

Julkisen vallan CSR-järjestelmä eri maissa

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja
Kilpailukyky
41/2010

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

EEVA SIMOLA – PÄIVI PÖYHÖNEN – OUTI MOILALA –
KRISTOFFER WILEN

Julkisen vallan CSR-järjestelmä eri maissa

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja
Kilpailukyky
41/2010

Tekijät Författare Authors FinnWatch ry Eeva Simola, Päivi Pöyhönen, Outi Moilala, Kristoffer Wilen	Julkaisu-aika Publiceringstid Date Kesäkuu 2010 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment
Julkaisun nimi Titel Title Julkisen vallan CSR-järjestelmä eri maissa	
Tiivistelmä Referat Abstract Selvityksen tavoitteena oli kartoittaa yritysten yhteiskunnalliseen vastuuseen (CSR; Corporate Social Responsibility) liittyviä politiikkalinjauksia ja toimintatapoja eri maissa. CSR-määritelmät poikkeavat jossain määrin maittäin. Yleisellä tasolla kyse on yritysten vapaaehtoisesta vastuullisuudesta, joka ylittää lainsäädännön määrittelemän tason yrityksen toimintamaissa. Vastuullisuus jaetaan taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristö vastuuseen. Selvityksen piirissä olevat maat ovat Alankomaat, Tanska, Ruotsi, Iso-Britannia, Belgia, Ranska, Espanja ja Norja. Raportissa on kuvattu kyseisessä maassa omaksuttu CSR:n määritelmä, hallituksen ja muiden julkisen vallan toimijoiden linjaukset, järjestelmää koskeva mahdollinen lainsäädäntö ja eri toimijoiden rooli ja vastuut. Lisäksi raportissa tarkastellaan eräiden järjestelmien merkitystä yritysten yhteiskunnallisen vastuullisuuden edistäjinä kyseisessä maassa. Tällaisia järjestelmiä ovat esimerkiksi yritysten, erityisesti valtio-omisteisten yhtiöiden raportointivelvoitteet, valtion omistajapolitiikka, julkiset hankinnat, verotus, vientituotot ja sijoitustoiminta (eettinen sijoittaminen). Selvitys toteutettiin haastatteluin ja muulla pääosin kansainvälisellä tiedonkeruulla. Selvityksessä esitetään vertailuja ja arvioita julkisen vallan eri toimien vaikuttavuudesta. Edelläkävijämaiksi on luokiteltu Alankomaat, Ruotsi ja Norja. Vastaavasti Iso-Britanniassa ja Tanskassa on lupaaviksi arvioitu aloitteita. Lakipainotteisten CSR-järjestelmien mielenkiintoisina ulottuvuuksina esitellään Ranskassa omaksuttuja vastuukäsitteitä ja Belgian pk-yritysten vastuullisuutta. Raportissa suositellaan, että julkisella vallalla olisi vastuullisuuspolitiikassaan vahva identiteetti ja kokonaisvaltainen lähestymistapa. Suomen julkisen vallan CSR-politiikkaa pidetään toistaiseksi hajanaisena, mutta tilanteen arvioidaan olevan paranemassa. Työ- ja elinkeinoministeriön yhteyshenkilö: Työelämä- ja markkinaosasto/Pasi Järvinen, puh. 010 604 8067	
Asiasanat Nyckelord Key words Yritykset, yhteiskuntavastuu, CSR, Corporate social responsibility	
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-405-2
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 67	Kieli Språk Language Suomi, finska, finnish
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Vain sähköinen julkaisu Endast som elektronisk publikation Published in electronic format only

Esipuhe

Säädökset ylittävästä yritysten vapaaehtoisesta yhteiskunnallisesta vastuusta käytetään eri yhteyksissä jossain määrin toisistaan poikkeavia käsitteitä, kuten yritysten yhteiskuntavastuu, vastuullinen yritystoiminta, vastuullinen yrittäjäyys, kestävä kehitys tai yrityskansalaisuus. Kansainvälisesti käytetään yleisesti käsitettä Corporate Social Responsibility (CSR), jonka vakiintunein suomenkielinen käännös on yritysten yhteiskunnallinen vastuu. CSR:n ulottuvuudet ovat taloudellinen ja sosiaalinen vastuu sekä ympäristövastuu.

Yritystoiminnalla on keskeinen merkitys yhteiskunnalle. Vaikka yritysten yhteiskunnallisessa vastuussa viimekädessä on kyse yritysten omista toimista, on julkisella vallalla ja muilla toimijoilla oma osansa vastuullisuuden tukemisessa ja edistämässä. Julkinen valta tukee eri maissa eri tavoin yritysten yhteiskunnallista vastuuta. Suomessa ei julkisella vallalla ole vielä kattavaa ja yhtenäistä toimintaohjelmaa vastuullisuuden edistämiseksi ja tukemiseksi.

Työ- ja elinkeinoministeriö tilasi joulukuussa 2009 selvityksen julkisen vallan CSR-järjestelmästä eri maissa. Selvityksen tavoitteena oli tunnistaa kyseisissä maissa omaksuttu CSR:n määritelmä, hallituksen ja muiden julkisen vallan toimijoiden mahdolliset linjaukset, CSR-järjestelmää koskeva lainsäädäntö ja eri toimijoiden rooli ja vastuut. Selvityksen toteuttajiksi valittiin FinnWatch ry, joka pitää yllä tietopalvelua. Kansalaisjärjestöistä koostuva FinnWatch arvioi yritysten toimintaa ja toiminnan vastuullisuutta ihmis- ja työelämän oikeuksien sekä ympäristönsuojelun ja sosiaalisen kehityksen kannalta.

Selvityksessä esitetään vertailuja ja arvioita julkisen vallan eri toimien vaikutuksista maittain. Lisäksi selvityksessä on suosituksia julkisen vallan vastuullisuuden sekä CSR-raportoinnin sisällöiksi.

Tämän raportin tehtävä ei ole ollut antaa valmiita vastauksia siihen, millainen CSR-järjestelmä Suomessa voisi ja pitäisi olla. Muissa maissa omaksutut käytännöt eivät useinkaan ole siirrettävissä sellaisinaan Suomeen, eivätkä raportissa esitetyt näkemykset välttämättä vastaa ministeriön näkemyksiä. Selvitys tarjoaa kuitenkin erinomaisen pohjan tarvittavien jatkotoimien pohdintaan sekä CSR-strategian ja toimintaohjelman valmisteluun vastuuministeriöiden ja keskeisten sidosryhmien yhteistyönä.

Työ- ja elinkeinoministeriö esittää kiitokset selvityksen tekijöille.

Helsingissä kesäkuussa 2010

PASI JÄRVINEN

Lainsäädäntöjohtaja

Sisältö

Esipuhe.....	5
Tiivistelmä.....	9
1 Aluksi.....	11
2 Maakohtainen tarkastelu.....	13
2.1 Norja.....	13
2.2 Alankomaat.....	20
2.3 Ruotsi.....	26
2.4 Iso-Britannia.....	31
2.5 Ranska.....	40
2.6 Tanska.....	45
2.7 Belgia.....	50
2.8 Espanja.....	56
3 Vertailua.....	60
4 Suosituksia.....	64
4.1 Julkisen vallan vastuullisuuden sisällöstä.....	64
4.2 CSR-raportoinnin sisällöstä.....	64

Tiivistelmä

Julkinen valta tukee yritysten yhteiskuntavastuuta (CSR¹) eri tavoin eri maissa. Euroopan unionin alueella tietoa on kerätty eri mailta vuodesta 2002. Suomen julkisella hallinnolla ei vielä ole yhtenäistä toimintasuunnitelmaa yritysten yhteiskuntavastuun edistämiseksi.

Selvityksen suorittaja, FinnWatch ry, on viiden järjestön² perustama organisaatio, joka ylläpitää tietopalvelua. FinnWatch arvioi yritysten toimintaa ja sen vastuullisuutta ihmis- ja työelämän oikeuksien, ympäristönsuojelun ja sosiaalisen kehityksen kannalta.

Tätä selvitystä varten kysimme ja selvitimme kahdeksasta eurooppalaisesta valtiosta lainsäädäntöä, hallitusten strategioita, toimintasuunnitelmia, periaatepäätöksiä, vastuunjakoa jne. yhteiskuntavastuun toteuttamiseksi. Pyrimme muodostamaan kuvaa näiden maiden yritysten yhteiskuntavastuullisuutta koskevasta politiikasta, käytännöistä ja työkaluista ja vuorovaikutustavoista eri toimijoiden kanssa. Kiinnitimme vastuullisuuspolitiikoissa erityisesti huomiota ihmisarvoisen työn ja elinkelpoisen palkan huomiointiin alihankintaketjussa, kestäviin julkisiin hankintoihin ja eettiseen sijoittamiseen liittyviin normeihin ja ohjeisiin sekä vientiluottojen ja verotuksen käsittelyyn vastuukysymyksinä.

FinnWatch teki tiedonhakuja, kyselyitä ja haastatteluita. Järjestelmät eri maissa osoittautuivat melko kirjaviksi etenkin koordinaation ja menetelmien osalta, samoin kuin vapaaehtoisuuden ja CSR:ään liittyviksi kuvattujen lakien määrän osalta. Poliitikoista oli joskus vaikea nähdä, onko vastuullisuus keino vai päämäärä. Ellei julkisen hallinto ole määritelty, mihin vastuullisuudella pyritään, yritykset eivät voi tietää, mitä niiltä vastuullisuudessa odotetaan.

Selvityksen kohteina olevissa maissa toimii jokaisessa yksi tai useita järjestöjä, joilla on osoittaa, että on yrityksiä, jotka rikkovat tuon maan rajojen ulkopuolella ihmis- ja ay-oikeuksia, ympäristöä ja sosiaalista kehitystä vastaan, koti- tai isäntämaan kansainvälisten sitoumusten tai isäntämaan lakien vastaisestikin. Vaikka yritys saattaa pääkonttorimaassa Euroopan unionin alueella vakuuttaa vastuullisuuttaan ja kertoo, että se noudattaa lakisääteisiä minimejä kohdemaissaan, niin sama yritys voi teoissaan jopa alittaa kotimaahansa nähden alemmat normit. Siinä mielessä asia on nurinkurinen, että siellä missä ongelmat ilmenevät, lait ja niiden noudattamisen valvonta, oikeus- ja sosiaaliturva ja turvaverkostot eivät välttämättä pysty turvaamaan kansalaisten asemaa. EU-maissa taas laillisuusjärjestelmä ja verkostot toimivat paremmin kansalaisten suojaksi.

1 CSR on varmasti yleisin vastuullista yritystoimintaa koskevassa keskustelussa käytetty lyhenne, joka tulee englannin kielen sanoista Corporate Social Responsibility. Yritysten CSR-yhteiskuntavastuu jaetaan taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristövastuuseen. Se, mitä näillä tarkoitetaan, vaihtelee.

2 FinnWatchiin kuuluvat Kehitysyhteistyön Palvelukeskus, Kirkon Ulkomaanavun Säätiö, Maan ystävät, Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus ja Suomen luonnonsuojeluliitto. Ks. www.finnwatch.org

Yritysten vastuullisuus toteutuu helpommin, jos sanat ja teot vastaavat toisiaan. Julkisen vallan tärkeä tehtävä on seurata, että näin tapahtuu. Esimerkkiä voi näyttää valtionyhtiöiden ja niiden raportointikäytäntöjen ja eettisten julkisten hankintojen kautta. Julkisen vallan CSR-politiikan tulee olla kokonaisvaltainen ja tavoitteellinen ja vastuullisuuden ulottua ulkomaille, myös kehitysmaihin, ja toimitus- tai ali-hankkijaketjun kaikkiin lenkkeihin.

Julkisen vallan vastuullisuuspolitiikkoja on eri maista löydettävissä, mutta politiikat vaihtelevat maittain. Myös koordinointi ja työnjako vaihtelevat.

Useimmat maat ovat omaksuneet Euroopan komission kannan vapaaehtoisesta vastuullisuudesta ja lakien noudattamisesta tai minimien ylittämisestä. Lakien noudattamisen pitäisi olla itsestään selvyys. Julkisen vallan järjestelmien kuvauksissa tarjottiin mitä erilaisimpia lakeja vastuullisuuden komponenteiksi. Moniin lakeihin ei liittynyt sanktioita. Julkinen valta tekisi karhunpalveluksen keskittymällä vastuullisuuspolitiikassaan vain yritysten vapaaehtoiseen vastuullisuuteen; siihen, mitä yritykset tekevät oma-aloitteisestikin. Julkisen vallan tulee politiikassaan ja sen tavoitteenasettelussa artikuloida selvästi, mitä yrityksiltä odotetaan. Vain sillä tavalla vastuullisuus voi edistyä.

1 Aluksi

EU-komissio on nimennyt vuoden 2010 köyhyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan teemavuodeksi jäsenmaissaan. Teemavuosi pyrkii muuttamaan ihmisten ennakkokäsityksiä köyhyydestä ja sosiaalisesta syrjäytymisestä. Vuoden aikana halutaan antaa puheenvuoro myös köyhyydessä ja syrjäytymisvaarassa eläville ihmisille.

Teemavuoden sisällöt sopivat hyvin yksin niin FinnWatchin toiminnan sisältöjen kuin tämän selvityksen vastuullisuustarkastelun kanssa.

Yritystoiminnalla on huomattava merkitys yhteiskunnalle. Jos yritystoiminta on aidosti vastuullista, yhteiskunta hyötyy vielä enemmän. Maailman takapihojen äänitorvena FinnWatch keskittyy yritystoiminnan vaikutuksiin ihmis- ja ay-oikeuksien sekä ympäristönsuojelun ja sosiaalisen kehityksen toteutumiseen tai toteutumatta jäämiseen. Kehitysmaissa tapahtuvassa tuotannossa ja tuontikaupassa elinkelpoinen palkka ja ihmisarvoiset työolot ovat keskeisiä köyhyden poistamiseksi. Köyhyyden poistaminen on myös Suomen kehityspolitiikan ensisijaisia tavoitteita mm. ilmastopolitiikan ja muun ympäristöpolitiikan ohessa. Kehityspolitiikka on osa kansainvälistä kauppa- ja ulkopolitiikkaa, joiden koherenssia FinnWatch pyrkii toiminnallaan tukemaan. Tavoitteina ovat myös oikeuksien, ympäristönsuojelun ja kehityksen tukeminen etelässä ja pitkällä tähtäimellä kaikin tavoin kestävä yritystoiminta.

Tässä selvityshankkeessa FinnWatchilla on ollut tilaisuus käyttää taustatietonaan YK:n Yritykset ja ihmisoikeudet -erityislähettilään John Ruggien Corporate Law Tools -hankkeen³ osin vielä julkaisematonta aineistoa. Käsitteksiimme ovat myös vaikuttaneet epäviralliset keskustelut erityislähettilään lainopillisen neuvonantajan kanssa. Hän on osallistunut sekä Corporate Law Tools -hankkeeseen että erityislähettilään toimiston laajaan kansainväliseen kyselyyn yhteiskuntavastuusta (CSR) ja vastuullisuudesta (corporate accountability) samoin kuin jo aiemmin tehtyyn sadoille yrityksille suunnattuun kyselyyn. Kahden edellisen hankkeen tulokset julkistetaan vuonna 2010. Toisin kuin tulossa oleva Ruggien CSR-raportti, FinnWatch tarkastelee julkisen vallan vastuullisuuspolitiikkoja maakohtaisesti.

Yritysten yhteiskuntavastuu, CSR, vastuullinen yritystoiminta, yritysvastuu, määritellään eri tavoin ja usein hyvin yleisluontoisesti. Siksi siihen on vaikea tarttua. Siitä on myös vaikea löytää trendejä, kun niitä ei juuri ole⁴.

Usein vastuullisuuden ei mielletä ulottuvan ihmisoikeuksiin eikä muisteta, miten laaja kansainvälinen ihmisoikeussopimusto on, työoikeudet mukaan lukien. Vaikka yrityksellä olisikin CSR-politiikka, se ei aina kerro, millaista työvoimapolitiikkaa noudattaa tai miten vähentää tuotantotoimintansa ympäristöhaittoja kehitysmaassa.

3 Ks. esim. www.business-humanrights.org/SpecialRepPortal/Home/CorporateLawTools

4 Lähde: puhelinkeskustelut ja sähköpostikirjeenvaihto John Ruggien lainopillisen neuvonantajan kanssa

EU-maista Alankomaat, Tanska, Ruotsi, Britannia, Belgia, Ranska ja Espanja sisältyvät tähän selvitykseen. EU:n ulkopuolisista maista mukana on Norja.

Selvityksen tarkoituksena on myös syventää ja täydentää ns. Jutilan raportin⁵ tietoja maakohtaisin haastatteluin ja tiedoin. Jutilan raportin pääasiallisia lähteitä olivat EU:n 2003–2008 kokoamat maaraportit. Selvityksen aikana etenkin Norja, Ruotsi ja Alankomaat ovat nousseet edelläkävijämaiksi, eivät niinkään Tanska tai Britannia. Niistäkin löytyy esimerkillisiä aloitteita. Esimerkiksi Britanniassa toukokuun 2010 vaaleja edeltänyt hallitus oli aivan eri linjoilla kuin parlamentti ja kansainvälisesti arvostettu kansalaisjärjestöverkosto. Ranskan ja Belgian lakipainotteiset järjestelmät ovat myös mielenkiintoisia, Ranska vastuukäsitteissään ja Belgia pk-yritysten vastuullisuuden osalta.

Kansainvälisissä keskusteluissa Suomen CSR-politiikkaa on luonnehdittu erittäin epämääräiseksi, samoin Tanskan sen kaikenkattavuudessa ja hampaattomuudessa. Rajaamisen, kehittämisen ja terävöittämisen tarvetta on.

---

5 Yritysten vastuullisuuden edistäminen. Selvitys kansainvälisistä julkisen hallinnon toimenpiteistä ja hyvistä käytännöistä. Marjatta Jutila, Työ- ja elinkeinoministeriön Julkaisuja. Lokakuu 2008.

2 Maakohtainen tarkastelu

2.1 Norja

Norjassa oli keväällä 2010 punavihreä koalitiohallitus, jossa istuvat työväenpuolue Det norske Arbeiderparti, sosialistinen vasemmistopuolue Sosialistisk Venstreparti ja keskustapuolue Senterpartiet. Parlamenttivaalit pidettiin viimeksi syyskuussa 2009. Seuraavat vaalit pidettäneen vuonna 2013.

CSR:n määritelmä

Norjan hallitus on määritellyt CSR:n seuraavalla tavalla: Yritykset integroivat sosiaali- ja ympäristönäkökohdat päivittäiseen toimintaansa samoin kuin sidosryhmävuoropuheluun. Yritysten CSR on vapaaehtoista ja ylittää lainsäädännön tason niiden toimintamaissa. Norjan hallituksen mielestä yrityksen kansainvälisessä toiminnassa keskeisiä ovat ihmisoikeuksien kunnioittaminen, työelämän perusnormeihin sitoutuminen ja ihmisarvoisten työolojen varmistaminen sekä ympäristönäkökohtien huomioon ottaminen, korruption torjunta ja avoimuuden maksimoiminen.⁶

Lainsäädäntö

Norjassa ei ole lakeja, jotka liittyisivät pelkästään yritysten yhteiskuntavastuuseen. Maassa on esimerkiksi ympäristö- ja korruptiolainsäädäntö, mutta ei mitään CSR:ään liittyvää, joka ei jo olisi maan rikoslaissa tai sen ihmisoikeusvelvollisuuksissa.^{7 8} Hallitus on CSR-toimintapolitiikassaan pohtinut eri lainsäädännöllisiä vaihtoehtoja. Ulkoasianministeriössä vanhempana neuvonantajana työskentelevän Are-Jostein Norheimin mukaan yritysten **raportointilainsäädäntöä** ollaan laajentamassa, jotta siihen sisältyisi CSR-raportointi. Hallitus ei ole vielä päässyt lopulliseen sopimukseen tästä.⁹

Ministeriöt

Ulkoasianministeriö on vastuussa Norjan hallituksen CSR-työstä.

CSR-(suur)lähettiläs

Are-Jostein Norheim on Norjan **CSR-lähettiläs** sekä OECD:n kansallisen yhteyshenkilön koordinaattori. Norheimin osaston tehtävänä on edistää norjalaista liiketoimintaa ulkomailla.^{10 11}

6 http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/csr/stm10_20082009_eshort.pdf

7 Erik Hagen, Norwatch, puhelinhaastattelu 3.2.2010

8 Gunhild Ørstavik, Forum for Environment and Development (ForUM), puhelinhaastattelu 22.1.2010. ForUM on

9 Are-Jostein Norheim, Norjan CSR-suurlähettiläs, Ulkoasianministeriö, sähköpostihaastattelu

10 Ørstavikin mukaan tämä on kansalaisjärjestöille jo ongelma sinänsä, sillä Norheimin ensisijainen tehtävä on edistää norjalaista liiketoimintaa, siitä hän saa palkkansa, ja se voi mahdollisesti olla ristiriidassa CSR-työn kanssa.

11 Gunhild Ørstavik, Forum for Environment and Development (ForUM), puhelinhaastattelu 22.1.2010

Norjan CSR-lähettilään työtehtäviin kuuluu mm. Norjan hallituksen julkaiseman CSR-toimintapolitiikan seuranta. Siihen sisältyy useiden ministeriöiden työpanosten koordinointi. Suurlähettiläällä on myös kansainvälisiä tehtäviä, joihin kuuluu mm. OECD:n monikansallisten yhtiöiden toimintaohjeiden päivittäminen, johon Norja osallistuu Norheimin mukaan aktiivisesti. Muita hänen toimenkuvansa kansainvälisiä CSR:ään liittyviä prosesseja ovat YK:n Global Compact sekä Global Reporting Initiative. Suurlähettiläs edustaa myös Norjan hallituksen CSR-työtä niin Norjassa kuin kansainvälisestikin.¹²

Kansallinen yhteyselin

Norjan OECD:n kansallisen yhteyselimen (NCP) rakennetta ollaan parhaillaan uudistamassa, jotta yhteyselin olisi entistä itsenäisempi, minkä katsotaan myös vahvistavan sitä.^{13 14 15} Hallitus ei ole vielä päässyt lopulliseen sopimukseen toimista.¹⁶

CSR-budjetti

Norheimin mukaan CSR-työn budjettia on vaikea arvioida, sillä työhön käytetyt rahat ovat useimmiten osa kokonaismäärärahaa. Norja antaa esim. 95 miljoonaa Norjan kruunua eli vajaat 12 miljoonaa euroa ILO:lle jaettavaksi erilaisiin **ihmisarvoiseen työhön** liittyviin projekteihin. Norjan ulkoasiainministeriö antaa muille, CSR:n parissa toimiville kansainvälisille järjestöille noin 8 miljoonaa Norjan kruunua eli noin miljoona euroa.^{17 18}

Hallituksen kannanottoja

Norjan hallitus (ulkoasiainministeriö) julkaisi tammikuussa 2009 maan ensimmäisen **valkoisen kirjan** yritysten yhteiskuntavastuusta globaalissa taloudessa.¹⁹ Tämän toimintapolitiikan tarkoitus on lisätä tietoisuutta yhteiskuntavastuusta sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Viranomaiset pyrkivät kirjan avulla tekemään myös selväksi yksityissektoriin kohdistuvia odotuksiaan. Edelleen halutaan keskustella eri sektoreiden - viranomaisten, yksityisen sektorin ja muiden toimijoiden roolista ja vastuusta CSR-kysymyksissä. Valkoinen kirja on laadittu lisäämään norjalaisyriyten motivaatiota ja kykyä harjoittaa yhteiskuntavastuuta ohjaamalla ja lisäämällä avoimuutta, dialogia ja kokemusten vaihtoa julkisen ja yksityisen sektorin välillä. Valkoinen kirja koskee sekä valtionyhtiöitä että yksityisiä yrityksiä.²⁰

Yhteiskuntavastuuta valtionyhtiöissä ja yrityksissä, joissa valtio on osaomistajana, käsitellään tarkemmin hallituksen **kannanotossa** "An Active and Long-Term

12 Are-Jostein Norheim, Norjan CSR-suurlähettiläs, Ulkoasiainministeriö, sähköpostihaastattelu
13 Gunhild Ørstavik, Forum for Environment and Development (ForUM), puhelinhaastattelu 22.1.2010

14 Beate Ekeløve-Slydal, Amnesty International Norway, sähköpostihaastattelu

15 Are-Jostein Norheim, Norjan CSR-suurlähettiläs, Ulkoasiainministeriö, sähköpostihaastattelu

16 ibid.

17 ibid.

18 Valuuttakurssit <http://valuutat.fi/> 18.2.2010.

19 Corporate social responsibility in a global economy (Report no. 10, 2008-2009). http://www.regjeringen.no/pages/2203320/PDFS/STM200820090010000EN_PDFS.pdf

20 <http://www.reports-and-materials.org/Norway-response-to-Ruggie-survey-30-Jun-2009.pdf>

State Ownership” (Report no. 13, 2006–2007). Hallituksen mukaan valtionomisteisten yritysten tulee näyttää esimerkkiä muille yrityksille vastuullisessa toiminnassa.²¹

Norjan ulkoasiainministeriö vastasi toimintapolitiikan suunnittelusta, mutta sitä laadittiin tiiviissä yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa. Työryhmään kuului valtiosihteereitä useimmista aiheeseen liittyvistä ministeriöistä. He tapasivat säännöllisesti keskustellakseen toimintapolitiikan poliittisesta sisällöstä. Ulkoasiainministeriön kauppaja- ja talousosasto koordinoi muiden ministeriöiden työpanosta ja palautetta. Toimintapolitiikan laadinnassa konsultoitii myös hallituksen perustama **neuvontaelintä** KOMpaktia (ks. sivu 7), sosiaalisia kumppanuusjärjestöjä, kansalaisjärjestöjä, tutkimus- ym. laitoksia. Moni näistä lähetti kirjallisia ehdotuksiaan avoimen **web-portaalin** kautta. Kansainvälisiä asiantuntijoitakin konsultoitii.²²

Ulkoasiainministeriön kauppaja- ja talousosasto hoitaa toimintapolitiikkaa ja vastaa sen seurannasta. Poliitiikan implementoinnissa valtiosihteeriryhmä pitää edelleen säännöllisiä keskustelutapaamisia. Seminaareja järjestetään osallistuvissa ministeriöissä eri osastojen informoimiseksi politiikan sisällöstä ja toimeenpanosta.²³

Toimintapolitiikan pääelementit ovat Norheimin mukaan:

- Viranomaisten rooli ja velvollisuudet
- Yksityissektorin rooli ja velvollisuudet
- Kansainvälisen toiminnan haasteet ja dilemmat
- CSR kehitysnäkökulmasta
- Kansainväliset CSR:n puitteet (frameworks)
- Kansainväliset CSR-aloitteet ja prosessit
- Lainsäädännöllisten instrumenttien arviointi
- CSR:n vahvistamiseen liittyvät instrumentit²⁴

Kansalaisjärjestöt suhtautuivat CSR-toimintapolitiikan poliittiseen sisältöön hyvin kriittisesti. Asiakirjana se toimii järjestöjen mielestä hyvänä johdantona CSR-teemoihin, mutta poliittinen sitoutuminen puuttui kokonaan.²⁵ Koska kyseessä oli hallituksen kannanotto/valkoinen kirja, hallitus esitteli sen parlamentille. Parlamentti väitelti siitä, hyväksyi sen ollen laajalti samaa mieltä sen sisällöstä, mutta päätti myös, että hallituksen on esitettävä syvällisempi keskustelu siitä, miten toimintapolitiikan ehdotuksien seuranta pitäisi toteuttaa. Tästä on jo kulunut yli vuosi asian sen koommin edistymättä.²⁶

Työelämän perusoikeudet, ihmisarvoinen työ

CSR-toimintapolitiikassa mainitaan myös, että yritysten vastuulla on varmistaa, että heidän työntekijänsä tekevät ihmisarvoista työtä (decent work). Hallitus edellyttää, että norjalaisyriyten toiminta kunnioittaa ILO:n perussopimuksia koskien järjestäytymisvapautta, pakko- ja lapsityön sekä syrjinnän poistoa. Norjan

21 <http://www.reports-and-materials.org/Norway-response-to-Ruggie-survey-30-Jun-2009.pdf>

22 <http://www.reports-and-materials.org/Norway-response-to-Ruggie-survey-30-Jun-2009.pdf>

23 <http://www.reports-and-materials.org/Norway-response-to-Ruggie-survey-30-Jun-2009.pdf>

24 <http://www.reports-and-materials.org/Norway-response-to-Ruggie-survey-30-Jun-2009.pdf>

25 <http://www.forumfor.no/Artikler/5142.html>

26 Gunhild Ørstavik, Forum for Environment and Development (ForUM), puhelinhaastattelu 22.1.2010

ulkoasianministeriö osallistuu ja on sitoutunut ILO:n Global Strategy for Decent Work -projektiin. CSR-politiikassaan hallitus myös esittää **strategiansa** työntekijöiden oikeuksien maailmanlaajuisesta edistämisestä. Norjan hallitus on aloitteellinen perustaakseen kansainvälisiä foorumeita, joilla ILO:n, WTO:n sekä OECD:n työstä voidaan keskustella. Norjan hallitus aikoo edistää ja painottaa työntekijöiden oikeuksien tärkeyttä kauppasopimuksissa.^{27 28}

Norjan hallituksen julkaisemat CSR:ään liittyvät **kannanotot**²⁹:

- Corporate social responsibility in a global economy (Report no. 10, 2008-2009)
- On the Management of the Government Pension Funds – Global (Report no. 20, 2008-2009). Valtion eläkerahastojen hallinta.
- An Active and Long-Term State Ownership (Report no. 13, 2006-2007)
- The Government’s Environmental Policy and the State of the Environment in Norway (Report no. 26, 2006-2007)
- Norwegian Climate Policy (Report no. 34, 2006-2007)

Norjan hallituksen julkaisemia CSR:ään liittyviä **muita toimitasuunnitelmia**:

- Environmental and Social Responsibility in Public Procurement (The Norwegian Action Plan 2007-2010). Julkisiin hankintoihin liittyvät sosiaali- ja ympäristövastuut.
- Aid for Trade – Norway’s Action Plan (2007)

Neuvoa-antava KOMPakt

Norjan hallitus perusti vuonna 1998 hallintoelimen nimeltä KOMPakt. Se toimii hallituksen **neuvonantajana** ihmisoikeuskysymyksissä ja Norjan taloudellisessa toiminnassa ulkomailla. Vuonna 2006 sen mandaattiin lisättiin enemmän yhteiskuntavastuun näkökulmia. Norja on monella tavalla toiminut edelläkävijänä CSR-vuoropuhelun sekä kokemustenvaihdon edistämisessä. KOMPakt perustettiin neljä vuotta ennen YK:n Global Compactia.³⁰

KOMPaktin ensisijainen päämäärä on parantaa norjalaisviranomaisten päätöksenteon lähtökohtia. KOMPaktin päämääränä on myös helpottaa norjalaisten sidosryhmien välistä tiedonvaihtoa. KOMPaktin käymä vuoropuhelu on tarkoitettu lisäämään myös sidosryhmien halua edistää vastuullisuutta. Myös kansainväliset vastuullisuusaloitteet kuuluvat KOMPaktin tehtäviin. Ensimmäisen kerran Norjan hallituksen suhde vastuullisuuteen oli esillä KOMPaktin työryhmäraportissa sosiaalisesti vastuullisista yrityksistä, joka julkaistiin jo vuonna 2000.³¹

Maaliskuussa 2008 KOMPaktin alainen työryhmä julkaisi **raportin** pienyritysten yhteiskuntavastuusta. Raporttiin sisältyi yleiskatsaus Norjan viranomaisille, järjestöille sekä yrityksille käytettävissä olevasta asiantuntemuksesta ja työkaluista.

27 http://www.regjeringen.no/pages/2203320/PDFS/STM200820090010000EN_PDFS.pdf

28 Are-Jostein Norheim, Norjan CSR-suurlähettiläs, Ulkoasianministeriö, sähköpostiahaastattelu

29 Kaikki löytyvät osoitteesta: <http://www.regjeringen.no>

30 http://www.regjeringen.no/pages/2203320/PDFS/STM200820090010000EN_PDFS.pdf

31 Sosialt ansvarlige bedrifter, http://www.regjeringen.no/pages/2203320/PDFS/STM200820090010000EN_PDFS.pdf

Raportissa annetaan myös suosituksia lisäaloitteista. Yksi työryhmä on tarkastellut lähemmin ympäristöystävällisyyttä toimitusketjuissa.³²

CSR-toimintapolitiikkansa mukaan Norja aikoo:

- käyttää KOMpaktia keskustelussa CSR:n avainkysymyksistä, kuten Global Compactin periaatteiden toteuttamisesta ja OECD:n monikansallisten yritysten ohjeista;
- käyttää KOMpaktia kokemusten vaihtoon ja hyvien käytäntöjen esille nostamiseen;
- käyttää KOMpaktia toimintapolitiikan ja hallinnan kehittämiseen;
- luoda uusia areenoita keskustellakseen niistä haasteista ja mahdollisuuksista, joita norjalaisyriykset kohtaavat markkinoilla.³³

Raportointi

CSR-toimintapolitiikassa todetaan, että kaikkien norjalaisten yritysten, niin valtion omistamien kuin yksityisten, tulisi muiden vuosikertomusten ohella³⁴ laatia **CSR-raportti**. Raportin sisällöstä ei anneta ohjeita. Norjalaisyriyten on 10 vuoden ajan tullut laatia ympäristöraportti, mutta tarkempia vaatimuksia ei ole esitetty siitäkään. Raporteissa riittää yrityksen toteamus, ettei se usko toimintansa vakavasti vahingoittavan ympäristöä, toteaa Gunhild Ørstavik ForUMista.³⁵ Norheimin mukaan CSR-raportointivelvoitteita tarkastellaan uudelleen viiden vuoden kuluttua niiden käyttöönotosta.³⁶

Julkiset hankinnat

Norjan hallitus haluaa, että julkinen sektori toimii suunnannäyttäjänä ja vastuullisena kuluttajana vaatimalla ympäristöllisesti ja sosiaalisesti kestäviä tuotteita ja palveluita. Tästä syystä Norjan hallitus julkaisi vuonna 2007 **eettisiä julkisia hankintoja koskevan toimintasuunnitelman**.³⁷ Kaikkia valtion toimijoita vaaditaan noudattamaan tätä suunnitelmaa. Lisäksi kaikkien Norjan maakuntien pitää perustaa keskuksia, jotka neuvovat julkisissa hankinnoissa.³⁸

Ethical Trading Initiative - Norway julkaisi myös hallituksen toimeksiannosta **oppaan** julkisten hankintojen kriteereistä osana toimintasuunnitelman seurantaa. Oppaassa kerrotaan myös, missä hankintaprosessin vaiheessa on tarkoituksenmukaista asettaa kriteerit sekä miten kriteerien noudattamista voidaan valvoa.³⁹

Julkisissa hankinnoissa on tähän asti ollut kyse pelkästään aloitteista. ForUMin edustajan mukaan ne saattavat hyvinkin johtaa tiukempiin eettisiin ohjeisiin. Hän uskoo, että aiheesta syntyy keskustelua lähiaikoina.

32 http://www.regjeringen.no/pages/2203320/PDFS/STM200820090010000EN_PDFS.pdf

33 http://www.regjeringen.no/pages/2203320/PDFS/STM200820090010000EN_PDFS.pdf

34 http://www.regjeringen.no/pages/2203320/PDFS/STM200820090010000EN_PDFS.pdf

35 Gunhild Ørstavik, Forum for Environment and Development (ForUM), puhelinhaastattelu 22.1.2010

36 <http://www.reports-and-materials.org/Norway-response-to-Ruggie-survey-30-Jun-2009.pdf>

37 <http://www.regjeringen.no/en/dep/fad/Documents/Reports-and-plans/Plans/2007/Environmental-and-Social-Responsibility-.html?id=476600>

38 Are-Jostein Norheim, Norjan CSR-suurlähettiläs, Ulkoasiainministeriö, sähköpostihaastattelu

39 http://www.etiskhandel.no/English/Public_Procurement/index.html

Eettinen sijoittaminen

Norjan hallitus julkaisi Valtion Eläkerahaston kansanvälistä sijoittamista koskevan **eettisen ohjeiston** vuonna 2005.⁴⁰ Ohjeistoa päivitettiin hallituksen **raportissa**, jonka valtiovarainministeriö julkaisi keväällä 2009.⁴¹ Norjan parlamentti hyväksyi yksimielisesti päivityksen.⁴² Valtion eläkerahaston (Globalin) **Eettinen neuvosto** perustettiin 2004. Sen jäsenet nimittää hallitus. Neuvoston tehtävänä on arvioida, ovatko Valtion eläkerahaston sijoitukset eettisen ohjeistuksen mukaisia. Neuvosto vastaanottaa yrityksiä koskevia valituksia ja tutkii yrityksiä myös oma-aloitteisesti.⁴³ Eettinen neuvosto antaa sen pohjalta lausunnon ja suosituksen valtiovarainministeriölle, joka päättää, suljetaanko yritys pois Valtion eläkerahaston osakesalkusta.⁴⁴ Valtiovarainministeriön päätös on melkein aina sama kuin neuvoston suositus, huomauttaa eläkerahastoja vuosia tutkinut toimittaja Erik Hagen Norwatchista.⁴⁵ Jos valtiovarainministeriö päättää, että yritys suljetaan pois, ministeriö myy ensin omat osakkeensa ja julkistaa vasta sitten tiedon.^{46 47}

Ohjeista huolimatta eettinen sijoittaminen voi epäonnistua. Norwatch kertoi syksyllä 2008, että Eläkerahasto oli sijoittanut 94 miljoonaa kruunua kiinalaiseen China Mengniu -meijeriyritykseen. Yritys oli toimittanut markkinoille myrkyllistä melamiinia sisältävää kuivamaitoa ja muita maitotuotteita. Ns. maitoskandaali oli kansainvälinen uutinen.⁴⁸

Osakkeiden myyminen (divestointi) on yksi tapa vaikuttaa. Norjan valtio on myös käyttänyt aktiivista omistajapolitiikkaa yrityksissä, joissa sillä on osakeomistusta. Norjan valtionpankki, joka hoitaa tätä eläkerahastoa, osallistuu myös aktiiviseen omistajuuteen, mutta Hagenin mielestä prosessi ei ole läpinäkyvä, joten suuri yleisö ei oikein tiedä, mitä pankki tekee tai miten valtio käyttää omistajuuttaan. Kansalaiset ovat sijoittaneet rahojaan näihin rahastoihin, joten heidän tulisi Hagenin mielestä saada tietää, miten pankki omistajana toimii esimerkiksi sellaisissa vaikeissa kysymyksissä kuin lapsityövoiman käyttö ja korruptio.⁴⁹

Hagenin mukaan on suuria monikansallisia yrityksiä, joissa Norjan valtio omistaa 30–50 prosenttia osakkeista, mutta ei tartu mahdollisuuteen käyttää vaikutusvaltaansa muuttaakseen näiden yritysten toimintaa eettisemmäksi. Joissain tapauksissa ilmenee dilemmoja sen välillä, pitäisikö yritys poistaa salkusta vai pitäisikö yritykseen vaikuttaa aktiivisella omistajuudella, jos ne tekevät väärin. Tässä ilmenee tavallaan eturiita tai riita valtuuksista Eettisen neuvoston ja valtionpankin välillä. Eräässä tapauksessa Eettinen neuvosto esitti maatalouskemikaalijätti Monsanto-

40 <http://www.regjeringen.no/en/dep/fin/Selected-topics/the-government-pension-fund/ethical-guidelines-for-the-government-pe/the-ethical-guidelines.html?id=434894>

41 On the Management of the Government Pension Fund – Global (Report no. 20, 2008-2009) <http://www.regjeringen.no/en/dep/fin/Documents-and-publications/Propositions-and-reports/Reports-to-the-Storting/2008-2009/report-no-20-2008-2009-to-the-storting.html?id=559122>

42 Erik Hagen, Norwatch, puhelinhaastattelu 3.2.2010

43 Gunhild Ørstavik, Forum for Environment and Development (ForUM), puhelinhaastattelu 22.1.2010

44 http://www.regjeringen.no/en/sub/styrer-rad-utvalg/ethics_council.html?id=434879

45 Erik Hagen, Norwatch, puhelinhaastattelu 3.2.2010

46 *ibid.*

47 Gunhild Ørstavik, Forum for Environment and Development (ForUM), puhelinhaastattelu 22.1.2010

48 Oljefondet i kinesisk melkeskandale, Norwatch 23.9.2008

49 Erik Hagen, Norwatch, puhelinhaastattelu 3.2.2010

poistamista rahastosta, mutta ministeriö käytti aktiivista omistajapolitiikkaa, hylkäsi esityksen ja sai Monsanto suostumaan sopimukseen.⁵⁰

Hagen ja Ørstavik uskovat, että Norjan vastuullisuuspolitiikka on Eettisen neuvoston, eettisten suositusten ja eläkerahastojen osalta muita pohjoismaita edellä ja sisällöiltään sellaista, että Suomenkin kannattaisi sitä harkita.

PPP-hankkeet

Norjassa toimii myös 1997 kehitysmaasijoituksia varten perustettu **Norfund**. Sen mandaattiin kuuluu tukea kannattavien yrityshankkeiden perustamista silloin, kun investointiriski on korkea. Norfund pyrkii vähentämään köyhyyttä ja lisäämään kehitystä kestävien liiketoimintojen perustamista tukien. Valtion perustama ja ulkoasianministeriön hallinnoima rahasto noudattaa toiminnassaan Norjan valtion kehityspolitiikkaa.⁵¹ Norfund tukee julkisen ja yksityissektorin kumppanuushankkeita eli PPP-hankkeita (public-private partnership) liittyen puhtaasti energian investointeihin.⁵² Vuoden lopussa sen sijoitusportfolion arvo oli 4,8 miljardia Norjan kruunua.

Verotus vastuullisuuskysymyksenä

Norja on ollut edelläkävijämaita verotuksen ja kehityksen kytköskien tarkastelussa. Ulkoministeriö tilasi verotuksen vastuullisuutta tutkivalta verkostolta Tax Justice Networkiltä 2007 **raportin** nimeltä Closing the Floodgates, joka käsittelee pääomapakoa ja verojen välttelyä kehitysmaissa. Tietävästi se on toistaiseksi laajin veroparatiisien vaikutuksista kehitysmaihin tehty selvitys. Norjan hallituksen asettaman, pääomapakoa kehitysmaista tutkineen **komitean** mukaan noin 80 prosenttia sijoitettiin joko suoraan tai epäsuorasti veroparatiisien kautta. Komitean suositukset olivat mm. seuraavat:⁵³

- Norfundin tulisi kolmen vuoden sisällä lopettaa veroparatiisien kautta tapahtuvat uudet sijoitukset;
- Norfundin tulisi laatia eettiset ohjeet sijoitusten sijainnista;
- Nordfundin tulisi varmistaa, että ne rahastot joihin se sijoittaa, tarjoavat myös viranomaisten tarkastettavissa olevia tilejä (publicly accessible accounts).

Komitea on laatinut ehdotuksia veroparatiisien kielteisten vaikutusten vähentämiseksi. Ne sisältyvät uuteen raporttiin nimeltä Veroparatiisit ja kehitys, joka luovutettiin ministeri Solheimille kesäkuussa 2009⁵⁴.

EITI

Norja on ollut edelläkävijä soveltaessaan kaivannaissektorin EITI-läpinäkyvyysaloitetta. Ensimmäisenä maana Norja julkisti tammikuussa 2010 kaikki öljy-yhtiöi-

50 ibid.

51 <http://www.norfund.no>

52 http://www.regjeringen.no/pages/2203320/PDFS/STM200820090010000EN_PDFS.pdf

53 http://www.regjeringen.no/en/dep/ud/Documents/Reports-programmes-of-action-and-plans/Reports/2009/tax_havens.html?id=570947

54 <http://www.regjeringen.no/en/dep/Documents/Reports, action plans and p.../Reports/Tax havens and development>

den hallitukselle 2008 maksamat verot ja maksut.⁵⁵ Norjan valtio on kyseisen öljy- ja kaivosalan läpinäkyvyyssaloitteen eli EITI:n (Extractive Industry Transparency Initiative) suurin tukija Euroopassa. Vuonna 2009 Norjan tuki oli arvoltaan noin 450 000 euroa.⁵⁶

CSR-asiamies (ombudsman)

Kun hallitus aikoinaan julkisti CSR-toimintapolitiikkansa, kansalaisjärjestöt vaativat täysin riippumattoman **CSR-asiamiehen** toimielimen perustamista. Hallitus on ollut vastahakoinen, mutta alkuvuodesta 2010 kansalaisjärjestöjen edustajat ja hallitus kuitenkin olivat edenneet keskustelemaan aloitteesta. Elinkeinoelämän ja teollisuuden työnantajaliitto NHH, ammattikeskusliitto LO ja joukko yrityksiä vastustavat aloitetta.^{57 58}

Norjan Amnestyn Beate Ekeløve-Slydalin mukaan CSR-asiamiehen tehtäviin kuuluisi valvoa, että norjalaiset yritykset noudattavat norjalaisia CSR-normeja ja sitä, miten hyvin ne niitä noudattavat; neuvoa norjalaisyrityksiä ja toimia tahona, jonne yritysten toiminnasta johtuvien ihmisoikeusrikkomusten uhrit voisivat osoittaa valituksensa.⁵⁹

2.2 Alankomaat

Hallituksessa oli tammikuussa 2010 edustettuina kaksi kristillistä puoluetta ja työväenpuolue PvdA. Hallitus kaatui helmikuussa 2010 kiistoihin Afganistanin tilanteesta.

CSR-asiat kuuluvat ulkomaankauppaministerille⁶⁰. Yritysten yhteiskuntavastuuasioiden parissa työskentelee kolme eri ministeriötä: ulkoasiainministeriö, talousasiainministeriö ja sosiaali- ja työvoimaministeriö. Asunto-, aluesuunnittelu- ja ympäristöministeriö VROM hallinnoi yritysten ympäristöasioita.

Taustaa

Yritysten yhteiskuntavastuusta keskusteltiin parlamentissa jo vuonna 2000. Parlamentti pyysi hallitusta edistämään asiaa.

CSR:n määritelmä

Hallitusta konsultoiva sosiaali- ja talousneuvosto (SER) määrittelee yritysten yhteiskuntavastuun seuraavasti: "CSR on huolta yrityksen toiminnan sosiaalisista vaikutuksista."⁶¹ Tarkennuksissa puhutaan myös ympäristöstä (planeetasta): "...

55 http://www.regjeringen.no/en/dep/ud/Documents/Reports-programmes-of-action-and-plans/Reports/2009/tax_havens.html?id=570947

56 Leah Krogsund, EITI, sähköpostihaastattelu

57 Gunhild Ørstavik, Forum for Environment and Development (ForUM), puhelinhaastattelu 22.1.2010

58 Beate Ekeløve-Slydal, Amnesty International Norway, sähköpostihaastattelu

59 *ibid.*

60 Haastattelu Tabe D. van Hoolwerff National Contact Point Secretariat, the Netherlands, Trade Policy & Globalisation Division, Directorate General for Foreign Economic Relations, Dutch Ministry of Economic Affairs, puhelimitse 29.1.2010.

61 CSR is the concern for the social impact of the company's operations.'

keskittyen harkitusti yritystoimintaan luoden arvoa kolmella ulottuvuudella: ihmiset, voitto, planeetta – ja siten myös vaikuttaen pitkän aikavälin varallisuuteen ja hyvinvointiin yhteiskunnassa; ... pitäen yllä yhteyttä eri asianosaisiin läpinäkyvyyden ja dialogin pohjalta, vastaten oikeutettuihin yhteisöstä nouseviin kysymyksiin.”⁶²

Lainsäädäntö

Yritysvastuusta ei ole lakeja, mikä on ollut hallituksen valinta, sanoo ulkomaankauppaministeri Frank Heemskerk työväenpuolue PvdA:sta⁶³. EU-komission lakeja listavilla sivuilla ei todeta Hollannin sosiaalisen vastuun laeista muuta kuin se, että työpaikkojen on oltava turvallisia⁶⁴.

Alankomaiden hallinto nojaa yritysten yhteiskuntavastuussa yritysten itsesääntelyyn ja itsekontrolliin. Esimerkiksi vastuuraportit eivät ole vielä pakollisia, mutta niiden laadintaan on **ohjeita**.⁶⁵ Yritysten on kuitenkin vuoden 2005 lain mukaisesti sisällytettävä vuosiraporttiinsa ei-taloudellisiakin asioita⁶⁶. Varsinaisesta vastuuraportoinnin sisältävästä laista on tehty aloite⁶⁷.

Alankomaalaiset yritykset voidaan haastaa **oikeuteen ulkomailla tehdyistä rikoksista**. Haagilaisessa oikeusistuimessa oli alkuvuodesta 2010 käsiteltävänä tapaus, jonka ovat nostaneet nigerialaiset viljelijät ja kalastajat Shelliä vastaan ympäristön saastuttamisesta⁶⁸. Ulkomaankauppaministeri Heemskerk haluaakin selvittää **kansainväliset parhaat käytännöt** yritysten ulkomailla tekemien rikosten viemisestä oikeuteen⁶⁹. Kalastajat valittivat tapauksestaan suoraan oikeusistuimeen eivätkä Hollannin kansalliseen OECD-yhteyselimeen⁷⁰.

Olemassa olevat järjestelmät

Sosiaali- ja talousneuvosto on kolmikantainen hallitusta neuvova elin, joka on tehnyt paljon ympäristösuosituksia ja mm. ehdottanut ulkomaisten tuotantoketjujen vastuun edistämistä.

Ulkomaankauppaministeri Frank Heemskerk on kuitenkin ollut pettynyt SER:in toimintaan. Tavoitteet eivät ole olleet tarpeeksi konkreettisia ja toimintasuunnitelmat ovat puuttuneet.⁷¹

62 <http://www.mvonderland.nl/english>

63 (puhe 2. lokakuuta 2009) http://www.ez.nl/Actueel/Toespraken/Toespraken_staatssecretaris_Heemskerk/November_2009/_Sustainable_Trade_Taking_Responsibility

64 http://ec.europa.eu/youreurope/business/doing-business-responsibly/keeping-to-social-rules/netherlands/index_en.htm

65 http://www.csreurope.org/data/files/20091012_a_guide_to_csr_in_europe_final.pdf s.24

66 <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/TN0908019s/nl0908019q.htm>

67 Haastattelu Tabe D. van Hoolwerff National Contact Point Secretariat, the Netherlands, Trade Policy & Globalisation Division, Directorate General for Foreign Economic Relations, Dutch Ministry of Economic Affairs, puhelimitse 29.1.2010.

68 esim. <http://www.reuters.com/article/idUSTRE5BT1WL20091230>

69 (puhe 2. lokakuuta 2009) http://www.ez.nl/Actueel/Toespraken/Toespraken_staatssecretaris_Heemskerk/November_2009/_Sustainable_Trade_Taking_Responsibility

70 Haastattelu Tabe D. van Hoolwerff National Contact Point Secretariat, the Netherlands, Trade Policy & Globalisation Division, Directorate General for Foreign Economic Relations, Dutch Ministry of Economic Affairs, puhelimitse 29.1.2010.

71 (puhe 2. lokakuuta 2009) http://www.ez.nl/Actueel/Toespraken/Toespraken_staatssecretaris_Heemskerk/November_2009/_Sustainable_Trade_Taking_Responsibility

MVO Nederland⁷² on Alankomaiden hallinnon perustama **keskus**, jota ei pidä sekoittaa 33 kansalais- ja ay-järjestön aloitteelliseen MVO Platformiin⁷³.

Hallitus perusti vuonna 2001 MVO Nederlandin⁷⁴ muun muassa siksi, että erilaiset hallinnon CSR-aloitteet haluttiin keskittää johonkin. Keskus on riippumaton yrityselämästä, hallinnosta ja muista asianosaisista ryhmistä.⁷⁵ Keskuksessa työskentelee 26 työntekijää.⁷⁶

Keskuksen budjetti on arviolta 3,3 miljoonaa vuodelle 2010. Tuki tulee pääasiassa talousministeriöltä. Rahoitusta tulee myös muilta ministeriöiltä, paikallishallinnolta ja yrityksiltä. Ilmoitettu budjetti on arvio, koska näiden muiden rahoittajien osuus ei ollut vielä selvillä kyselyhetkellä.⁷⁷

MVO Nederland on tiedonjako- ja verkostoitumisorganisaatio, jonka tehtävänä on edistää yritysten yhteiskuntavastuuta. Sillä on neljä ohjelmaa⁷⁸:

- Alaohjelma (branch program) hakee synergioita alueellisten ja alakohtaisten yksityisen sektorin ryhmien kanssa (esim. kauppakamarit ja kaupan eri alojen organisaatiot).
- Teollisuusohjelma reagoi yritysten käytännön tarpeisiin luomalla kysyntäperusteisia räätälöityjä ratkaisuja.
- Kansainvälinen ohjelma edistää yritysten kansainvälistä yhteiskuntavastuuta fokuksena kansainväliset liikekumppanuudet ja kansainvälinen tuotantoketjujen hallinta
- Edelläkävijäohjelma levittää tietoa erilaisista yhteiskuntavastuuaiheista, kuten läpinäkyvyys, yritysten yhteiskuntavastuu ja markkinointi, inhimillisten resurssien hallinnointi jne.

Keskus edistää erityisesti pk-yritysten vastuuta. Sen tarkoituksena on antaa tietoa ja välineitä yrityksille, jotka haluavat edistää vastuutaan, mutta eivät vielä tiedä, miten.⁷⁹

Partnerijärjestelmään kuuluu yli tuhat yritystä ja organisaatiota.⁸⁰ Partnerit maksavat pientä vuosijäsenmaksua, joka on suhteutettu organisaation tai yrityksen kokoon. 10 hengen yritykselle jäsenmaksu on 100 euroa.

MVO Nederland on löytänyt käyttäjänsä. **Nettisivuilla** on yli miljoona kävijää vuodessa. Foorumi on tavoittanut suoraan yli 5000 pk-yritystä vastuuasioissa.

Partnerijärjestelmä on osoittautunut tehokkaaksi, ja se onkin yksi MVO Nederlandin suosion salaisuuksista. Yritykset ja organisaatiot ”löytävät ystäviä” toisista partnereista.⁸¹

Pk-yritykset tavoittaa parhaiten omien etujärjestöjensä kautta.

72 <http://www.mvonderland.nl/> sivut lähinnä vain hollanniksi

73 <http://mvoplatform.nl/> sivut myös englanniksi

74 Sosiaali- ja talousneuvoston (The Social and Economic Council (SER)) aloitteesta. SER on hallituksen ja parlamentin sosiaali- ja talouspolitiikan neuvoo-antava pääelin.

75 http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports&report_id=9#qr1

76 <http://www.mvonderland.nl/>

77 Sähköposti Marieke Verhagen 27.1.2010

78 http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports&report_id=9#qr1

79 http://www.sustainability.eu/pdf/csr/CSR%20Awareness%20Raising_final%20report_31%20May%2007.pdf s.25

80 <http://www.mvonderland.nl/>

81 http://www.sustainability.eu/pdf/csr/CSR%20Awareness%20Raising_final%20report_31%20May%2007.pdf s.25

Keskus yrittää kytkeä yhteiskuntavastuun yritysten päivittäiseen toimintaan sektori-kohtaisella lähestymistavalla. Yhteiskuntavastuu liittyy asioihin, joiden kanssa yritykset ovat tekemisissä muutenkin, kuten markkinointiin, työvoiman hallintoihin, rahoitukseen, tuotantoon ja kommunikaatioon. Ilmapiiri on muuttunut myönteisemmäksi yhteiskuntavastuuta kohtaan viime vuosina. Keskus pitää esillä vastuun kannattavuutta yrityksille ainakin keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä.⁸²

Keskuksen haasteita on resurssipula, koska yhteiskuntavastuun suosio kasvaa jatkuvasti ja yritykset tarvitsevat räätälöityjä välineitä. Keskus ei johtajansa mukaan pysty tarjoamaan riittävästi välineitä edelläkävijäyrityksille.⁸³

Esimerkkinä muille maille on tärkeää miettiä tarkkaan, mihin vastaava keskus perustettaisiin. Ministeriön alaisena se on helposti hallinnoitavissa, mutta silloin on vaara, että keskus leimautuu yritysten silmissä. Keskuksen on siksi hyvä olla riippumaton.

Budjetin ja sen keston on mahdollistettava se, että keskus ennättää saada mainetta. Jos rahoitusta ei ole kylliksi, keskus joutuu turvautumaan muuhun rahoitukseen, eikä se silloin edistä yhteiskuntavastuuta, kuten sen pitäisi.

OECD:n kansallinen yhteyselin⁸⁴ on Alankomaissa luonut merkittäviä innovatiivisia hallintorakenteita, läpinäkyvyyteen liittyviä uusia menettelytapoja ja kapasiteettia välitystyölle⁸⁵. Se toimii aktiivisesti ja elimeen voivat valittaa myös toisen maan kansalaiset, kuten yrityksen toiminnasta kärsivät maanviljelijät. Elimessä on neljä virkamiestä, sekä yritykset, julkinen hallinto, ay-liike ja kansalaisjärjestöt. Kansallisen yhteyselimen tarkoituksena on sovitella osapuolten kanssa, ja se voi antaa vain suosituksia. Elin voi sopia esimerkiksi seuraavansa suositusten noudattamista vuoden välein, kuten Britannian yhteyselin tekee. Suuryrityksiä koskevien valitusten käsittely yhteyselimessä saavuttaa yleensä median huomion, pienten yritysten ei niinkään. Kansallisen yhteyselimen budjetti on 900 000 euroa kolmelle vuodelle. Yhteyselin toimii yhteistyössä MVO Nederlandin kanssa.⁸⁶

Dutch Sustainable Trade Initiative (IDH) eli kestävä kaupan aloite toimii ulkoministeriön tukemana ja keskittyen yritysten tuotantoketjujen ympäristö- ja sosiaalisympäristöön. Aloite on nelikantainen, eli siinä on edustettuna yrityksiä, hallintoa, ay-liikettä ja kansalaisjärjestöjä. Sillä on projekteja soijasta, luonnonkivestä, kaakaosta, teestä, puusta ja turismista. Esimerkiksi luonnonkivi-projektin tarkoituksena on kehittää eettisiä toimintaohjeistoja alalle yhteistyössä kiviyritysten ja kiveä hankkivien virkamiesten kanssa. Luonnonkivi-projektin budjetti on 950 000 euroa vuosille 2008–2009 ja kaakaoprojektin 13,9 miljoonaa vuosille 2008–2012. Muidenkin projektien budjetit on englanniksi aloitteen nettisivuilla.⁸⁷

82 http://www.sustainability.eu/pdf/csr/CSR%20Awareness%20Raising_final%20report_31%20May%202007.pdf s.25

83 http://www.sustainability.eu/pdf/csr/CSR%20Awareness%20Raising_final%20report_31%20May%202007.pdf s.25

84 <http://www.oecdguidelines.nl/ncp/>

85 <http://www.rwi.uzh.ch/lehreforschung/alphabetisch/kaufmann/vorlesungen/Text-13.pdf>

86 Haastattelu Tabe D. van Hoolwerff National Contact Point Secretariat, the Netherlands, Trade Policy & Globalisation Division, Directorate General for Foreign Economic Relations, Dutch Ministry of Economic Affairs, puhelimitse 29.1.2010.

87 http://www.duurzamehandel.com/page/Information_in_English

NL EVD International kuuluu talousministeriöön. Sen tarkoitus on edistää kansainvälistä liiketoimintaa. Se jakaa tietoa myös yritysten yhteiskuntavastuusta ja toimii yhteistyössä MVO Nederlandin kanssa esimerkiksi siten, että se kouluttaa EVD:n työntekijöitä.^{88 89}

Uudet aloitteet

Helmikuussa 2010 kaatuneen hallituksen ulkomaankauppaministeri Frank Heemskerck halusi kehittää Alankomaiden oloihin Yhdysvaltain hallinnon tuotteittain ja maittain julkaisemaa **listaa lapsi- ja pakkotyövoiman käytöstä** niin, että listasta olisi ohjenuoraksi alankomaalaisille yrityksille.⁹⁰

Tutkimus tuotantoketjujen läpinäkyvyydestä (De Wet Openbaarheid Productie en Ketens,WOK): Läpinäkyvyys kuluttajalle näyttäisi olevan teknisesti mahdollista, mutta taloudelliset kustannukset olisivat korkeat. Kuluttajat voisivat valittaa yrityksen toiminnasta mahdollisesti tuomioistuimeen.⁹¹ 500 yrityksen läpinäkyvyys on tähän mennessä tutkittu⁹².

Ympäristö

Hallinnolla on useita ympäristöä koskevia ohjelmia ja käytäntöjä, ja ympäristölainsäädännössä on yksityiskohtaisia ympäristöön ja yhteiskuntavastuuseen liittyviä säännöksiä.

Ympäristövastuu hoidetaan yleensä samoissa elimissä kuin sosiaalinen vastuu, esimerkiksi julkisten hankintojen on oltava kestäviä. SER on julkaissut useita ympäristöön liittyviä **oppaita**.

Julkiset hankinnat

Keskushallinto aikoo luoda vuonna 2010 **strategian**, jonka mukaan kaikki julkiset hankinnat ovat kestäviä. Paikallishallinnot tähtäävät kestävien hankintojen osuudessa 75 prosenttiin vuonna 2010 ja 100 prosenttiin vuonna 2015. Aluehallinnot (provincial governments) ja vesihallinnot tähtäävät 50 prosenttiin vuonna 2010.⁹³

Kunnianhimoisten tavoitteiden saavuttaminen on haaste. Asunto-, aluesuunnittelu- ja ympäristöministeriö VROM on luonut **kestävien hankintojen ohjelman**. Sen toteuttajana toimii talousministeriön alainen SenterNovem, joka tarjoaa tietoa nettisivullaan⁹⁴ ja muun muassa yli 50 tuotteen ja palvelun **sosiaaliset ja ympäristökriteerit** useammalle kymmenelle tuoteryhmälle, valmiiksi kirjoitettuna⁹⁵.

88 <http://www.hollandtrade.com/organization/about.asp>

89 Haastattelu Tabe D. van Hoolwerff National Contact Point Secretariat, the Netherlands, Trade Policy & Globalisation Division, Directorate General for Foreign Economic Relations, Dutch Ministry of Economic Affairs, puhelimitse 29.1.2010.

90 (puhe 2. lokakuuta 2009) http://www.ez.nl/Actueel/Toespraken/Toespraken_staatssecretaris_Heemskerck/November_2009/_Sustainable_Trade_Taking_Responsibility

91 <http://www.parlement.com/9353000/1/j9vvh6nf08temv0/viabh5cazsz0>

92 Haastattelu Tabe D. van Hoolwerff, National Contact Point Secretariat, the Netherlands, Trade Policy & Globalisation Division, Directorate General for Foreign Economic Relations, Dutch Ministry of Economic Affairs, puhelimitse 29.1.2010.

93 <http://www.mvonederland.nl/>

94 <http://www.senternovem.nl/english/>

95 http://www.senternovem.nl/mmfiles/SenterNovem_Annual_Report_2008_tcm24-307569.pdf s. 7

Julkisten hankkijoiden verkosto (PIANOO⁹⁶) on tärkeä julkisten hankkijoiden **portaali**, joka mahdollistaa tiedon jakamisen 20 työntekijän voimin 3 000 julkisen hankkijan kanssa. Verkosto on perustettu vuonna 2005. Tendernet⁹⁷ taas on **ilmainen virtuaalinen markkinapaikka**, jossa osapuolet tapaavat.

Eettinen sijoittaminen

Ympäristöministeriö on sponsoroinut **opasta** nimeltä A Sustainable Money Guide. Se julkaistiin vuonna 2002 ja sitä päivitetään joka toinen vuosi. Siinä on yksityiskohdasta tietoa sosiaalisesti kestävästä sijoittamisesta ja erityisesti kestävästä rahoituksesta. Pääkohderyhmänä ovat yksityiset sijoittajat. Eettiset sijoitukset ovat kasvaneet nopeasti, 20 prosentin vuosivauhtia 10 vuoden ajan.⁹⁸

Hollantilaisen kansainvälisten yritysten tutkimuskeskuksen SOMOn selvityksen mukaan sosiaalisesti kestävät investoinnit ovat lapsenkengissä alankomaalaisissa pankeissa hienoista vastuuraporteista huolimatta. Eettiset sijoitukset niissä ovat puolen prosentin luokkaa kaikista. SOMOssa kritisoidaan hallinnon vapaaehtoisuuteen ja markkinoiden itsesääntelyyn nojaavaa lähestymistapaa yritysten yhteiskuntavastuussa.⁹⁹ Hollannin ulkoasiainministeriö tukee SOMOa vuosittain 1,1 miljonnalla eurolla.

Tuulimyllyfarmeihin tai luonnonmukaiseen viljelyyn ”vihreätä” lainaa ottavia tai säästäviä henkilöitä tuetaan pienin verohelpotuksin. Investoinnit voi tehdä kansallisesti tai kansainvälisesti 52 579 euroon asti vuosittain per henkilö (vuoden 2006 summa). Julkinen hallinto myös edistää näkemystä, että vihreä sijoittaminen on taloudellisesti kannattavaa. VROM sertifioi vihreitä projekteja yleensä kymmeneksi vuodeksi kerrallaan.¹⁰⁰

Verohelpotuksia saavia sijoituksia välittävien pankkien täytyy investoida vähintään 70 % vastaavista varoista vihreäksi sertifioituihin projekteihin.¹⁰¹

Alankomaiden hallinto tukee useita tutkimuksia eettisestä sijoittamisesta.

Vientiluotot

Vientiluottojen ja suorien investointien **kriteerit** on valmisteltu valtiovarainministeriön, talousministeriön, ulkoasiainministeriön ja asunto-, aluesuunnittelu- ja ympäristöministeriön kanssa. Vientiluottoja myönnettäessä otetaan huomioon lahjonnan vastaisen toiminnan, kestävästä lainauspolitiikan ja hankkeen ympäristö- ja sosiaalisia vaikutuksia. Vientiluotto evätään, jos on vakavasti otettava riski, että yritys syyllistyy lahjontaan. Tällaisessa tapauksessa yritykseltä voidaan evätä luotto ja periä takaisin jo maksetut luotot sekä yritys voidaan haastaa oikeuteen. Kestävä

96 <http://www.pianoo.nl/>

97 <http://www.tendered.nl/>

98 http://www.sustainability.at/pdf/csr/Socially%20Responsible%20Investment%20in%20EU%20Member%20States_Final%20Report.pdf

99 <http://somo.nl/news-en/socially-responsible-investment/>

100 http://www.sustainability.at/pdf/csr/Socially%20Responsible%20Investment%20in%20EU%20Member%20States_Final%20Report.pdf

101 http://www.sustainability.at/pdf/csr/Socially%20Responsible%20Investment%20in%20EU%20Member%20States_Final%20Report.pdf

lainauspolitiikka tarkoittaa, että entisten velkojen kanssa vaikeuksissa oleville alhaisen tulotason maille ei myönnetä lisää rajoittamatonta luottoa. Joihinkin maihin luottoja myönnetään osaksi tai kokonaan kehitysapuna.¹⁰²

Vientiluottihakemus hylätään, jos on perusteltua syytä epäillä, etteivät Alankomaiden ratifioimat ILO:n työelämän perusoikeudet toteudu hankintaketjussa. Tämä koskee hakijayrityksen kontrollissa olevia pääasiallisia suorita alihankkijoita, ei välittäjäyrityksiä. Ympäristöasioissa edellytetään paikallisen lain sekä kansainvälisten sijoittamisen ohjeistojen, kuten Maailmanpankin International Finance Corporationin (IFC) suositusten noudattamista. Vientiluottoja hakevien yritysten on lisäksi hyväksyttävä OECD:n toimintaohjeisto monikansallisille yrityksille.¹⁰³

2.3 Ruotsi

Ruotsissa pidettiin eduskuntavaalit viimeksi vuonna 2006. Nykyinen hallitus on porvarikoalitie (Allians för Sverige), joka koostuu neljästä puolueesta. Ne ovat kokoomuspuolue (Moderaterna), keskustapuolue (Centerpartiet), liberaalit (Folkpartiet liberalerna) ja kristilliset (Kristdemokraterna). Seuraavat vaalit järjestettäneen syyskuussa 2010.

CSR:n määritelmä

Ruotsin hallitus ei ole erikseen määritellyt yritysten yhteiskuntavastuuta, sillä sen mielestä CSR:llä on jo yleisesti hyväksytty määritelmä: yrityksen sosiaalinen vastuu perustuu YK:n Global Compactin neljään alueeseen: työvoima, ihmisoikeudet, korruption vastaisuus ja ympäristö.¹⁰⁴

Lainsäädäntö

Ruotsin hallituksen ja Globalt Ansvarin edustaja Catharina Kipp toteaa, että hallituksen mielestä CSR on ”yritysvetoista ja yritysten asia”, eikä hallitus edellytä CSR:ään liittyvää lainsäädäntöä. Ruotsissa on joukko kansallisia lakeja, jotka säätelevät työmarkkinoita ja yhtiölainsäädäntö. CSR on tässä yhteydessä tärkeä käsite, mutta CSR-lainsäädäntöä ei ole.¹⁰⁵ Kippin lausunto, että CSR on yritysasia Ruotsissa vastaa myös Janussonin käsitystä. Hänen mukaansa Globalt Ansvar ja hallitus eivät aja CSR-kysymyksiä vaan niiden rooli on passiivisempi.¹⁰⁶

Ministeriö

Ruotsin ulkoasiainministeriö ja kauppaministeri Ewa Björling vastaavat hallituksen CSR-politiikasta. Elinkeinoministeriön hallinnonalaan kuuluvat valtiollisia yhti-

102 http://www.atradiusdutchstatebusiness.nl/Images/dsben/MVO%20Broch%20Engels_tcm1009-132870.pdf

103 http://www.atradiusdutchstatebusiness.nl/Images/dsben/MVO%20Broch%20Engels_tcm1009-132870.pdf

104 Catharina Kipp, Globalt Ansvar (Ulkoasiainministeriö), sähköpostihaastattelu

105 Catharina Kipp, Globalt Ansvar (Ulkoasiainministeriö), sähköpostihaastattelu

106 Minna Janusson, Fair Trade Center, puhelinhaastattelu 2.2.2010

öitä koskevat kysymykset. Hallituksen päätöksen perusteella valtionyhtiöiden tulee raportoida GRI-periaatteiden mukaan.

Globalt Ansvar – hallituksen CSR-osasto

Ulkoasiainministeriön kansainvälisen kauppapolitiikan yksikön alaisuudessa toimii Globalt Ansvar - the Swedish Partnership for Global Responsibility. Se on Ruotsin hallituksen ”CSR-osasto”. Globalt Ansvar käsittelee EU-tason ja globaaleja CSR-kysymyksiä. Ruotsi oli ensimmäinen maa, jossa CSR-toiminta on koordinoitu tällä tavalla hallituksen sisällä.¹⁰⁷

Osastolla työskentelee kolme henkilöä. Osastoa johtaa Catharina Kipp, joka on hallituksen CSR- lähettiläs, mutta toimii myös ministerineuvoksena ulkoasiainministeriössä. CSR-lähettilään tehtäviin kuuluu yritysten CSR-työn edistäminen järjestämällä seminaareja, työryhmiä ja esitelmiä, sekä Ruotsin edustaminen kansainvälisellä areenalla. Globalt Ansvarissa työskentelevä Margareta Kristianson on OECD:n kansallisen yhteyselimen yhteyshenkilö. Kristiansonin yhteyshenkilötöyöhön liittyy myös CSR-näkökulmia.¹⁰⁸

Aloite Globalt Ansvarin perustamiseen oli lähtöisin Ruotsin edelliseltä sosiaali-demokraattiselta hallitukselta¹⁰⁹. Tavoitteena on ”edistää ruotsalaisyritysten työtä ihmisoikeuksien, työelämän perusoikeuksien, korruption kitkemisen ja paremman ympäristön eteen”. Toiminnan perustana ovat OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille ja YK:n Global Compactin kymmenen periaatetta¹¹⁰, joita valtio odottaa Globalt Ansvariin liittyneiden ruotsalaisyritysten noudattavan. Näille yrityksille valtio tarjoaa mahdollisuuden lisätä yhteistyön näkyvyyttä¹¹¹, eli että kyseiset yritykset suhtautuvat myönteisesti yritysten yhteiskuntavastuuseen.

Vuodesta 2002 toimineella Globalt Ansvarilla on kolme päätavoitetta: 1) edistää ihmisoikeuksien ja kestäväen kehityksen toteutumista, 2) vahvistaa ruotsalaisyritysten kilpailukykyä ja 3) lisätä tietoa monenkeskisistä sääntelyjärjestelmistä.¹¹² Näihin se pyrkii mm. järjestämällä koulutusta, seminaareja ja workshoppeja, sekä tiedottamalla CSR-kysymyksistä. Catharina Kippin mukaan CSR toimii Ruotsissa hyvin. Ruotsalaiset yritykset, varsinkin suuret yritykset¹¹³, ovat hyvin tietoisia konseptista.

Globalt Ansvar järjesti mm. Ruotsin EU-puheenjohtajakauden aikana konferenssin CSR:stä marraskuussa 2009, joka oli EU-perspektiivistä erittäin onnistunut, vaikka Ruotsin hallituksen poliittinen panos oli Minna Janussonin mukaan heikko. Janusson työskentelee Fair Trade Center -kansalaisjärjestössä (<http://www.fairtradecenter.se>). Hän on myös sitä mieltä, että Globalt Ansvar on heikompi ja tekee vähemmän kuin viime hallituksen aikana. Silloin Globalt Ansvar esim. järjesti avoimia seminaareja yrityksille ja kansalaisjärjestöille. Nykyään niitä ei enää järjestetä.

107 <http://www.sweden.se/eng/Home/Business/CSR/Facts/CSR/>

108 Catharina Kipp, Globalt Ansvar (Ulkoasiainministeriö), sähköpostihaastattelu

109 Minna Janusson, Fair Trade Center, puhelinhaastattelu 2.2.2010

110 <http://www.ud.se/ga>

111 Global Practices of Corporate Social Responsibility, Ed: Samuel O. Idowu & Walter Leal Filho (2009:107)

112 <http://www.ud.se/ga>

113 Catharina Kipp, Globalt Ansvar (Ulkoasiainministeriö), sähköpostihaastattelu

Edellisen hallituksen aikana Globalt Ansvar myös ajoi CSR-kysymyksiä, mitä nykyään ei tehdä, vaan CSR on yritysvetoinen, sanoo Janusson. Hän ei ole myöskään varma siitä, kuinka paljon valtaa CSR-lähettiläällä Catharina Kippillä on esimerkiksi kauppaministeri Ewa Björlingiin verrattuna.¹¹⁴

Globalt Ansvar osallistuu OECD:n toimintaohjeiden päivittämiseen, ja kansalaisjärjestöille on ilmeisesti odotettavissa kutsu mukaan lausuntokierroksille.¹¹⁵

Kun Globalt Ansvar perustettiin, ruotsalaisia yrityksiä kehoitettiin liittymään siihen kannanottona CSR-kysymyksiin. Nykyään yritykset eivät voi liittyä Globalt Ansvariin, vaan niitä kehoitetaan liittymään suoraan Global Compactiin.¹¹⁶

Globalt Ansvarin rahoitus tulee ulkoministeriön kansainvälisen kauppapolitiikan yksikön hallintobudjetista. Siitä maksetaan hankkeen toimintakulut, kuten matkat, kokoukset, seminaarit jne. Kulukatto voi vaihdella, mutta on yleensä korkeintaan 700 000 kruunua (n. 70 000 euroa).¹¹⁷

CSR-rahoin Globalt Ansvar voi tukea eri hankkeita. Tukibudjetti vaihtelee vuosittain taloustilanteesta riippuen 5-10 miljoonan kruunun välillä (0,5-1 milj. euroa).¹¹⁸

Työryhmät

Ruotsissa toimii ministeriöiden keskinäinen sisäinen CSR-työryhmä. Se keskustelee ajankohtaisista CSR-kysymyksistä ja niiden liittymisestä eri hallinnonaloihin. Työryhmä ei viesti ulospäin.¹¹⁹

Muun muassa yritysten Global Compactiin liittymistä varten Ruotsin hallitus on perustanut erillisen ulkoisen työryhmän, jossa keskustellaan yritysten CSR-työstä. Ulkoisessa työryhmässä vaihdetaan tietoa EU- ja kansainvälisistä tapahtumista. Hyvä esimerkki on professori John Ruggien työ YK:n ihmisoikeuksien ja yritysten erityislähettiläänä. Kokouksiin osallistuu myös vapaaehtoisjärjestöjen kuten Amnestyn, Punaisen Ristin ja WWF:n sekä ammatti- ja työnantajaliittojen edustajia.¹²⁰ Osallistuvien järjestöjen on oltava Global Compactin jäseniä, mikä estää esimerkiksi Fair Trade Centerin osallistumisen, Janusson korostaa.¹²¹

Ulkoministeriön Kippin mukaan CSR on tärkeä osa Ruotsin vienninedistämistä, josta huolehtii vientineuvosto Sveriges Exportråd. Ruotsin hallitus tukee erilaisia CSR-hankkeita samoin kuin kehitysapuun keskittyvä Sida. Erityinen CSR-yhteistyöhanke on meneillään Ruotsin ja Kiinan välillä, ja sitä johdetaan Ruotsin Pekingin-suurlähetystöstä.¹²²

Sida tukee vuosittain myös FinnWatchin ruotsalaista sisarorganisaatiota SwedWatchia¹²³.

114 Minna Janusson, Fair Trade Center, puhelinhaastattelu 2.2.2010

115 ibid.

116 <http://www.ud.se/ga>

117 ibid.

118 ibid.

119 Minna Janusson, Fair Trade Center, puhelinhaastattelu 2.2.2010

120 Catharina Kipp, Globalt Ansvar (Ulkoasiainministeriö), sähköpostihaastattelu

121 Minna Janusson, Fair Trade Center, puhelinhaastattelu 2.2.2010

122 Catharina Kipp, Globalt Ansvar (Ulkoasiainministeriö), sähköpostihaastattelu

123 www.swedwatch.org

Raportointi

Keväästä 2009 alkaen **valtionyhtiöiden** on tullut raportoida CSR- ja kestävyyskysymyksistä GRI-indikaattorien mukaan.

Elinkeinoministeriön mukaan yli 50 valtionyhtiötä, 89 prosenttia kaikista, on noudattanut GRI-raportointivaatimusta. Ministeriössä tulos on ollut myönteinen yllätys, koska laki on ollut voimassa vasta yhden raportointivuoden. On myös selvää, että parantamisen varaa löytyy, eräs ministeriön edustaja toteaa. Ministeriö on tilannut Uppsalan yliopiston yritystalouden laitokselta selvityksen siitä, miten GRI-vaatimus on vaikuttanut valtionyhtiöiden kestävään toimintaan. Ministeriö haluaa tietää, toimiiko kestävyysraportointi työkaluna, jonka avulla voi edistää kestävyyskysymyksiä. Ministeriön edustaja myöntää, että vuosi on liian lyhyt aika arvioida GRI:n vaikutusta, mutta tuloksia odotetaan kovasti. Kansainvälisestikin ollaan kiinnostuneita siitä, miten Ruotsi hoitaa näitä kysymyksiä valtionyhtiöidensä kanssa. Uppsalan selvityksen tuloksia odotetaan viimeistään kesällä 2010.¹²⁴

Ruotsi vaati valtionyhtiöiltä ensimmäisenä maana, että niiden tulee raportoida CSR- ja kestävyyskysymyksistä GRI:n mukaisesti. Sitä pidetään osoituksena siitä, miten vakavasti Ruotsi ottaa CSR-kysymykset.¹²⁵ Kippistä näyttää siltä, että **raportointilaki** on tuonut hyviä tuloksia. Hänen mukaan raportointia pitää kuitenkin arvioida pidempiaikaisena prosessina.¹²⁶ Janussonin mielestä vaatimus valtionyhtiöille raportoida CSR- ja kestävyyskysymyksistä GRI:n mukaan on Ruotsin hallituksen ainut CSR:ään liittyvä todellinen aikaansaannos.¹²⁷

Janussonin mukaan seuraava askel GRI-raportoinnissa olisi päättää raportoinnin vaatimuksista ja tavoitteista eli mikä on riittävän kestävää toimintaa.¹²⁸

Julkiset hankinnat

CSR Europe -verkoston lokakuussa 2009 julkaiseman raportin mukaan Ruotsissa on aina uskottu, että julkisen sektorin tehtävä on toimia tien näyttäjänä. Sen on oltava esimerkkinä yrityksille ja yleisölle ja edistettävä kehitystä.¹²⁹

Ruotsissa julkisten hankintojen valvonnasta vastaa kilpailuvirasto.¹³⁰ Uusi **hankintalaki** tuli voimaan vuoden 2008 alusta. Julkisille hankinnoille voi nyt esteettä asettaa eettisiä vaatimuksia. SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) on Ruotsin kuntien ja maakuntien työnantajajärjestö, ja se auttaa, neuvoa ja järjestää kurseja kunnille siitä, miten ne voisivat tehdä eettisempiä julkisia hankintoja ja miten ne voisivat valvoa eettisten kriteerien toteuttamista.¹³¹ SKL julkaisi joulukuussa 2009 **tietopaketin** kuntien eettisten hankintojen tueksi.¹³² Eettisillä kriteereillä/

124 <http://www.miljorapporten.se/5.3a9be3f01265332d6f180004956.html>

125 <http://www.sweden.se/eng/Home/Business/CSR/Facts/CSR/>

126 Catharina Kipp, Globalt Ansvar (Ulkoasiainministeriö), sähköpostihaastattelu

127 Minna Janusson, Fair Trade Center, puhelinhaastattelu 2.2.2010

128 Minna Janusson, Fair Trade Center, puhelinhaastattelu 2.2.2010

129 http://www.csreurope.org/data/files/20091012_a_guide_to_csr_in_europe_final.pdf

130 http://www.konkurrensverket.se/t/Page_____490.aspx

131 http://www.skl.se/web/Mojligt_stalla_etiska_krav_vid_upphandling.aspx

132 http://brs.skl.se/skbibl/cirkdoc.jsp?searchpage=brsbibl_cirk.htm&search1_cnr=09%3A86&op1=&type=&db=CIRK&from=1&toc_length=20&currdoc=1

vaatimuksilla SKL tarkoittaa mm. tuotteita, jotka on valmistettu ILO-sopimuksia noudattaen.¹³³

Janusson Fair Trade Centeristä on sitä mieltä, ettei hallitus oikeastaan ajanut eettisten julkisten hankintojen asiaa, vaan kunnat ja maapäivät itse päättivät asettaa eettisiä ehtoja. Niitä kannustivat myös suuresti Fair Trade Centerin Mina skattepengar (verorahani) -kampanja sekä Rättvisemärkt-järjestön Fair Trade City -kampanja, jossa kaupungit, kunnat tai maakunnat voivat saada reilun kaupungin kunnianimen.¹³⁴ Fair Trade Centerin ja Rena Kläder -verkoston tekivät Mer rättvisa för dina skattepengar -kartoituksen (2009, enemmän oikeudenmukaisuutta verorahoillasi). Tulosten mukaan vähintään 14 maakuntaa 21:stä asettaa eettisiä vaatimuksia julkisille hankinnoilleen. Vuoden 2006 kartoituksessa maakuntia ei ollut vielä yhtään.¹³⁵

Vuonna 2008 Rättvisemärkt-järjestö, Rena Kläder -verkosto¹³⁶ sekä Genombrott-niminen yritys¹³⁷ julkaisivat päivitetyn eettisiä julkisia hankintoja koskevan oppaan¹³⁸. Genombrott julkaisi vuonna 2005 johdantona aiheeseen toimivan kirjan En god affär, joka kertoo miksi ja miten kuntien, maakuntien ja valtion tulisi panostaa eettisiin kriteereihin julkisissa hankinnoissa.¹³⁹ Lokakuussa 2007 Ruotsissa järjestettiin European Coalition for Corporate Justice¹⁴⁰ -verkoston (ECCJ:n) seminaari yhteiskuntavastuusta ja julkisista hankinnoista ”Linking CSR to Public Procurement in the EU”, jonka seurauksena Fair Trade Center julkaisi samannimisen raportin.¹⁴¹ Norjassa, jossa hallitus on ottanut aktiivisemmän roolin eettisten julkisten hankintojen edistämisessä, on omaksuttu vaikutteita Ruotsin kuntien ja kansalaisjärjestöjen varhaisesta ja aktiivisesta työstä tällä alueella.¹⁴²

Eettinen sijoittaminen

Ruotsiin perustettiin vuonna 2007 **Eettinen neuvosto**. Sen tehtävänä on koordinoita neljään Valtion eläkerahastoon (AP1-AP4) liittyviä sosiaalisesti vastuullisten sijoitusten SRI- (Socially Responsible Investment) analyyseja. Analyysein yritetään selvittää, noudattavatko rahastojen sijoituskohteina olevat ulkomaiset yritykset neuvoston **ympäristö- ja eettisiä vaatimuksia**. Eettisen neuvoston päämääränä on yhdistää näiden neljän eläkerahaston sijoitukset ja äänivalta saadakseen enemmän vaikutusvaltaa niissä yrityksissä, joihin eläkerahastot ovat sijoittaneet. Näin halutaan paremmat mahdollisuudet varmistaa, että niiden toiminta ei riko Ruotsin valtion allekirjoittamia kansainvälisiä sopimuksia.¹⁴³

133 <http://www.fairtradecenter.se/offentlig-upphandling>

134 Minna Janusson, Fair Trade Center, puhelinhaastattelu 2.2.2010

135 http://www.fairtradecenter.se/sites/default/files/Rapport_Mer%20r%C3%A4ttvisa%20f%C3%B6r%20dina%20skattepengar_2.pdf

136 <http://www.renasklader.org>

137 <http://www.genombrott.se>

138 <http://www.fairtradecenter.se/sites/default/files/Guide%20till%20etisk%20upphandling%2008.pdf>

139 <http://www.genombrott.se/etisk-upphandling/en-god-affar/>

140 <http://www.corporatejustice.org>

141 http://www.corporatejustice.org/IMG/pdf/ECCJ_SPP_SeminarReport.pdf

142 http://www.etiskhandel.no/English/Public_Procurement/index.html

143 <http://www.ethicalcouncil.com>

Neuvosto harjoittaa toisin sanoen aktiivista omistajuutta. Neuvoston tavoite on käydä aktiivista vuoropuhelua joka vuosi noin 10 sellaisen yrityksen kanssa, jotka on yhdistetty kansainvälisiin ympäristö-, ihmisoikeus-, sekä työoikeussopimusten rikkomuksiin. Neuvosto koostuu neljästä henkilöstä, yksi edustaja jokaisesta eläkerahastosta. Puheenjohtajuus kiertää eläkerahastojen kesken. Eläkerahastojen tehtävänä on sijoittaa eläkepääomaa, jotta se tuottaisi mahdollisimman suuren hyödyn eläkejärjestelmälle ja suurta pitkäaikaista tuottoa niin pienellä riskillä kuin mahdollista. Tehtävän toteuttaminen edellyttää, että rahastot ottavat eettiset ja ympäristönäkökohdat huomioon, tinkimättä kokonaistavoitteesta (suuren tuoton aikaansaaminen).¹⁴⁴ Tätä korostaa myös kansalaisjärjestökentän edustaja Pontus Björkman, joka työskentelee kehitysjärjestössä nimeltään Latinamerikagrupperna. Hänen järjestönsä seuraa aktiivisesti eläkerahastoja ja niiden sijoituskohteina olevia yrityksiä, jotka rikkovat ihmisoikeuksia. Niitä rikotaan, vaikka niistä ja ympäristöstä kirjoitetaan paljon - mutta eläkerahastojen tuottavuus menee edelle, sanoo Björkman. Latinamerikagrupperna julkaissee aiheesta raportin vuonna 2010.¹⁴⁵

2.4 Iso-Britannia

Parlamenttivaalit pidettiin 6. toukokuuta 2010. Parlamentaarisen monarkian suurin puolue alahuoneessa on konservatiivit. Koska konservatiivit eivät saaneet ehdontonta enemmistöä, hallitusta yritetään muodostaa liberaalidemokraattien kanssa. Britanniaa koskevat tiedot julkisen vallan CSR-politiikasta ovat edelliseltä hallituskaudelta, jonka johdossa oli työväenpuolue. Parlamentin alahuoneessa oli 14 puoluetta ja 634 edustajapaikkaa, ylähuoneessa on 734 edustajaa.

Taustaa

CSR:n juuret ovat Britanniassa eettisessä yritystoiminnassa, joka aikoinaan lähti filantropiasta ja keskittyi työntekijöiden hyvinvointiin.¹⁴⁶ Yritykset saavat yhä verohelpotuksia kunnallisverotuksesta hyväntekeväisyyteen tekemiensä lahjoitusten perusteella.

CSR:n määritelmä

Yritysten vastuu tai yhteiskuntavastuu on sitä, miten yritykset hoitavat toimintansa sosiaaliset, ympäristö- ja taloudelliset vaikutukset ja siten auttavat hallitusta saavuttamaan kestäväen kehityksen tavoitteet. Yritysten vastuulla tarkoitetaan erityisesti niitä vapaaehtoisia toimia, joihin yritykset voivat ryhtyä yli lakisääteisten minimien, halutessaan siitä kilpailuetua itselleen ja hyötyä yhteiskunnalle.¹⁴⁷

144 <http://www.ap4.se/etikradet/Etikradet.aspx?id=573>

145 Pontus Björkman, Latinamerikagrupperna, sähköpostihaastattelu

146 A Guide to CSR in Europe, October 2009. CSR Europe

147 <http://www.berr.gov.uk/whatwedo/sectors/lowcarbon/cr-sd-wp/page50437.html>

Lait

Vuonna 2006 uusittu **yhtiölaki**¹⁴⁸ tuli voimaan lokakuussa 2007. Laki määrittelee yritysjohtajan yleiset velvollisuudet ja mitä häneltä odotetaan. ”Enlightened Shareholder Value” -käsitteeseen sisältyy toteamus, että yritys ja sen osakkeenomistajat hyötävät pidemmällä aikavälillä, jos yritykset kiinnittävät huomiota myös työntekijöiden etuun ja ympäristöön. Yritysten on noudatettava sosiaali- ja ympäristölainsäädännön minimisäännöksiä. Laissa myös laajennettiin pörssiyritysten raportointivelvollisuutta ympäristö-, työvoima-, sosiaali- ja yhdyskuntakysymyksiin.¹⁴⁹

Sitovia normeja¹⁵⁰:

- British Standards Certification: kehittää konsensuspohjaisia normeja
- Eri ministeriöiden ja virastojen on sisällytettävä ympäristö- ja sosiaalikulustannukset ja -hyödyt hallinnon vaikutusarviointeihin.

Hallitus

Hallituksen vastuullisuustyön koordinointi kuuluu vuoden 2009 puolivälissä muodostetulle Business, Innovation and Skills -ministeriölle (BIS). Kansainvälinen ulottuvuus yritysysteistöineen ja vienti- ja kilpailukykykysymyksineen kuuluu ulkoasiainministeriölle (FCO).¹⁵¹

Britannian ulkoasiainministeriön **CSR-strategia** (2007–2008) kuvaa, miten ministeriö rohkaise vastuullisia yrityskäytäntöjä yli kansainvälisten laillisuusvaatimusten ja säädösten. Erityisesti strategiassa korostuvat sektorit, joiden toiminnalla on voimakas vaikutus: kaivannaistoiminta (öljy, kaasu, kaivostoiminta), kansainvälinen rakennusteollisuus, puolustusteollisuus, lääkkeet ja kemikaalit, rahoitus, energia ja vesi, vähittäiskaupan toimitusketjut sekä matkailu, turismi ja kuljetukset. Yhtä lailla ministeriön strategiassa on lista prioriteettimaista. Ministeriö osallistuu CSR-työhön hallituksen kehitysyhteistyöministeriön (DFID) johtaman **köyhyysvähentämishojelman** osalta, josta DFID julkaisi **valkoisen kirjan** 2006.

Ulkoasiainministeriön keskeiset CSR-tavoitteet sisältävät tietoisuuden vastuutoman yritystoiminnan riskeistä ja yritysten aiheuttamien ihmisoikeusloukkauksien vähentämisen, kansainvälisen lahjonnan poistamisen, päästöjen vähentämisen, kestävän tuotannon ja kulutuksen kansainvälisissä toimitusketjuissa, ILO:n työelämän perusnormien toteuttamisen sekä lapsi- ja pakkotyövoiman ja syrjinnän poiston, kestävän metsänhoidon ja laittomien hakkuiden vähentämisen, luonnonvarojen konflikteja rahoittamattoman kaupan ja kestävän turismin.

Kehitysyhteistyöministeriöön (DFID) perustettiin **kehitystä tukevien ostojen foorumi** 2008. Useimmat suuret marketit ja elintarvikevalmistajat ovat sen jäseniä. Tarkoituksena on kehittää ja laajentaa maaseutuyhdyskuntien kehitystä tukevia liiketoimintamalleja Afrikassa ja muualla kehitysmaissa. Kehitysyhteistyöministeriö DFID rahoittaa eräitä CR-organisaatioita ja hallituksen **eettisen kaupan aloitetta**

148 Companies Act, 2006

149 Corporate Responsibility Report 2009

150 http://drcafta.bsr.org/images/partners/Public_Policy_Promotion_of_CSR_final.pdf

151 Corporate Social Responsibility (CSR): An FCO strategy, 2007–2008. <http://www.fco.gov.uk>

ETI:ä ja kansainvälistä **kaivannaissektorin avoimuusaloitetta** EITI:ä. (ks myöh.) Kestävästä yritystoiminnasta vastuulliset ministeriöt ovat ympäristö-, elintarvike- ja maaseutuasiain ministeriö eli DEFRA ja ympäristö- ja ilmastonmuutosministeriö (DECC).¹⁵²

Valtiovarainministeriölle kuuluvat kestävät julkiset hankinnat. Oikeusministeriöllä on hanke nimeltä yksityissektori ja ihmisoikeudet.

Ministeri

Britanniassa sanotaan olleen ”**CSR-ministeri**” jo maaliskuusta 2000, ensimmäisenä maailmassa. Siitä lähtien heitä on ollut kymmenkunta: Kim Howells, Douglas Alexander, Stephen Timms, Malcolm Wicks, Nigel Griffiths, Barry Gardiner, Margaret Hodge, Stephen Timms toistamiseen, Ian Pearson ja kesästä 2009 alkaen Ian Lucas. Tiheät henkilövaihdokset kuuluvat osana brittiläiseen hallituskulttuuriin.

CSR-asiat kuuluvat tietyn ministeriön ja ministerin hallinnonalaan, kesästä 2009 BIS-ministeriöön (ks. yllä). Ministeriön hallituspaikalla oli toukokuun vaaleihin asti lordi Mandelson. Hänen ministeriötään johti BIS-ministeri Pat McFadden, ja hänen alaisuudessaan CSR-asiat kuuluivat elinkeino- ja hallintouudistusministeri Ian Lucasille.

Elinkeino- ja hallinnonuudistusministerillä oli lukuisia muitakin vastuualueita. Vuonna 2012 lähestyvät olympialaiset esimerkiksi kävivät CSR:n edellä, yritysvastuu löytyy listalta kuudentena. Kyseisellä ministerillä ei ole hallituspaikkaa. Hän johtaa ja koordinoi CSR-työtä ohjaten ja tukien parhaita käytäntöjä. Apunaan hänellä on kolmihenkinen **CSR-tiimi**.¹⁵³ Sen prioriteetit ovat Global Compact ja ISO 26 000.¹⁵⁴

Ministeriöön on 2006 perustettu myös OTS, **kolmannen sektorin virasto**, jonka vastuulla ovat vapaaehtois- ja hyväntekeväisyysjärjestöt. Se osarahoittaa lahjoitukseen ja filantropiaan keskittyvää **utkimuskeskusta**. Sen tuottamalla tiedolla on tarkoitus kohdentaa yritysten lahjoituksia.¹⁵⁵ Kolmannen sektorin organisaatioita voidaan käyttää jakeluketjuissa, kuten esimerkiksi sosiaalisten yritysten kierrättäessä toimistokalusteita. 11 miljoonaa euroa varataan sosiaalisten yritysten riskipääomarahastoon uusien yritysten perustamiseen.¹⁵⁶

CSR-tehtäviä hoidetaan myös ulkoasiainministeriössä (1 deski), niitä oli vaaleihin asti valtiovarainministeri Stephen Timmsin vastuualuella, ja talousministeri Ian Pearsonille kuuluivat julkiset hankinnat ja private-public partnerships, David Robertsille kestävä kehitys ja yritykset -ryhmä, ja Hilary Bennille ympäristö-, ruoka- ja maaseutukysymykset. Kaivannaisalan läpinäkyvyysaloite EITI ja CSR taas kuuluivat Jo Kuenssbergille (Business Team).¹⁵⁷

152 <http://ec.europa.eu/cgi-bin/etal> European Commission, Your Europe, Business, Taking sustainability further, United Kingdom

153 A Guide to CSR in Europe Oct 2009, by CSR Europe; Mark Griffiths, CSR-Team, BIS, puhelinhaastattelu

154 Mark Griffiths, CSR Team, BIS, puhelinhaastattelu

155 Corporate Social Responsibility Report, 2009

156 *ibid.*

157 <http://www.gov.uk>

Ministeripaikat ja vastualueet sekä mahdollisesti ministeriötkin tulevat kokemaan muutoksia 2010 vaalien jälkeen.

Ympäristö

Kestävän kehityksen kansallinen **strategia** on vuodelta 2005. Kestävien hankintojen **task force** perustettiin toukokuussa 2005.

Kestävän kehityksen **toimintasuunnitelma** sisältää epäsuorasti myös ihmisoikeuskysymyksiä.

Yksi ohjaava periaate on ”vahvan, terveen ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan turvaaminen – kaikkien ihmisten erilaisten tarpeiden tyydyttäminen nykyisissä ja tulevaisuudessa, henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, sosiaalinen koheesio ja inklusio ja tasaveroiset mahdollisuudet kaikille.”¹⁵⁸

Kestävän kehityksen strategian mukaan kaikkien ministeriöiden tulee laatia omat kestävän kehityksen toimintasuunnitelmansa hankintasuunnitelmineen.

Julkiset hankinnat

Kestävän kehityksen strategiassa asetettiin tavoitteeksi, että Britannian tulee olla yksi kestävien julkisten hankintojen johtavista EU-maista 2009 mennessä. Päämäärään päästäkseen Britanniassa kehitettiin strategioita ja toimintasuunnitelmia, myös hallituksen **kestävien hankintojen toimintasuunnitelma (SPAP)**. Se julkaistiin keväällä 2007.

Hallituksen vastuullisuusraportissa¹⁵⁹ (2009) todetaan mahdollisuudet tukea vastuullisuutta enemmän kuin näyttämällä esimerkkiä, valitsemalla kestävät sijoituskohteet rohkaistaan innovaatioita ja avitetaan niiden tuloksena syntyvien tuotteiden ja palveluiden saatavuutta kuluttajille ja yksityissektorille.

Strategiadokumentti ”Transforming Government Procurement” hankintaperiaatteiden muutoksesta ja osaamisen kehittämisestä julkistettiin tammikuussa 2007 (valtiovarainministeriö). Se edelsi kestävien julkisten hankintojen toimintasuunnitelmaa. Myös eri ministeriöille on laadittu kestävän kehityksen toimintasuunnitelmat.

Kestävien julkisten hankintojen edistystä vauhditti pari vuotta aiemmin perustettu 33-jäseninen **työryhmä**, jossa istui edustajia toimitusketjusta, julkisen sektorin tavarantoimittajia, keskus- ja paikallishallinnon virkamiehiä, kansalaisjärjestöjä ja ay-väkeä. Työryhmä laati raportin ja suositukset hallitukselle kestävämmiksi julkisiksi hankinnoiksi. Hallitus hyödynsi yritysten kokemuksia eri mahdollisuuksista ja sitoutui poliittisesti tekemään kestävästä julkisista hankinnoista prioriteettinsa. Lyhyellä aikavälillä työryhmä näki useita taloudellisia esteitä kestäville julkisille hankinnoille kuten budjetit ja hyötyjen ja säästöjen tasausvaikeudet ministeriöiden välillä.¹⁶⁰

158 Ruggie, syyskuu 2007

159 Corporate Responsibility Report, Department for Business, Enterprise and Regulatory Reform BERR (nyk. Business, Innovation and Skills -kirj.huom.), HM Government, February 2009. Esipuhe: Ian Pearson, ministeri

160 <http://www.sd-network.eu>

Ympäristöministeriön **suunnitelman** tavoitteena on vähentää Britannian hiilijalanjälkeä ja kehittää vaihtoehtoisia energialähteitä. Ympäristövahinkojen ennaltaehkäisy- ja korvaussäännökset tulivat voimaan keuhkokuumeella 2009.

Verotus vastuullisuuskysymyksenä

Britannia tukee vaatimuksia pakottaa kansainväliset suuryhtiöt julkistamaan, mikä verran veroa ne maksavat kuhunkin toimintamaahan.¹⁶¹ Valtiovarainministeri Stephen Timms vaati kesäkuussa 2009 kansainvälisesti harkitsemaan maakohtaisen raportoinnin käyttöönottamista kansainvälisten veropetosten ja verojen välttelyn suitsimiseksi. Britannian pääministeri Gordon Brown ja Ranskan presidentti vaativat OECD:tä tutkimaan asiaa kesällä 2009.¹⁶²

Maittainen raportointi on keskeistä kehitysmaille, jotta ne pystyvät tunnistamaan veroja välttävät yritykset. Veropako vie kehitysmailta mahdollisuuden sijoittaa terveyteen ja koulutukseen, kahteen köyhyiden poistamisen keskeiseen edellytykseen. Etenkin kaivosyhtiöt ovat vuosikymmeniä neuvotelleet salaisia sopimuksia, jotka ovat johtaneet huomattaviin tulonmenetyksiin kehitysmaissa.¹⁶³

Huhtikuussa 2009 Brown vaati brittiläisiä veroparatiiseja lopettamaan salailun puolen vuoden sisällä tai niitä kohtaan asetetaan pakotteita. Kaikille alusmaille ja mertentakaisille territorioille lähti kirje, jossa syyskuu oli takaraja verotietojen vaihtosopimukselle. Myös yritysten ja huippuvarakkaiden kansalaisten tapa käyttää veroparatiisiyhtiöitä verojen välttelyyn olivat Brownin tulilinjalla. Verojen hoito on ollut tuottavaa hallitukselle: Kun 2007 oli mahdollista maksaa veronsa seuraamuksesta Britannian valtiovarainministeriölle, 62 000 kansalaista maksoi yhteensä noin 440 miljoonaa veroja.¹⁶⁴

Alihankintaketju

Maineriskin ohella ja asiakkaiden, työntekijöiden ja muiden sidosryhmien ympäristötietoisuuden lisäksi Vastuullisuusraportissa tunnistetaan kasvavat vaatimukset eettisen kauppapolitiikan, reilujen työolojen ja ihmisoikeuksien turvaamisesta. Kansainvälinen vastuullinen yritystoiminta kuuluu BIS-ministeriötä enemmän ulkoasiainministeriölle ja kehitysyhteistyöministeriölle.

Raportoinnin edellytetään tarkastelevan ulkomailla tapahtuvan toiminnan vaikutuksia yrityskumppaneiden, tytäryhtiöiden ja alihankintaketjun osalta, ei vain, jos sillä on vaikutusta osakkeen arvoon.

Kehitysyhteistyöministeriö on rahoittanut eettisen kaupan ETI-aloitetta vuodesta 1998. Yritykset, ammattiliitot ja hyväntekeväisyysjärjestöt auttavat jäsenyrityksiä parantamaan työoloja ja puuttumaan lapsityövoimaan toimitusketjussa. Järjestäytymisoikeus, työehtoneuvottelut ja elinkelpoinen palkka sekä eettisen

161 Multinationals to be forced to reveal tax bills, Britain is backing moves for country-by-country reporting to stem tax avoidance. Nick Mathiason, Jill Treanor and Phillip Inman, guardian.co.uk (15.6.2009)

162 Valtiovarainministeri Stephen Timms, kesäkuu 2009

163 ks. 154, Multinationals...

164 ibid.

kaupan integrointi yrityskäytäntöihin kuten ostoihin ja julkisiin hankintoihin ovat prioriteetteja.

DFID on myös maksanut 1,2 miljoonaa puntaa (1,3 milj. euroa) kahden vuoden aikana kansainvälisen reilun kaupan merkinnän (FLO) kehittämissäprojektiin, jotta reilun kaupan organisaatiot eivät olisi niin riippuvaisia lahjoituksista. Merkintämalli ja liiketoimintasuunnitelma ovat luvassa 2010. Britannian Fairtrade Foundation saa 400 000 puntaa (440 000 euroa). Ministeriö on myös tukenut tekstiilialan MFA-foorumia, kaivannaisteollisuuden avoimuusaloitetta (ETTI), lääketeollisuuden avoimuusaloitetta, rakennusteollisuuden avoimuusaloitetta viidessä pilottimaassa ja vesi- ja sanitaatiokumppanuutta.

Vientiluotot

Laki teollisuuden ja viennin (taloudellisesta tuesta) hyväksyttiin keväällä 2009. Siinä löyhennettiin vientiluottojen kriteereitä. Arvovaltaisessa The Times -päivälehdessä alan vastuullista ministeriä lordi Mandelsonia ”syytettiin eettisen viennin sääntöjen heikentämisestä”.¹⁶⁵

Ulkoasiainministeriö tukee vientiluottolaitoksen pyrkimystä rahoittaa vain hankkeita, joiden ympäristö- ja ihmisoikeusvaikutukset (ml. työelämän ja ay-oikeudet) on selvitetty ja varmistettu.¹⁶⁶

Eettinen sijoittaminen

Yli neljännes, 26 prosenttia, sosiaalisesti vastuullisista investoinneista oli sijoituksissa Britanniassa.¹⁶⁷ **Avoimuussäädöksen** mukaan (SRI pension disclosure regulation) eläkerahastojen on kerrottava sijoitusperiaatteensa, myös SRI:n osalta. Uuden säädöksen vuoksi eläkerahastot ovat ryhtyneet vaatimaan aiempaa tarkempaa tietoa yrityksiltä niiden sosiaalisista, ympäristö- ja eettisistä suoritteistaan. Säännöksen odotetaan lisäävän huomattavasti sosiaalisesti vastuullisia investointeja Britanniassa.¹⁶⁸

Ennen säädöstä hallitukselta oli vaadittu eläkerahastolainsäädännön uudistusta, jotta sosiaali- ja ympäristönäkökötien sekä ihmisoikeuksien huomioon ottaminen sallittaisiin tai sitä saisi edellyttää. Eläkeasioista vastaava apulaisministeri totesi sitten Britannian hallituksen kannaksi, ettei eläkerahastoja kielletä harkitsemasta sosiaalisia, ympäristö- ja eettisiä seikkoja sijoituspäätöksissään edellyttäen, että ne toimivat rahastojen parhaan edun mukaisesti.

Raportointilain mukaan työeläkerahastojen on kerrottava eettisistä, sosiaalisista ja ympäristöseikoistaan.

Pankeille valtiovarainministeriö on laatinut **toimintaohjeen**, jonka tarkoitus on vähentää niiden verojen välttelyyn pyrkivien ohjelmien määrää. Valtiovarainministeri

165 The Times, April 12, 2009: Lord Mandelson accused of weakening rule on ethical exports

166 Corporate social responsibility (CSR): An FCO strategy, 2007-2008. <http://www.fco.gov.uk>

167 Green, social and ethical Funds in Europe 2007 Review, Avanzi SRI Research, julkaisussa Corporate Responsibility Report, BERR, HM Government, February 2009

168 <http://www.sd-network.eu>

Alistair Darlingin mukaan tavoite on varmistaa, että pankit noudattavat ”lain henkeä ja kirjainta” verotuksessa. Esitys tehtiin budjetin julkistamisen yhteydessä huhutikuussa 2009. Toimintaohjeen noudattaminen on vapaaehtoista.¹⁶⁹

Parlamentaarinen ihmisoikeuskomitea¹⁷⁰

Parlamentaariseen ihmisoikeuskomiteaan (Joint Committee on Human Rights) kuuluu yhteensä kaksitoista jäsentä ylä- ja alahuoneista. Komitea vastaa ihmisoikeuskysymyksistä, muttei käsittele yksittäistapauksia. Komitea tekee teemaselvityksiä ja raportoi ala- ja ylähuoneelle. Se myös tutkii kaikki hallituksen lakiesitykset ja -aloitteet keskittyen niihin, joilla on merkittävät ihmisoikeusvaikutukset.

Ihmisoikeuskomitean selonteko *Any of our business?* käsittelee aihetta laajalti.¹⁷¹ Sen lähtökohtana on näkemys, jonka mukaan Britannian tulisi olla johtavassa asemassa varmistaa, että yritykset kunnioittavat ihmisoikeuksia ”kaikkialla missä toimivat”. Raportissa arvostellaan hallituksen yritys vastuun raporttia ”kohtuuttomasta keskittymisestä yritysten vapaaehtoisin toimiin aliarvioiden sen, miten pitkälti yritykset ovat vastuussa ihmisoikeuksista”. Samalla harmitellaan, että oikeusministeriön yksityissektori ja ihmisoikeudet -hanke keskittyi ”valitettavasti” vain yritysten kotimaantoimintoihin.

Komitean antama ohjeistus liittyi julkisiin hankintoihin, vientiluottolaitoksen toimintaan, yhtiölakiin, investointipolitiikkaan ja listautumissääntöihin sekä yritysten toimintaan konfliktialueilla. Edelleen komitea ei usko, että yksipuoliset toimet vaarantaisivat brittiläisten yritysten kilpailukykyä.

Uuden strategian perustarkoituksena olisi hoitaa hallituksen velvollisuus suojella ihmisoikeuksia ja tukea britannialaisia yrityksiä, jotta ne voivat täyttää velvollisuutensa kunnioittaa muiden ihmisoikeuksia koti- ja ulkomailla. Tärkein päämäärä on selkeyttää yrityksille, kuluttajille ja muulle yhteiskunnalle sitä, mitä hallitus yrityksiltä edellyttää. Strategian tulee selkeästi ja koherentisti yhdistää sisä- ja ulkopolitiikka ja kansainvälinen diplomatia myös EU:ssa, OECD:ssä ja YK:ssa. Britannian kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden ja hallituksen ihmisoikeuspolitiikan tulisi välittää sen politiikka yksityissektorille koti- ja ulkomailla.¹⁷²

Parlamentin ihmisoikeuskomitean mielestä lopullinen päämäärä voi olla vain kansainvälinen yritys- ja ihmisoikeussopimus.

Britannian hallitus vastasi ihmisoikeuskomitean raporttiin 8.3.2010. Hallituksen vastauksessa myönnettiin, että yrityksille on terävöitettävä ihmisoikeuksien kunnioittamisen ja hyväntekeväisyyden eroja. CORE arvosteli sitä, ettei hallitus sitoutunut kehittämään vastuullisuuden mekanismeja, joilla varmistetaan, että yritykset kunnioittavat ihmisoikeusnormeja.¹⁷³

169 Responsible Business Parliamentary Briefing, March 2009

170 http://www.parliament.uk/parliamentary_committees/

171 *Any of our business? Human rights and the UK private sector*, House of Lords, House of Commons, Joint Committee on the Human rights. Raportti 2009-2010

172 <http://www.publications.parliament.uk/pa/jt200910/jtselect/jtrights/5/5i.pdf>

173 *Government fails to act on corporate human rights abuse*, Corporate Responsibility (CORE) Coalition, Press Release, 8 March 2010

OECD:n kansallinen yhteyselin

Kansallinen yhteyselin kuuluu BIS-ministeriön alaisuuteen. Sillä on kolmen hengen toimisto. Se on käsitellyt kahdeksan valitusta muutamassa vuodessa.¹⁷⁴

Britannian kansallista yhteyselintä uudistettiin niin 2006 niin, että siihen kuuluu ohjausryhmän lisäksi virkamiehiä ja edustaja yritys-, kansalaisjärjestö- ja ay-puolelta. Uudistamista edelsi kritiikki yhteyselimen toiminnasta ja rakenteesta. Joulukuussa 2009 hallitus harkitsi seurantatoimia NCP:n kielteiselle päätökselle koskien Global Witnessin tekemää valitusta Afrimex-kaivosyhtiöstä ja sen toimista Kongon demokraattisessa tasavallassa.¹⁷⁵

Parlamentin ihmisoikeuskomitean mielestä NCP:llä ei muutoksista huolimatta ole kriteereitä tai valtaa toimia tehokkaana muutoksenhakutahona. Komitea suosittikin raportissaan, että hallitus harkitsisi lisämahdollisuuksia OECD:n toimintaohjeiden edistämiseen. Se myös suositti, että hallituksen tulisi laatia suunnitelma vastata yhteyselimen lausuntoihin silloin, kun ne ovat kriittisiä britannialaista yritystä kohtaan. Komitean myös piti kansainvälistä yritykset ja ihmisoikeudet -sopimusta tarpeellisena, vaikka ymmärtääkin, ettei sellaista ole luvassa lähiaikoina.¹⁷⁶

Hallituksen korruption vastainen toimintasuunnitelma keskittyy ulkomailla tapahtuvan lahjonnan tutkimiseen ja tuomitsemiseen, rahanpesun lopettamiseen, varastettujen varojen perintään, kansainväliseen korruption vastaiseen toimintaan ja vastuullisen liiketoiminnan edistämiseen ulkomailla.¹⁷⁷

Tiedonjakoa¹⁷⁸

Yritysjohtoisia aloitteita on useampiakin. Business in the Community BITC ja Volunteering England - The Corporate Responsibility Group - jakavat jäsenilleen tietoa ja hyviä esimerkkejä.

BITC tukee parlamenttipuolueiden yhteistä CSR -ryhmää ja on järjestänyt sille sihteeristön. BITC:llä on myös vastuullisuusindeksi, joka seuraa jo 1996 lanseeratua ympäristöindeksiä yritysten itsearviointityökaluna.¹⁷⁹

CORE-verkosto

CORE (corporate justice) on arvostettu brittiläinen verkosto, johon kuuluu noin 140 järjestöä, ay-liittoa ja sosiaalista yritystä. Vuosina 2001–2006 CORE kampanjoi muutoksia johtajien velvollisuuksiin ja yritysten raportointiin yrityslainsäädännössä 2006. Kampanjointi johti siihen, että yritysjohtajat veloitettiin lailla ottamaan ympäristö- ja sosiaalivaikutukset huomioon yrityksen päätöksenteossa ja suurimmat julkiset yhtiöt veloitettiin raportoimaan ympäristö- ja sosiaalivaikutuksiinsa vuosittain.¹⁸⁰

174 Sergio Marone, UK NCP, puhelinhaastattelu

175 16.12.2009, Any of our business?, <http://www.publications.parliament.uk>

176 ks. ed, sivu 3.

177 Corporate Responsibility Report, 2009

178 Lähde: [ec.europa.eu/cgi-bin/...](http://ec.europa.eu/cgi-bin/)

179 <http://www.bitc.org.uk/parliament>

180 The Corporate Responsibility (CORE) Coalition, Memorandum of Evidence to the Joint Committee on Human Rights, Enquiry on Business & Human Rights

Lain tultua voimaan CORE on keskittynyt seuraamaan sen implementointia ja tehnyt selvityksiä aiheesta sekä neuvotellut kansanedustajien, ministeriöiden ja kansalaisryhmien kanssa. CORE lobbaa nyt brittihallitusta parantamaan yritysten uhreiksi joutuneiden henkilöiden oikeudellista asemaa. Verkoston mielestä se tapahtuisi parhaiten perustamalla riippumaton yritykset, ihmisoikeudet ja ympäristö -komitea.

Irlannin entinen presidentti, YK:n entinen ihmisoikeuskomissaari Mary Robinson kommentoi COREn aloitetta: ”Komitea selventäisi hallituksen vastuuta aiheissa, joista käydään vilkasta keskustelua. Vastuullisten hallitusten ja yritysten tulisi ottaa innovatiivinen aloite vakavasti koti- ja ulkomailla.”¹⁸¹ Britannian parlamentin ihmisoikeuskomitea on tarttunut COREn aloitteeseen.¹⁸²

COREn julkaisussa *The Reality of Rights* kerrotaan, millaisia vaikutuksia brittiläisten yritysten toiminnalla on kansalaisiin eri maissa ja miten heiltä silti puuttuu mahdollisuus korvauksiin kärsimyksistään: bangladeshiläiset tekstiilityöläiset ansaitsevat alle elinkelpoisen palkan Tescolle, Asdalle ym. vaatteita tehdessään, Vedantan kaivostoiminta vaarantaa paikallisasukkaiden toimeentulon Intiassa, ja paikallisten kärsimät terveyshaitat siitä, että Shell polttaa öljynporauksen sivukaasuja Nigerjoen suistossa, vaikka poltto on lailla kielletty.

Verkosto saa kansainvälisissä keskusteluissa tunnustusta sekä yhtiölain sisällön kannalta merkittävästä panoksestaan lakimuutostyöhön että parlamentin ihmisoikeuskomitean työhön.

CORE-verkoston koordinaattori ei näe suurta edistystä hallitusten 2000-luvun ensimmäisestä yritysvastuuraportista toiseen. Seuraavaksi hän toivoo voivansa lukea uudesta yrityksestä, ihmisoikeudet ja ympäristö -komiteasta, jolla on valta varmistaa brittiyritysten pitäytyminen kansainvälisesti sovittuihin ihmisoikeus- ja ympäristönormeihin ja jolla olisi myös valta antaa rikkomuksista rangaistuksia ja jakaa korvauksia uhreille. Lisäksi hän toivoo, että hallitus toteuttaisi parlamentin ihmisoikeuskomitean kuulemisessa ehdotetut muutokset.¹⁸³ Yritysten tulisi olla läpinäkyviä, vastuullisia ja korvausvelvollisia. Yritysten tulee avoimesti kertoa ympäristö- ja sosiaalivaikutuksistaan ja niistä pitää raportoida lain nojalla osakkeenomistajille ja suurelle yleisölle. Yritysten ja niiden johdon tulee olla suorassa laillisessa vastuussa toimintansa sosiaali- ja ympäristövaikutusten hallinnasta ja ryhtyä toimiin minimoidakseen työntekijöille, paikallisyhteisöille ja ympäristölle aiheutuvat haitat. Jos yritys ulkomailla aiheuttaa vahinkoa paikallisväestölle eivätkä korjaavat toimet ole riittäviä tai ne puuttuvat, kärsijöiden tulee voida ryhtyä toimiin yritystä vastaan sen kotimaassa.¹⁸⁴

COREn mielestä käytäntö on ”liian usein” osoittanut, että vapaaehtoiset ohjeet eivät toimi. Vain sitovat lait varmistavat, että yritykset toimivat aina ja kaikkialla eettisesti. Siitä syystä on vielä muutettava yritysten toimintaa ohjaavaa lakia.

181 Esipuhe. *The Reality of Rights*, Kate Macdonald, London School of Economics and Political Science ja Corporate Responsibility (Core) Coalition. Mary Robinson on Realizing Rightsin eli eettisen globalisaation aloitteen puheenjohtaja. (President, Realizing Rights: The Ethical Globalization Initiative)

182 Any of our business? Human rights and the UK private sector. <http://www.publications.parliament.uk/pa/jt200910/jtselect/jtrights/s/si.pdf>, sivu 89

183 CORE, koordinaattori Hannah Ellis, sähköposti ja puhelinkeskustelut

184 http://corporate-responsibility.org/wp/wp-content/uploads/2009/09/campaigners_guide_final.pdf

2.5 Ranska

Ranskan tasavallan päähallituspuolue on oikeistokeskustalainen UMP (Union pour un Mouvement Populaire). Hallituksessa on ministereitä niin UMP:sta ja keskustalaisesta UDF:stä (UDF - Union pour la Démocratie Française) kuin sosialisteista (Parti Socialiste, PS). Seuraavat kansalliskokouksen vaalit järjestetään kesäkuussa 2012 ja senaatin vaalit 2014. Oikeisto on edelleen tukevasti vallassa valtiotasolla; paikallis-hallinto on laajasti opposition hallinnassa.

CSR:n määritelmä

Ranska käyttää seuraavia CSR-määritelmiä: Euroopan komission määritelmä (Communication from the Commission of 22 March 2006), OECD:n määritelmä sekä ranskankielisten valtioiden ja hallitusten omaksuman Québecin julistuksen (Déclaration de Québec, 2008) määritelmä.¹⁸⁵

Lainsäädäntö

Ranskassa on verrattain paljon CSR:ään liittyvää lainsäädäntöä. Ranska oli esimerkiksi ensimmäinen maa, joka sääti yritysten yhteiskuntavastuun raportoinnin pakolliseksi vuonna 2001 (NRE-laki).¹⁸⁶

NRE-lain (Nouvelles Régulations Economiques) mukaan pörssiyrityiden tulee raportoida toimintansa sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista osana toimintakerptomustaan. Lakia pidetään yhtenä Ranskan CSR-politiikan kulmakivistä ja sen katsotaan eniten edistäneen yritysten tietoisuutta yhteiskuntavastuusta.¹⁸⁷

Asetuksella on täydennetty lain raportointivaatimuksia. Niihin kuuluvat mm. palkkataso ja työviikon pituus, työterveys ja -turvallisuus, työehtosopimukset, vammaisten työntekijöiden osuus, vaikutukset paikallisyhteisöihin, raaka-aineiden käyttö ja energiatehokkuus. Yritysten pitää arvioida vaikutuksensa paikalliskehitykseen ja -yhteisöihin ”hyväksyttävällä tavalla”. Käytännössä palkoista, alihankinnasta ja ulkoistamisista ei raportoida yhtä paljon kuin muista osa-alueista.¹⁸⁸ NRE-lainsäädäntöä on kritisoitu siitä, että se ei kerro, miten pitäisi raportoida, joten se jättää paljon tulkinnanvaraa. Raportoimatta jättämisestä ei seuraa sanktioita.¹⁸⁹ Kansalais- ja ay-järjestöt ovatkin esittäneet hallitukselle listan julkistamista NRE-lakia rikkovista yrityksistä.¹⁹⁰ Lain noudattaminen on arvioitu kahdesti ja raportit ovat julkisia.¹⁹¹

Ranskan hallituksen vuonna 2007 käynnistämä ”Grenelle de l’environnement” -keskusteluprosessi laajentaa NRE-lain koskemaan myös valtion yrityksiä ja yli

185 French Ministry of Foreign and European Affairs, Office of the Ambassador for Bioethics and Corporate Social Responsibility (7.12.2009). Corporate Social Responsibility: France's Commitment, pp. 4

186 ORSE (2004). Critical review of how companies are applying French legislation on social and environmental reporting (http://www.orse.org/site2/maj/phototheque/photos/docs_an/critical_review...pdf), pp. 37

187 CSR Europe (2009). A Guide to CSR in Europe: France. pp. 16-18; http://www.orse.org/site2/maj/phototheque/photos/docs_an/critical_review...pdf

188 Eberhard Harribey, L. (2009). France. Teoksessa Idowu, S. & Leal Filho, W. (toim.) Global Practices of Corporate Social Responsibility. Springer, pp. 39-40, 50-52

189 Nathalie Grimoud, Corporate accountability advocacy officer, CCFD Terre Solitaire. Puhelinahaastattelu 4.2.2010

190 ORSE Newsletter N:o 91 (2009), pp. 4 (<http://www.orse.org>)

191 French Ministry of Foreign and European Affairs, Office of the Ambassador for Bioethics and Corporate Social Responsibility (7.12.2009). Corporate Social Responsibility: France's Commitment, pp. 16

500 työntekijän listautumattomia yrityksiä. Ranskan parlamentti hyväksyi 2009 ”Grenelle 1” -lain. Raportointia muutetaan kansainvälisten (ESG) parametrien mukaiseksi mukaan lukien ilmastoasiat. Tarkentava ”Grenelle 2” oli alkuvuodesta 2010 senaatin käsittelyssä.¹⁹² Ranska aikoo esittää, että EU-tasolla asetetaan yritysten vertailun mahdollistavia sosiaali- ja ympäristöindikaattoreita.¹⁹³

Kansalaisjärjestön edustajan mukaan kuka tahansa voi esittää kanteen yritystä vastaan, jos se ei ole noudattanut raportointilakia. Oikeudenkäynti voi maksaa jopa 10 000 euroa, eikä järjestelmän toimivuutta ole siksi testattu.¹⁹⁴

Lain ”Financial Security Act” (2003) artikla 117 määrää pörssiyritykset raportoimaan hallituksen työn organisoinnista ja sisäisistä johdon valvontamekanismeista.¹⁹⁵

Kauppalaki määrää julkisoikeudellisten osakeyhtiöiden johtoa antamaan vuosiraporteissa saman tietoa yrityksen ja sen ulkomaalaisten tytäryhtiöiden sosiaalisista vaikutuksista ja vaikutuksista paikallisyhteisöihin. Artikla sisältää myös ulkomaisten tytäryhtiöiden vaikutuksista raportoinnin ja ILO:n perussopimusten esittelyn alihankkijoille. Raportointivaatimusten täytäntöönpanomekanismi on rajallinen: vain tilintarkastajien tulee varmistaa tiedon oikeellisuus. Tilintarkastajat voivat tosin vaatia perimään yrityksiltä vuosiraporteista puuttuvan tiedon oikeusteitse. Vaatimuksia ei ole toistaiseksi esitetty.¹⁹⁶

Ranskan **rikoslaki** laajensi yritysten rikosvastuuta vuonna 2004 koskemaan myös ulkomailla tehtyä rikosta ihmiskuntaa vastaan. Ilmeisesti tällaisia syytteitä ei ole toistaiseksi nostettu.¹⁹⁷ **Muut nk. CSR-lait** liittyvät sosiaalisesti vastuullisiin investointeihin, EU:n ympäristödirektiivien toimeenpanoon ja julkisiin hankintoihin. Lait ”Loi Épargne Salariale” (2001) ja ”Loi Fonds de Réserve Retraite” (2001) määräävät rahastojen hoitajat raportoimaan hallitukselle, miten sosiaaliset, ympäristö- ja eettiset näkökohdat on otettu huomioon sijoituksissa. Suuronnettomuuksia ehkäisevä nk. Seveso-yrityksiä koskeva laki sisältää korvaukset uhreille. Vuonna 2005 perustuslakiin tehtiin lisäys, joka rinnastaa oikeuden elää terveellisessä ympäristössä muihin ihmisoikeuksiin.¹⁹⁸

Vuonna 2006 voimaan tullut laki määrää sukupuolten välisten palkkaerojen kaventamisesta vuoteen 2010 mennessä. Vammaisten työntekijöiden osuus on määrätty 6 prosenttiin yli 20 työntekijää työllistävässä yrityksessä.¹⁹⁹

Ranskassa on myös vastikään säädetty laki, joka määrää emoyhtiön korvausvelvolliseksi konkurssiin menneen tytäryhtiönsä ympäristörikoksista. Toistai-

192 CSR Europe (2009). A Guide to CSR in Europe: France. pp. 16-18; Corporate Law Tools Project (2009) Report to the UN SRGS on the Issue of Human Rights and Transnational Corporations and other Business Enterprises, pp. 21

193 French Ministry of Foreign and European Affairs, Office of the Ambassador for Bioethics and Corporate Social Responsibility (7.12.2009). Corporate Social Responsibility: France's Commitment. pp. 16

194 Nathalie Grimoud, Corporate accountability advocacy officer, CCFD Terre Solitaire. Puhelinhaastattelu 4.2.2010

195 French Ministry of Foreign and European Affairs, Office of the Ambassador for Bioethics and Corporate Social Responsibility (7.12.2009). Corporate Social Responsibility: France's Commitment. pp. 16

196 Corporate Law Tools Project (2009) Report to the UN SRGS on the Issue of Human Rights and Transnational Corporations and other Business Enterprises, pp. 12-17

197 Corporate Law Tools Project (2009), report to the UN SRGS on the Issue of Human Rights and Transnational Corporations and other Business Enterprises, pp. 7

198 Eberhard Harribey, L. (2009). France. Teoksessa Idowu, S. & Leal Filho, W. (toim.) Global Practices of Corporate Social Responsibility. Springer, pp. 40

199 CSR Europe (2009). A Guide to CSR in Europe: France. pp. 16-18

seksi laki koskee vain Ranskan sisällä tapahtunutta ympäristön pilaantumista. Kansalaisjärjestöt toivovat sen laajentamista ulkomaille.²⁰⁰

Julkisia hankintoja koskeva lainsäädäntö esitellään sitä koskevassa kappaleessa (s. 31).

Kestävän kehityksen strategia

Ranskan hallitus hyväksyi kansallisen **kestävän kehityksen strategian** vuonna 2003. Yksi luku, käsitteli yritysten yhteiskuntavastuuta (mm. NRE-lain arviointi ja mukauttaminen kansainvälisiin standardeihin).²⁰¹ Edellä mainitun Grenelle de l'environnement -keskustelufoorumien tuloksena syntyi **uusi kestävän kehityksen strategia** vuosille 2009–2012. Sitä varten käytiin laaja neuvottelukierros ja se on hyväksyntävaiheessa. Luvussa ”kestävä kulutus ja tuotanto” mainitaan

CSR (vastuulliset investoinnit, EMAS ja raportointi). Kestävän kehityksen strategian toteutumista seurataan EU:n vastaavan strategian mukaisten 11 indikaattorin avulla.²⁰²

Vuonna 2007 Ranskan hallitus hyväksyi kansallisen **kestävien julkisten hankintojen toimintasuunnitelman**²⁰³. Siinä kannustetaan julkisia hankkijoita kestäviin ja sosiaalisesti vastuullisiin hankintoihin. Grenelle de l'environnement -prosessin myötä asetetun tavoitteen mukaan sosiaalisia ehtoja täytyy asettaa 10 prosentille julkisista hankinnoista vuoteen 2012 mennessä.²⁰⁴

Ranskan julkishallinto tukee yritysten aloitteesta lähtenyttä **julistusta**, jonka allekirjoittamalla voi sitoutua edistämään monikulttuurisuutta yrityksessään. Maaliskuussa 2009 yli 2 000 yritystä oli liittynyt aloitteeseen. Aloite sitoo vain moraalisesti.²⁰⁵

Ministeriöiden kestävän kehityksen delegaation aloitteesta 2006 perustettiin julkisella sektorilla toimivien yritysten ja julkisyhteisöjen ryhmä. Se laati oman kestävän kehityksen **asiakirjansa**. Sen allekirjoittajat sitoutuvat kehittämään strategioita ja raportointia. Tarkoitus on myös helpottaa ”Grenelle”-lain soveltamista julkisen sektorin yrityksissä.²⁰⁶

Hallitus

Ranskassa julkisella vallalla ei ole selkeitä CSR-vastuita. Useat ministeriöt värittävät kuvaa. Ranska nojaa etupäässä CSR:n lainsäädännölliseen säätelyyn. Julkinen valta on myös ottanut käyttöönsä kannustimia ja palkintoja motivoidakseen

200 Nathalie Grimoud, Corporate accountability advocacy officer, CCFD Terre Solitaire. Puhelinhaastattelu 4.2.2010

201 <http://www.ecologie.gouv.fr/-French-National-Sustainable-.html>; <http://www.ecologie.gouv.fr/IMG/pdf/SNDDenglish.pdf>

202 http://www.developpement-durable.gouv.fr/IMG/pdf/Projet_SNDD_cle6d864d.pdf; <http://www.cdurable.info/Developpement-Durable-Strategie-Nationale-2009-2012-Consultation-MEEDDAT,1663.html>; French Ministry of Foreign and European Affairs, Office of the Ambassador for Bioethics and Corporate Social Responsibility (7.12.2009). Corporate Social Responsibility: France's Commitment. pp. 17-18

203 Plan national d'action pour des achats publics durables: www.ecologie.gouv.fr/IMG/pdf/PNAAPD.pdf

204 Tavoite on virallistettu kahdella dokumentilla: ”Communication to the French Council of Ministers” (2008) ja pääministerin soveltamisohjeella (circular) ”Government exemplarity in terms of sustainable development in the functioning of its public services and institutions” (2008). French Ministry of Foreign and European Affairs, Office of the Ambassador for Bioethics and Corporate Social Responsibility. Corporate Social Responsibility: France's Commitment (7.12.2009). pp. 15

205 Corporate Law Tools Project (2009) Report to the UN SRGS on the Issue of Human Rights and Transnational Corporations and other Business Enterprises, pp. 5, 20

206 French Ministry of Foreign and European Affairs, Office of the Ambassador for Bioethics and Corporate Social Responsibility (7.12.2009). Corporate Social Responsibility: France's Commitment. pp. 18

yrityksiä. Vaikka CSR-politiikka on kehittynyttä, hallituksella ei ole selkeää ja näkyvää CSR-kompetenssia.²⁰⁷

Ranskassa kestävä kehityksen vastuut on jaettu eri ministeriöiden ja kansallisen kestävä kehityksen neuvoston kesken. CSR:n kannalta keskeinen ministeriö on ekologian, energian ja kestävä kehityksen ministeriö. Kestävä kehityksen neuvosto perustettiin vuonna 2003, ja se koostuu 90 yhteiskunnallisesta ryhmästä.²⁰⁸ Ranskassa kestävä kehityksen ministerillä on painava salkku: hän on arvoasteikoltaan toisena pääministerin jälkeen.²⁰⁹

Ranskan ulkoasiainministeriössä sijaitsevan **CSR-lähettilään** Michel Doucinin raportin mukaan muita CSR-toimijoita ovat edellä mainittu julkisella sektorilla toimivien yritysten ja julkisyhteisöjen kestävä kehityksen ryhmä, valtion **rahoituslaitos** CDC ja sen perustama vastuullisuuden ja investointien **tutkimuslaitos** Novet-hic; valtion kehitysyhteistyövirasto, OECD:n monikansallisten yritysten toimintaohjeiden tunnettuutta edistävä Coface, CSR-lähettiläs, OECD:n kansallinen yhteyselin ja tasa-arvon edistäjä HALDE-instituutio.²¹⁰

CSR-lähettilään virka perustettiin 2008 ulkoasiainministeriöön. Ranska halusi vahvistaa diplomaattiaansa kansainvälisissä elimissä, joissa CSR:ää käsitellään. Lähettilään vastualueeseen kuuluu kansainvälisen ulottuvuuden lisäksi Ranskan sisäinen ministeriöiden välinen koordinaatio. Se täydentää ministeriöiden välisen keke-komitean työtä, ja käy vuoropuhelua eri tahojen kanssa. CSR-lähettiläs on myös Grenelle de l'environnement -**seurantakomitean** jäsen. CSR-lähettilään vuosibudjetti on vain 5 000 euroa matkakuluihin.²¹¹

ORSE-**tutkimusverkosto** perustettiin vuonna 2000. Ranskan valtio rahoittaa sen yhteiskuntavastuuseen keskittyviä projekteja, mutta ORSE:n edustaja ei pysty sanomaan millä summalla.²¹² ORSEssa on kuusi työntekijää.

Ympäristö

Ilmastosuunnitelman toteuttaminen alkaa vuonna 2010. Sitä varten perustettiin "ilmasto-ympäristö-yhteiskunta" -konsortio 2007, jonka rahoitus on kahdeksan miljoonaa euroa (2007-2012). Rahoittajia ovat mm. Ranskan tieteellinen tutkimuskeskus, korkeakoulu- ja ympäristöministeriöiden tuella.²¹³

Ranskassa on laadittu muita maita enemmän kriteereitä vihreiden hankintojen tuoteryhmille. Ranskassa panostetaan myös energia- ja ekotehokkuuteen. Näistä on monia aloitteita. Esimerkiksi apulaisministeri esitti 2009 syyskuussa ministe-

207 Deutsche GTZ (2007). CSR Navigator - Public policies in Africa, the Americas, Asia and Europe . pp. 19

208 <http://www.developpement-durable.gouv.fr/>; <http://www.ecologie.gouv.fr/-Le-CNDD-.html>

209 Eberhard Harribey, L. (2009). France. Teoksessa Idowu, S. & Leal Filho, W. (toim.) Global Practices of Corporate Social Responsibility. Springer, pp. 38

210 French Ministry of Foreign and European Affairs, Office of the Ambassador for Bioethics and Corporate Social Responsibility (7.12.2009). Corporate Social Responsibility: France's Commitment. pp. 18-20

211 Michel Doucin (michel.doucin@diplomatie.gouv.fr), Ambassadeur chargé de la bioéthique et de la responsabilité sociale des entreprises, Ministère des Affaires étrangères et européennes, sähköposti 8.2.2010; French Ministry of Foreign and European Affairs, Office of the Ambassador for Bioethics and Corporate Social Responsibility (7.12.2009). Corporate Social Responsibility: France's Commitment. pp. 19

212 Patricia Lavaud, ORSE, puhelinhaastattelu 1.2.2010

213 <http://www.gisclimat.fr/en/who-we-are/paris-research-consortium-climate-environment-society>

rineuvostolle vihreään kasvuun liittyvän kaupan kehittämistä ja 600 000 vihreän työpaikan luomista 12 vuodessa.²¹⁴

Julkiset hankinnat

Julkisia hankintasopimuksia koskevalla lailla (2006) tuli mahdolliseksi sosiaali- ja ympäristökriteerien asettaminen tarjouspyyntöihin. Lakia pidetään ”painavana”, sillä se pohjautuu perustuslain ympäristöasiakirja-kohtaan. Lisäksi Ranskassa on julkisia hankintoja koskevia lakeja (esim. ordinance 2005-649 valtioneuvostolle) ja asetuksia.²¹⁵

Vuonna 2007 Ranskan hallitus hyväksyi kansallisen kestävien julkisten hankintojen toimintasuunnitelman. Sen tavoitteena oli tehdä Ranskasta yksi sosiaalisesti ja ympäristöllisesti vastuullisiin hankintoihin sitoutuneimmista Euroopan maista vuoteen 2009 mennessä.²¹⁶

Kestäviä hankintoja koskevan lainsäädännön kehittäminen on jaettu ympäristöministeriön ja talous- ja teollisuusministeriön kesken. Vastuu hallinnollisista soveltamisohjeista riippuu aiheesta. Esimerkiksi kolme ministeriötä (ympäristö-, talous- ja maatalousministeriöt) valmistelivat soveltamisohjeen puut tuotteille. Soveltamisohjeiden tekemiseen panostetaan.²¹⁷

Laki määrää hankintayksiköt osoittamaan, että kestävä kehitys on integroitu hankintoihin (tai selittämään, miksi ei ole). Vuonna 2007 julkaistun raportin mukaan kestäviä julkisia hankintoja koskevan lainsäädännön kehittämiseen ja toimeenpantoon ei ole erillistä budjettia, koska ministeriöiden on integroitava kestävä kehitys toimintaansa automaattisesti perustuslain nojalla. Saman raportin mukaan paine hankkia halvinta on edelleen kova.

Säätelyn tehokkuutta arvioimaan perustettiin vuonna 2005 talousministeriön yhteyteen julkisten hankintojen taloustarkkailuyksikkö. Asetuksen mukaan yli 90 000 euron hankintasopimuksia tekevien julkisten hankkijoiden on täytettävä lomake, jossa tulee mainita vähintään yksi sosiaali- ja yksi ympäristökriteeri. Yksikön ensimmäinen raportti valmistui 2008.²¹⁸

Ympäristöministeriö on perustanut julkisille hankkijoille suunnatun online-oppaan ekovastuusta, josta löytyy tietoa noin 40 tuoteryhmän ympäristönäkökohdista.²¹⁹

Alue- ja paikallishallinto ovat tehneet omia Agenda 21 -strategioitaan. Myös Ranskan Standardisoimisliitto on laatinut keke-ohjeiston paikallishallinnolle. Paikallisviranomaiset ovat perustaneet kestävien hankintojen verkostoja. Esimerkiksi vuonna 2006 kaupunkiliitto Cités Unies France (CUF) perusti eettisten ostojen verkoston, johon liittyi 200 paikallisviranomaista.²²⁰ Kun johto vaihtui 2009, kestävät hankin-

214 ORSE Newsletter N:o 91 (2009), pp. 2 (<http://www.orse.org>)

215 Steurer et al. (2007). Sustainable Procurement in EU Member States: Overview of government initiatives and selected cases. Final Report to the EU High Level Group on CSR. pp. 4, 19

216 http://www.csreurope.org/data/files/20091012_a_guide_to_csr_in_europe_final.pdf, s. 16-18

217 Steurer et al. (2007). Sustainable Procurement in EU Member States: Overview of government initiatives and selected cases. Final Report to the EU High Level Group on CSR. pp. 19

218 Steurer et al. (2007). Sustainable Procurement in EU Member States: Overview of government initiatives and selected cases. Final Report to the EU High Level Group on CSR. pp. 23-28; http://www.minefe.gouv.fr/directions_services/daj/oeap/index.htm

219 <http://www.ecoresponsabilite.ecologie.gouv.fr/fiches.php> ja <http://www.ecologie.gouv.fr/-Marches-publics-.html>

220 Global Practices of Corporate Social Responsibility, s. 40-42, 57-58

nat putosivat sen asialistalta. Paikallisen Clean Clothes -kampanjan ESE:n mukaan jotkut yksittäiset kaupungit ovat yhä aktiivisia eettisten vaatteiden hankinnoissa.²²¹

Vastuullinen sijoittaminen

Ranska korostaa sosiaalisesti vastuullista sijoittamista (SRI) osana julkisen vallan CSR-järjestelmää. Ranskan Valtion eläkerahaston (FRR) ja vapaaehtoisen järjestelmän **säädökset** ovat selkiyttäneet sosiaalisten, ympäristö- ja eettisten näkökohtien huomioon ottamista sijoituspolitiikassa.

Valtion eläkerahastoa rahoittavat ja valvovat sosiaaliturvasta ja taloudesta vastuussa olevat ministeriöt. Se sijoittaa julkisia varoja ja sillä on YK:n vastuullisen sijoittamisen PRI-periaatteisiin perustuva sijoitusstrategia 2008–2012.²²² Sen sijoituskohteina olevien yritysten tulee noudattaa viittä SRI-periaatetta, mm. työelämän perusoikeuksia.²²³ Eläkerahastojen on myös kerrottava vuosiraporteissaan, miten ne ottavat huomioon eettiset, sosiaaliset ja ympäristönäkökohdat. Alan tutkimuslaitos Novethicin mukaan SRI on kasvanut 30 rahastosta yli 200 tuotteeseen seitsemän viime vuoden aikana.²²⁴ Myös valtion rahoituslaitos CDC vaatii sijoituskohteitaan vastuullisuusraportointia. Se on perustanut tutkimuslaitos Novethicin.

Monenkeskiset aloitteet

Ranskan julkinen valta tukee tai osallistuu seuraaviin kansainvälisiin CSR:ään liittyviin aloitteisiin, organisaatioihin ja neuvotteluihin: YK:n Global Compact, YK:n erityisedustaja John Ruggien työryhmä, YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteet (PRI), Kansainvälinen työjärjestö ILO, Kansainvälinen standardisointijärjestö ISO (ISO 26000 on luonnostelu AFNOR:in kautta), OECD kansallinen yhteyselin, G8 ja kaivannaisteollisuuden läpinäkyvyysaloite EITI (tuki EITI:ä 200 000 eurolla 2009), WTO/IFC, Euroopan parlamentti ja talous- ja sosiaalikomitea, Euroopan komissio, International Organization of La Francophonie OIF (Rabat CSR-seminar, Québec City Declaration), Global Reporting Initiative GRI.²²⁵

2.6 Tanska

Tanskan monarkian hallituksen muodostivat huhtikuussa 2009 liberaalit (Venstre) ja konservatiivipuolue (Konservative Folkeparti). Hallituksen kokoonpanoa on muutettu kahdesti marras-joulukuussa 2009.

221 Nayla Ajaltouni, coordinator, Éthique sur l'étiquette ESE, puhelinhaastattelu 4.2.2010

222 <http://www.fondsdereserve.fr/spip.php?article186>; <http://www.fondsdereserve.fr/spip.php?article180>

223 http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports&report_id=9#qr1

224 French Ministry of Foreign and European Affairs, Office of the Ambassador for Bioethics and Corporate Social Responsibility (7.12.2009). Corporate Social Responsibility: France's Commitment. pp. 7, 27

225 French Ministry of Foreign and European Affairs, Office of the Ambassador for Bioethics and Corporate Social Responsibility (7.12.2009). Corporate Social Responsibility: France's Commitment. pp. 8-14

CSR:n määritelmä

”Yritysten yhteiskuntavastuu (CSR) on kansainvälinen ilmiö, jossa yritykset ottavat huomioon sosiaali- ja ympäristönäkökohdat. Kun näihin yhdistetään talous, yhteiskuntavastuu voi tuottaa yrityksille taloudellista etua.”²²⁶

Lait

Tanskassa on yksi **laki**, joka liittyy yritysten vuosiraportointiin ja yhteiskuntavastuuseen. Se koskee suuryrityksiä, pörssiyrityksiä ja valtionyrityksiä. Sen noudattaminen on kumminkin vapaaehtoista:

Vuoden 2009 alusta lukien 1 100 suurimman yrityksen ja valtionyrityksen on tullut raportoida CSR-toimistaan. Vuosikertomuksessa yrityksen tulee kuvata yhteiskuntavastuun ohjelma, antaa tietoja normeista ja ohjeista, joita se käyttää, kuinka niitä sovelletaan käytäntöön ja arvioida niiden vaikuttavuutta. Ilmastovastuun raportointi lisättiin raportointisisältöön vuoden 2008 toimintasuunnitelman myötä, kun Kööpenhaminan ilmastokokous lähestyi.²²⁷

Tanskan finanssivalvonnan **asetuksella** samat raportointisäännökset on laajennettu koskemaan myös institutionaalisia sijoittajia, sijoitusrahastoja, rahoitus- ja vakuutuslaitoksia.

Suuryritysten, valtionyrityksien, institutionaalisten sijoittajien ja unit trust -tyyppisten rahastojen raportointivelvollisuus sisältyi hallituksen **toimintasuunnitelmaan** 2008.

Yritysten on sääntömääräisesti raportoitava CSR-politiikastaan sekä kerrottava mahdollisesti käyttämistään normeista, ohjeista tai sosiaalisen vastuun periaatteista. Yrityksen on myös kuvattava, miten CSR-politiikkaa käytännössä toteutetaan, millaisia järjestelmiä ja toimia käyttäen. Yritysten on myös esitettävä oma arvionsa kirjanpito vuoden saavutuksista ja tuleviin aloitteisiin kohdistuvista odotuksista.²²⁸

CSR-raportti on sijoitettava johdon katsauksen yhteyteen vuosikertomuksessa, liitteeksi vuosikertomukseen tai julkaistava yrityksen verkkosivuilla. Joka tapauksessa johdon vuosikatsauksesta on ilmettävä, onko raportti tehty. Ellei yritys ole laatinut sosiaalisen vastuun politiikkaa, tämä on ilmoitettava vuosikertomuksessa.

YK:n Global Compact -aloitteeseen tai YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteistoon liittyneiltä yrityksiltä ei edellytetä muuta kuin viittaus näiden YK-aloitteiden jäseniltä vaadittuun edistymisraporttiin. Kestävän yritystoiminnan raportin tai sosiaalisen vastuun aloitteiden raportin julkaisevat yritykset voivat tyytyä vain viittaamaan tähän johdon katsauksessa. Raportointivaatimukset on silti täytettävä.

YK:n Global Compactiin tai YK:n SRI-periaatteistoon viittaamisen riittävyys Tanskan hallitus perustelee sillä, että se kannustaa yrityksiä liittymään näihin aloitteisiin.²²⁹

226 <http://www.samfundsansvar.dk>, <http://www.samfundsansvar.dk/sw49284.asp>, englanniksi <http://www.csrgov.dk/sw49167.asp>

227 Action Plan 2008

228 <http://www.csrgov.dk/sw51190.asp>

229 GreenBiz.com, Mandatory CSR Reporting for Denmark's Largest Companies, 2009-01-07 (<http://www.greenbiz.com/print/21905>) <http://www.csrgov.dk/sw51190.asp>

Säännönmukaisten vaatimusten täyttämistä on **opas**, jonka on julkaissut Tanskan talous- ja kauppaministeriön (Økonomi- og Erhvervsministeriet) alainen kauppa- ja yritysvirasto (Erhvervs- og Selskabsstyrelsen).

Yhteiskunta- tai sosiaalisen vastuun raportit on lain mukaan verifioitava.

”Yritykset voivat kumminkin ilmoittaa, etteivät ne tee mitään vastuullisuuden eteen, ja sitä kutsutaan pakolliseksi itsearvioinniksi”, toteaa Sanne Broges Tanskan Amnestystä.²³⁰

Global Compact Critics -verkosto seuraa YK:n Global Compact -yritysaloitetta. Syyskuussa 2008 verkosto kiinnitti huomiota siihen, että Tanskan toimintasuunnitelmassa Global Compactia on käytetty yritysjohtoisen sosiaalisen vastuun mittarina, vaikka kyse on kymmenestä periaatteesta, joita yritys voi ilmoittaa noudattavansa.²³¹

”Raportointi riittää. Kiinnostunut ei tarvitse olla, tavoitteita ei tarvitse esittää, eikä yritykselle esitetä vaatimuksia”, englantilainen CSR-asiantuntija ja sikäläisen Business in the Communityn entinen kehitysjohtaja Mallen Baker toteaa ja kysyy, millaisen raportin tekee kolmessa tunnissa. Hänen mukaansa Tanskan hallitus on arvioinut raportointilain noudattamisen vievän yritykseltä tämän verran aikaa. Baker kysyy, että kuka lukee 1 100 raporttia ja käyttää niitä, jos raportoinnilla ei ole tavoitteita. -Eikö sijoittajat sen sijaan pitäisi panna ymmärtämään, mikä heille on tärkeää ja saada heidät vaatimaan hyödyllistä tietoa sen perusteella, hän kysyy.²³²

Hallitus

Tanskan hallitus julkisti yritysten yhteiskuntavastuun **toimintasuunnitelmansa** toukokuussa 2008. Toimintasuunnitelmalla pyritään aktivoimaan yrityksiä ottamaan kantaa sosiaaliseen vastuuseen ja kertomaan siitä. Raportointilain tuore muutos sisältyy toimintasuunnitelmaan. Sen avulla pyritään kohottamaan tanskalaisen kaupan ja teollisuuden kansainvälistä kilpailukykyä.²³³

Toimintasuunnitelman alueita ovat yritysjohtoisen sosiaalisen vastuun viestintä, yritysten sosiaalisen vastuun edistäminen hallituksen toimin ja yrityssektorin ilmastovastuu. Lisäksi toimintasuunnitelmaan lukeutuu Tanskan markkinointi vastuullisen kasvun puoltajana, jotta yritykset hyötyisivät enemmän sosiaalisen vastuun työstään. Toimintasuunnitelman edellä vuonna 2007 hallitus oli julkistanut Tanskan aktiivisen globaalin markkinointisuunnitelman, jossa Tanska kuvataan taloudellisen hyvinvoinnin ja korkeat sosiaali- ja ympäristönormit yhdistäväksi maaksi.²³⁴

Yhteiskuntavastuun neuvosto (Rådet for samfundsansvar) sisältyi toimintasuunnitelmaan. Sen tehtävänä on antaa suosituksia Tanskan hallitukselle toimintaohjelman toteuttamisesta. Ohjelma on tarkoitus tarkistaa 2011. Yhteiskuntavastuun neuvoston tavoitteena on myös tukea tanskalaisyritysten yhteiskuntavastuutyötä ja auttaa tekemään Tanska tunnetuksi vastuullisesta kasvusta.

230 Sanne Borges, yritysasiantuntija, Amnesty International Tanskan osasto, puhelinhaastattelu

231 The Danish Government's Action Plan for CSR: covering little new terrain, Global Compact Critics, 18.9.2008. <http://globalcompactcritics.blogspot.com/2008/09/danish-governments-action-plan-for-csr.html>

232 The curious truth behind the Danish law on CSR reporting, 9 Jan 2009, www.mallenbaker.net/csr/post.php?id=136

233 <http://www.csrgov.dk/sw51190.asp>

234 Action Plan for Corporate Social Responsibility. The Danish Government, May 2008.

Neuvosto koostuu yritysten etujärjestöjen, kauppakorkeakoulun, kuluttajaneuvoston, ammattiyhdistysliittojen ja kansalaisjärjestöverkoston edustajista.²³⁵ Kansalaisjärjestöjen ainoa paikka on g2-gruppenilla.

Neuvoston sihteeristönä toimii **yhteiskuntavastuun keskus** Center for Samfundsansvar (CenSa) työvoima- ja yritysministeriössä.²³⁶ Neuvosto kokoontuu noin kerran kahdessa kuussa.

CSR-keskus

Tanskan hallituksen CSR-keskus perustettiin 2007, kun Copenhagen Center ja kauppa- ja yritysministeriön CSR-yksikkö yhdistettiin. CSR-keskus auttaa yrityksiä tiedostamaan mahdollisuudet lisätä kilpailukykyä ja taloudellista tuottavuutta CSR-toimenpiteiden avulla.

Keskus koordinoi hallituksen aloitteita toimeenpanemalla CSR:n toimintasuunnitelmaa. Se myös kehittää työkaluja ja välittää tietoa yrityksille ja muille CSR:stä kiinnostuneille tahoille. Keskus ei palvele yksittäisiä yrityksiä, vaan ne ohjataan neuvonta- ja konsulttipalveluiden piiriin.

Toimintasuunnitelmaan sisältyi myös yhteiskuntavastuun **nettiportaali**.

Vuonna 2008 julkistetusta toimintasuunnitelmasta laaditaan joka toinen vuosi **edistymisraportti** vuodesta 2010 alkaen koskien yritysten sitoutumista Global Compact -aloitteeseen ja YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteisiin PRI:hin. Toimintasuunnitelmassa määrättiin lisäksi, että vuosiraportissa on kerrottava siitä, miten hyvin aloitteet otetaan yrityksissä huomioon. Hallitus haluaa myös, että suurimmat valtionomisteiset yritykset liittyvät Global Compactiin. Ulkoministeriön rahastoista kasvurahasto halutaan PRI:hin.

Vientiluotot ja pankit

Hallitus haluaa vientiluottorahasto EKF:nkin Global Compactiin tai PRI:hin. Kansalaisjärjestöjen CSR-verkosto katsoo myös, että kriteereitä tarvitaan paitsi tuonnille, myös viennille, ja se lisäisi ympäristö- ja ihmisoikeuskriteerit vientiluottolaitoksen luottoehtoihin.²³⁷

Sosiaalinen vastuu kytketään kehitysyhteistyöhön liittämällä kehitysmaiden teollistamisrahasto IFU ja Keski- ja Itä-Euroopan rahasto Global Compactiin. Tanskan hallitus haluaa myös varmistaa, että kansainväliset investointipankit omaksuvat sosiaalisen vastuun yritys- ja sijoitusstrategioihinsa.

Julkiset hankinnat

Hallituksen toimintasuunnitelman mukaan hallitus aikoo varmistaa, että julkisiin hankintoihin tulee järjestelmällisesti YK:n Global Compact -aloitteen taustalla olevien sopimusten kaltaisia sosiaalisen vastuun näkökohtia.²³⁸

235 <http://www.raadetforsamfundsansvar.dk/sw54355.asp>

236 <http://www.samfundsansvar.dk>

237 Sanne Borges, yritysasiatuntija, Amnesty International Tanskan osasto, puhelimitse

238 Taking sustainability further - Denmark, 07/1172008. <http://ec.europa.eu/youreurope/business/doing-bu...>

Uudet aloitteet

Tanska asettaa tavoitteekseen olla johtavia maita yhteiskuntavastuussa, jonka merkitys kilpailutekijänä globaaleilla markkinoilla kasvaa. Yhteiskuntavastuun neuvostolta odotetaan ehdotusta uudeksi toimintaohjelmaksi. Siinä tulee vahvistaa keskitymistä yritysjohtoiseen yhteiskuntavastuuseen.²³⁹

OECD:n kansallinen yhteyselin Kansallinen yhteyselin kuuluu työvoimaministeriön hallinnonalaan. Siinä toimii myös ammattiyhdistysliikkeen edustajia, mutta ei kansalaisjärjestöjä.

Alihankintaketju

Kehitys- ja ympäristöjärjestöjen edustajat sanovat, että Tanskalle voi nousta ongelmia alihankintaketjusta. Tanskassa ei aivan tiedetä, mitä hankintaketjuissa ja varsinkin kehitysmaissa tapahtuu - tai siitä ei välitetä. Vaikka tanskalaisyriyten toiminta voi olla joltakin osin muunmaalaisten yritysten toimintaa parempaa, se ei tarkoita, että toimintaa ei tarvitsisi parantaa.

Tanskan hallitukselta on järjestöjen mukaan turha odottaa aloitteellisuutta sitovampaan suuntaan ihmisoikeuksien ja yritysten toiminnan yhteensovittamisessa. Jos EU:ssa tapahtuu kehitystä, Tanska seuraa sitä. Tanska haluaisi nähdä itsensä edelläkävijänä, mutta kansalaisjärjestöjen mielestä se ei voi tapahtua vapaaehtoisin aloittein. Jos ja kun Tanskan tilanteeseen ollaan tyytyväisiä, ei ole tarvetta laeille, Tanskassa ajatellaan.²⁴⁰

Public private partnerships

CSR on integroitu mm. ulkoministeriön public-private partnership -työhön. Myös työministeriön monissa projekteissa on liittymäkohtia yhteiskuntavastuuseen työmarkkinoiden osalta.²⁴¹

Pk-yritykset

Tanskan hallituksella oli hanke nimeltä People & Profit vuosina 2005–2007. Sen pyrkimys oli lisätä etenkin pk-yritysten kilpailukykyä antamalla niille koulutusta ja työkaluja yhteiskuntavastuun integroimiseksi yritystoimintaan tutkimuksen, koulutuksen ja tietoisuuden kasvattamisen kautta. Hanketta johti talous- ja elinkeinoministeriön alainen virasto. Yksi keskeinen tavoite oli kouluttaa ohjelman avulla 12 000 pk-yritysten johtajaa ja työntekijää. Hankkeen toteuttaminen osoittautui tältä osin mahdolliseksi – näillä ei ollut aikaa osallistua koulutukseen.²⁴²

239 Økonomi- og erhvervsministeriet, Arbejdsprogram 2009/2010 http://www.oem.dk/graphics/oem/Publikationer/Publikationer/2009/Arb-program_FINAL.pdf

240 Sanne Borges, yritysasiantuntija, Amnesty International Tanskan osasto, puhelimitse

241 Mads Bjellefeldt Stjernø, erityisneuvonantaja, CSR Centrum, kauppa- ja yritysosasto, talous- ja kauppaministeriö, sähköpostitse

242 Steurer et al. (2007). Raising Awareness for CSR in EU Member States: Overview of government initiatives and selected cases. Final Report to the EU High Level Group on CSR.

Kansalaisjärjestöt

92-gruppen on 23 tanskalaisen kehitys- ja ympäristöjärjestön verkosto. Yksi sen viidestä toiminta-alasta on yhteiskuntavastuu. Työryhmään kuuluvat mm. IBIS, Amnesty, Danwatch, Nepenthes, Kirkon ulkomaanapu Folkekirkens Nødhjælp.²⁴³ Tanskassa kansalaisjärjestöillä ei ole muita CSR-foorumeita.

Yhteiskuntavastuun neuvostossa on yksi kansalaisjärjestöjen edustaja. Hänen taustallaan toimii 92-gruppenin yhteiskuntavastuuryhmästä tiivistetty neuvonantajaryhmä. Sama henkilö istuu myös myös EU-komission yhteiskuntavastuuta ja yritysvastuuta koskevan selvityksen ohjausryhmässä.

Tanskan kansalaisjärjestökoalitiio korostaa yritysten vastuuta toiminnastaan, muttei usko CSR:ään. Järjestöjen mukaan vastuullisuus sisältää hyödyllisen, avoimesti saatavilla olevan raportoinnin, parhaat käytännöt, lainsäädännön, vastuulliset julkiset hankinnat ja vastuun alihankintaketjusta.²⁴⁴

2.7 Belgia

Belgian kuningaskunnan hallituspuolueet olivat viimeksi CD & V (Flaamilaiset kristillisdemokraatit), cdH (Ranskankieliset kristillisdemokraatit), Open Vld (Flaamilaiset liberaalit ja demokraatit), MR (Ranskankieliset liberaalit) ja PS (Ranskankieliset sosialistit). Hallitus hajosi huhtikuussa kiistaan Afganistanin joukoista. Seuraavat parlamenttivaalit pidetään kesäkuussa 2010. Liittohallituksen alla toimii kolme hallinnollista aluetta (hollanninkielinen Flanderi, ranskankielinen Vallonia ja kaksikielinen Brysselin erityisalue). Alueilla on omat parlamenttinsa.

CSR:n määritelmä

Belgian julkishallinto määrittelee yritysten yhteiskuntavastuun niiden vapaaehtoiseksi pyrkimykseksi parannuksiin yrityksen ja yhteiskunnan tasolla ottamalla taloudelliset, ympäristö- ja sosiaalineläkökohdat huomioon kaikissa yritystoimissaan, joissa sidosryhmävuorovaikutus tai yrityksen asianosaisten kuuleminen ovat osa prosessia.²⁴⁵

Lait

Vuonna 1997 Belgiassa hyväksyttiin laki valtion kestävän kehityksen politiikan kordinoinnista eri ministeriöiden välillä. Se koskee kansallista kestävän kehityksen suunnitelmaa, jonka liittovaltio hyväksyy neljän vuoden välein ja raportoi siitä kahden vuoden välein. Liittovaltion poliittiseksi neuvonantajaksi on perustettu kestävän kehityksen neuvosto. Lain pohjalta on perustettu myös kestävän kehityksen komitea, joka muodostuu eri ministeriöiden (nykyään ”Federal Public Services”) ja alueiden edustajista ja vastaa suunnitelman luonnostelemisesta ja toimeenpa-

243 <http://www.92grp.dk>

244 Sanne Borges, yritysasiantuntija, Amnesty International Tanskan osasto, puhelimitse

245 Reference Framework on CSR in Belgium (2006) (<http://www.poddo.be/uploads/documentenbank/5041cce42c650dc33c68d2cb2c2e25f6.pdf>), pp. 8

nosta. Ensimmäinen suunnitelma hyväksyttiin vuonna 2000. Toteutumisen arvioi tutkimuslaitoksen alainen työryhmä (Task Force Sustainable Development).²⁴⁶

Belgiassa yrityslainsäädäntö säädetään valtiotasolla. Tärkeimmät säädösviranomaiset ovat parlamentti, liittovaltio sekä pankki-, rahoitus- ja vakuutuskomitea (CBFA). Belgian lainsäädäntö ei sisällä erityisiä ehtoja yrityksille liittyen ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. Belgian lainsäädäntö ei myöskään vaadi yrityksiä arvioimaan vaikutuksiaan kolmansiin osapuoliin saati tytäryhtiöidensä ja alihankkijoidensa vaikutuksia tai raportoimaan niistä (ellei tiedossa ole oikeusjuttuja). Belgiassa on kuitenkin paljon lainsäädäntöä liittyen esimerkiksi työntekijöiden syrjimättömyyteen. Vuonna 2003 Belgiassa kumottiin laki, joka antoi oikeusistuimille tuomiovallan ulkomailla tapahtuneisiin yritysr rikoksiin ihmiskuntaa vastaan.

Yhtiölaki määrittää mm. tilintarkastajan velvollisuudet raportoida yritysten sisäisen valvonnan heikkouksista talousraportoinnissa.²⁴⁷

Lisää CSR:ään liittyvää lainsäädäntöä löytyy kappaleista ”Vastuullinen sijoittaminen” ja ”Kestävät julkiset hankinnat”.

Strategiat ja toimintasuunnitelmat

Kestävä kehityksen suunnitelma ei ole sitova, mutta se sisältää strategisen viitekehityksen kuuden teeman ja niiden 31 aktiviteetin osalta. Viimeinen eli 31. aktiviteetti kattaa yritysten yhteiskuntavastuun (CSR). Sen toteuttamiseksi Belgian ministerineuvosto hyväksyi vuonna 2006 yritysten yhteiskuntavastuun **viitekehityksen**²⁴⁸ ja vuonna 2007 yritysten yhteiskuntavastuun **toimintasuunnitelman**²⁴⁹. Viitekehitys sisältää mm. CSR-määritelmän. Useimmat toimintasuunnitelman aloitteet perustuvat enemmän vapaaehtoisuuteen kuin pakollisuuteen. Niihin kuuluvat mm. yritysten kannustaminen, eettisten investointien edistäminen, läpinäkyvyyden lisääminen, tiedon ja hyvien käytäntöjen levittäminen sekä taloudelliset kannustimet.²⁵⁰

CSR-viitekehityksen valmisteli ministeriöiden välinen komitea laajan kuulemisprosessin avulla, jossa pyydettiin ehdotuksia julkisen vallan CSR-toimiksi. Komitea järjesti myös kaksipäiväisen CSR-foorumin vuonna 2006. Ensimmäinen julkisen vallan CSR-toimintasuunnitelma julkaistiin lokakuussa 2006. Se on stimuloinut keskustelua yritysten ja julkisen vallan yhteiskuntavastuusta ja sitouttanut julkishallintoa 13 konkreettiseen toimenpiteeseen, jotka vaihtelevat julkisista hankinnoista ja investoinneista tutkimukseen, vuoropuheluun ja läpinäkyvyyteen.²⁵¹

Toimintasuunnitelman toteutumisesta on tehty **seurantareportti** vuonna 2008. Tämän pohjalta järjestettiin 2009 uusi sidosryhmä**konsultaatio**, jossa eri ryhmät

246 Louche et al. (2009). Belgium. Teoksessa Idowu, S. & Leal Filho, W. (toim.) Global Practices of Corporate Social Responsibility. Springer, pp. 128-129

247 Belgian Code on Corporate Governance, pp. 9 (<http://www.corporategovernancecommittee.be/library/documents/final%20code/CorporateGovUKCode2009.pdf>)

248 www.cidd.be/FR/publications/plans_d_actions_spa_cifiques

249 Federal Action Plan for CSR (Plan d'Action Fédéral la Responsabilité Sociétale des Entreprises en Belgique (RSE)): www.cidd.be/FR/publications/plans_d_actions_spa_cifiques

250 Business & Society Belgium country fact sheet (http://www.businessandsociety.be/files/files/Thematische_publicaties/bas_countryfactsheet.doc)

251 Louche et al. (2009). Belgium. Teoksessa Idowu, S. & Leal Filho, W. (toim.) Global Practices of Corporate Social Responsibility. Springer, pp. 125-147

saivat tietoa julkisen vallan CSR-toimista ja jossa suunniteltiin uusia. Konsultaation perusteella työryhmä päivittää parhaillaan toimintasuunnitelmaa. Päivitys valmistuu vuoden 2010 aikana.²⁵²

Yritysten yhteiskuntavastuu ei ole kovin vakiintunut konsepti Belgiassa. Liittovaltio ja aluehallinnot (Brysseli, Flanderi ja Vallonia) vastaavat eri asioista (jälkimmäisillä on suurin vastuu sosiaali- ja ympäristöpolitiikasta). Vastuut luetellaan **CSR-toimintasuunnitelmassa**. Belgiassa on hyvin paljon pieniä ja keskisuuria yrityksiä muihin maihin verrattuna. Belgiassa ja Ranskassa ollaan oltu monia muita maita taipuvaisempia CSR:n lakipohjaiseen sääntelyyn.²⁵³

Keskeisen virkamiehen mukaan Belgian julkisen vallan CSR-järjestelmän tärkein saavutus on sidosryhmäprosessin luominen, jossa sekä keskus- että aluehallinto työskentelevät yhdessä. Se on johtanut CSR-viitekehyksen ja -toimintasuunnitelman tekemiseen ja päivittämiseen. Suuri saavutus on myös tämän toteuttaminen vuoropuhelussa eri yhteiskunnan toimijoiden kanssa. Prosessin myötä tietoisuus CSR:stä on Belgiassa kasvanut ja useat julkishallinnon tahot ovat tehneet omia CSR-toimintasuunnitelmia, kuten myös eri sidosryhmät.²⁵⁴

Julkishallinnon toimijoita

Kestävän kehityksen komiteasta jäävät ministerit ja valtiosihteerit pois, kun valmisteltavana oleva laki astuu voimaan. Komitean yksi työryhmä viidestä on **CSR-työryhmä**. Keskeisen virkamiehen mukaan tämä osoittaa CSR:n tärkeyden valtion agendalla. Muut työryhmät liittyvät mm. kestäviin hankintoihin ja EU:n kestävä kehityksen strategiaan. CSR-työryhmän jäsenet ovat keskus- ja aluehallinnon virkamiehiä. Työryhmä pyytää toimintasuunnitelmaluonnoksista kommentteja eri kestävä kehityksen, työvoima- ja talousneuvostoilta, joissa ei ole virkamiesedustusta.²⁵⁵

CSR-toimintasuunnitelman täytäntöönpanosta liittovaltiotasolla vastaavat useat eri virastot ja myös pääministerin virasto. Alueatasolla vastuussa ovat olleet työ-, sosiaalitalous- ja talous- ”public services”. Liittovaltion kestävä kehityksen komitea tukee muita viranomaisia politiikan toimeenpanossa.²⁵⁶

Useimmilla julkishallinnon toimijoilla ei ole erityistä CSR-budjettia. Talousministeriöllä on budjetti OECD:n kansallista yhteyselintä varten. Ministeriöiden ulkopuolisella kestävä kehityksen koordinaatioyksiköllä on vuosittain vaihtuva budjetti CSR-toimintasuunnitelman toteuttamiseen. Budjetit allokoidaan eri budjettinajoilta, jolloin selkeä kuva CSR-budjetista puuttuu. CSR-toimintasuunnitelman päivi-

252 Dieter Vander Beke (dieter.vanderbeke@poddo.be), Duurzame Consumptie en Productie - Consommation et Production durables, FPPS Sustainable Development, sähköposti 9.2.2010

253 Louche et al. (2009). Belgium. Teoksessa Idowu, S. & Leal Filho, W. (toim.) Global Practices of Corporate Social Responsibility. Springer, pp. 125-147

254 Dieter Vander Beke (dieter.vanderbeke@poddo.be), Duurzame Consumptie en Productie - Consommation et Production durables, FPPS Sustainable Development, sähköposti 9.2.2010

255 Dieter Vander Beke (dieter.vanderbeke@poddo.be), Duurzame Consumptie en Productie - Consommation et Production durables, FPPS Sustainable Development, sähköposti 9.2.2010

256 http://www.belgium.be/en/about_belgium/government/federal_authorities/federal_and_planning_public_services/

tys vuonna 2010 tuo tähän muutoksen. Myöskään kestävä kehityksen komitealla ei ole erityistä budjettia. Koordinaatioksi rahoittaa sen sihteeristöä.²⁵⁷

Kestävä kehityksen yksikön päällikön mukaan CSR on yksi sen tärkeimmistä alueista. Yksikkö muodostuu neljästä osasta: yleinen politiikka, viestintä, ympäristöasioiden vapaaehtoinen hallinto- ja auditointijärjestelmä EMAS sekä kestävä tuotanto ja kulutus. CSR ja kestävät hankinnat kuuluvat jälkimmäisen vastuulle. Sen neljästä työntekijästä kaksi työskentelee osapäiväisesti CSR-asioiden parissa. Kestävä kehityksen yksikkö on pääasiallinen voima CSR-toimintasuunnitelman täytäntöönpanossa. CSR-budjetti vaihtelee eri ministerien painotusten mukaan. Vuonna 2010 yksikkö käyttää 500 000-600 000 euroa CSR:ään (vuonna 2009 vastaava budjetti oli 100 000-150 000 euroa). Yksi sen tehtävistä on ollut kehittää kestävien hankintojen ohjeisto (Guide Sustainable Procurement) ja sivusto.^{258 259}

Flanderin on ollut Belgian kolmesta alueesta aktiivisin CSR-aloitteissa. Flanderin hallinnon työ- ja sosiaalitalousosasto (Department of Work and Social Economy) on keskeinen toimija. Vuosina 2004-2009 Flanderin on keskittynyt kolmeen CSR-alueeseen: koulutus, yritykset ja julkishallinto. Flanderin on mm. tukenut CSR:n liittämistä korkeakouluopetukseen (budjetti 370 000 euroa). Flanderin on myös perustanut vuonna 2005 CSR-tietokeskuksen (Digital Knowledge Centre MVO Vlaanderen²⁶⁰) (budjetti 320 000 euroa, palvelua ylläpitää BECO-konsulttiyritys), oppimisverkostoja (budjetti 390 000 euroa), tukenut yritysten/organisaatioiden CSR-toimia (budjetti 1 570 000 euroa) jne. Paikallishallintoa on tuettu mm. kestävien hankintojen tekemisessä (budjetti 250 000 euroa). Flanderin hallinnolla on oma kestävien hankintojen toimintasuunnitelma (2009).²⁶¹

Flanderin työ- ja sosiaalitalousosaston lisäksi muita CSR-toimijoita ovat talous- ja ympäristöosastot. Tärkeä aloite on VIA (Vlaanderen in Actie/Flanders in Action), jonka tavoitteena on tehdä Flanderista yksi Euroopan viidestä huippualueesta. Se on nyt sijalla 25. Tavoitteen saavuttamiseksi Flanderissa käynnistettiin 2009 "Pact 2020" -ohjelma. Flanderin CSR-politiikka 2009-2014 sisältää yrityksille edullisia lainoja tarjoavan vihreän investointirahaston (Green Investment Fund), ekoinnovaatioiden tukemisen ja kierrätyksen lisäämisen. Työ- ja sosiaalitalousosasto selvittää parhaillaan, mitä julkisen vallan CSR-järjestelmä tarkoittaa. Selvityksen tulokset julkaistaan kesäkuussa 2010 ja tällöin tehdään julkishallinnon CSR-toimintasuunnitelma. Myös Länsi-Flanderin maakunta on panostanut esim. laatimalla CSR-peruskirjan (Charter on CSR).^{262 263}

257 Dieter Vander Beke (dieter.vanderbeke@podd0.be), Duurzame Consumptie en Productie - Consommation et Production durables, FPPS Sustainable Development, sähköposti 9.2.2010

258 Dieter Vander Beke (dieter.vanderbeke@podd0.be), Duurzame Consumptie en Productie - Consommation et Production durables, FPPS Sustainable Development, sähköposti 9.2.2010

259 <http://www.developpementdurable.be>

260 <http://www.mvovlaanderen.be>

261 Koen Vanbrabant (koen.vanbrabant@wse.vlaanderen.be), Flanders public service Work and Social Economy, sähköposti 29.1.2010

262 Koen Vanbrabant (koen.vanbrabant@wse.vlaanderen.be), Flanders public service Work and Social Economy, sähköposti 29.1.2010

263 vain flaamiksi: <http://www.pomwvl.be/site/index.php?p=/pages/57>

Myös Valloniaan on perustettu CSR-tietokeskus (Digital Knowledge Centre) 2006, ja sen ylläpito on siirtynyt juuri konsulttiyritykseltä aluehallinnolle.²⁶⁴

CBFA (Banking, Finance and Insurance Commission) on itsenäinen julkishallinnollinen yksikkö, joka valvoo pörssiyrityksiä, rahoituslaitoksia ja eläkerahastoja ja niille asetettuja avoimuussäädöksiä. Sillä on myös valta asettaa sanktioita.²⁶⁵

Vapaaehtoisohjeistot ja -merkit

Vuonna 2004 Belgian pankki-, finanssi- ja yrityssektorin aloitteesta perustettiin yrityshallintokomitea (Corporate Governance Committee). Sen tehtävänä oli tehdä pörssiyrityksille toimintaohjeisto ja ilmaista näin yritysmaailman sitoutuminen vastuullisuuteen ja hyvän hallinnon standardeihin. Ohjeisto perustuu vapaaehtoisuuteen, mutta komitean mielestä se täydentää lainsäädäntöä ja yritykset käyttävät sitä laajasti. Ohjeisto perustuu direktiivin 2006/46/EC ”noudata tai selitä” -periaatteeseen, jonka mukaan pörssiyrityksen on esitettävä selvitys hallinto- ja ohjausjärjestelmästä (corporate governance statement) toimintakertomuksen yhteydessä. CBFA valvoo ohjeistoa, kehottaa yrityksiä tekemään em. selvityksen ja osallistuu myös yrityshallintokomitean kokouksiin.²⁶⁶ Pörssiin listautumattomille yrityksille on tehty vastaava ohjeisto ”Buisse Code II”.²⁶⁷

Belgian parlamentti hyväksyi vuonna 2002 sosiaalisesti vastuullisesti tuotettujen tuotteiden vapaaehtoismerkintää koskevan lain. ”Belgian Social Label” -merkin voi saada tuote, joka on valmistettu ILO:n perussopimuksia kunnioittaen. Merkin myöntää Belgian talousministeriö kolmeksi vuodeksi kerrallaan kun tuotteen on hyväksynyt virkamiehistä, kuluttaja- ja kansalaisjärjestöistä koostuva komitea (Committee for Socially Responsible Production). Komitea myös seuraa yrityksiä. Merkki ei ole kuitenkaan saavuttanut suurta suosiota. Vuoteen 2010 mennessä se on myönnetty vain muutamalle tuoteryhmälle.²⁶⁸

Monet belgialaisyrietykset keskittyvät työelämän syrjimättömyyteen ja tasa-arvoon. Monikansallisia yrityksiä on Belgiassa vain muutama. Belgiassa otettiin 2008 käyttöön kulttuurisen monimuotoisuuden merkki, joka myöntää avustuksia yrityksille.²⁶⁹

Ympäristö

Tammikuussa 2009 esiteltiin Belgian **ilmastolaki**. Kaksi kolmasosaa belgialaisista yrityksistä raportoi ympäristöasioista vuosiraporteissaan. Aluehallinnot Flanderi etunenässä tukevat taloudellisesti ekotehokkaita investointeja (energian säästöä, investointeja uusiutuvaan energiaan, jätteen vähennystä ja kierrätystä, ympäristöteknologian kehittämistä). Belgia on EU:n johtava valtio kierrätyksessä.²⁷⁰

264 <http://rse.wallonie.be/apps/spip/>

265 Belgian Code on Corporate Governance, pp. 9 (<http://www.corporategovernancecommittee.be/library/documents/final%20code/CorporateGovUKCode2009.pdf>)

266 <http://www.corporategovernancecommittee.be/en/home/>; Belgian Code on Corporate Governance, pp. 4-9, 40

267 <http://www.codebuisse.be/en/>

268 Louche et al. (2009). Belgium. Teoksessa Idowu, S. & Leal Filho, W. (toim.) Global Practices of Corporate Social Responsibility. Springer, pp. 129

269 Business & Society Belgium country fact sheet (http://www.businessandsociety.be/files/files/Thematische_publicaties/bas_countryfactsheet.doc)

270 Business & Society Belgium country fact sheet (http://www.businessandsociety.be/files/files/Thematische_publicaties/bas_countryfactsheet.doc)

Monenkeskiset aloitteet/kv. organisaatiot

Belgian ulkoasiainministeriö tukee monenkeskisiä yritysten vastuulliseen ja läpinäkyvään liiketoimintaan liittyviä kaivosaloitteita kuten EITI:ä (Extractive Industries Transparency Initiative) ja timanttikaupan sertifiointia Kimberley-prosessia, jolla pyritään varmistamaan, ettei timanttituloin rahoiteta konflikteja.²⁷¹ Belgian valtion tuki EITI:lle oli 195 000 euroa vuonna 2009.²⁷²

Vastuullinen sijoittaminen

Belgiassa on eläkerahastoja koskeva laki ”Loi Pensions Complementaires” (LPC) vuodelta 2004. Se vaatii eläkerahastoja kertomaan vuosiraporteissaan, miten ne ottavat strategioissaan huomioon sosiaaliset, ympäristö- ja eettiset asiat.²⁷³ Lain kehittämistä inspiroi brittimalli. Laki ei kuitenkaan sisällä valvontamekanismia eikä sanktioita. Valtion hallinnoima sosiaalisen ja kestävän talouden rahasto Kringloopfonds²⁷⁴ meni 2009 konkurssiin jättäen jälkeensä miljoonavelat. Kringloopfondsinkin tehtävät on siirretty Belgian aluehallinnoille. Rahaston yhtenä tavoitteena oli kannustaa pankkeja perustamaan eettisiä sijoitusrahastoja.²⁷⁵

Belgiassa on kolme keskeistä **webbisivustoa**, jotka tarjoavat tietoa vastuullisia investointeja koskevasta lainsäädännöstä ja parhaista käytännöistä. Koska Belgiassa eettisesti ja sosiaalisesti vastuullista sijoittamista pidetään alueellisena osaamisena, kaksi sivuista on flaamiksi ja ranskaksi²⁷⁶.

Vuonna 2007 Belgian parlamentti hyväksyi ensimmäisenä maana lain, joka kielsi sijoitukset jalkaväkimiinoja tai rypälepommeja valmistaviin, myyviin tai käyttäviin yrityksiin. Laki koskee kansalaisia, Belgiaan rekisteröityjä pankkeja ja sijoitusrahastoja. Belgian hallitus ei ole kuitenkaan julkaissut lakiin liittyvää asetusta ”mustasta yritysluettelosta” eikä lakia ole näin teknisesti täytäntöön pantu. Lain tehokkuutta heikentää sanktioiden puuttuminen.²⁷⁷ Samanlainen laki uraaniaseista äänestettiin voimaan kesäkuussa 2009.²⁷⁸

Kestävät julkiset hankinnat

Vuonna 2005 Belgian kestävän kehityksen ja ympäristöhallinnat perustivat kansallisen kestävien julkisten hankintojen työryhmän, joka valmisteli kestävien hankintojen **toimintasuunnitelman** (hyväksyttiin 2007) ja koulutti julkisia hankkijoita. Belgiassa on myös tehty hallinnollisia **soveltamisohjeita** (circulars) kestävästä hankinnoista, kuten esimerkiksi hankintojen sosiaaliset ja ympäristönäkökohdat, kestävä

271 <http://www.diplomatie.be/en/press/speechdetails.asp?TEXTID=98414>

272 Eddie Rich (erich@eiti.org), EITI International Secretariat, sähköposti 25.1.2010

273 Steurer et al. (2008). Socially Responsible Investment in EU Member States: Overview of government initiatives and SRI experts' expectations towards governments. Final Report to the EU High Level Group on CSR. pp. 26

274 <http://www.kf-fesd.be>

275 Dieter Vander Beke (dieter.vanderbeke@poddo.be), Duurzame Consumptie en Productie - Consommation et Production durables, FPPS Sustainable Development, sähköposti 9.2.2010; Werner Elpers, Fonds de l'Economie sociale et durable (Kringloopfonds), puhelinhaastattelu 22.1.2010

276 Frank Kindt (kindt@fonds.org), Manager Communicatie & Public Relations, Participatiefonds - Fonds de participation, sähköposti 29.1.2010

277 http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports&report_id=9#qr1; <http://www.networkvlaanderen.be/nl/files/documenten/campagnes/bankenwapens/Het%20hele%20rapport.pdf>, s. 89-90

278 <http://www.belsif.be/default.aspx?ref=AJADAA&lang=EN>

puun käyttö ja ajoneuvojen ostot (vähintään puolten uusista ajoneuvoista täytyy olla erityisten ympäristökriteerien mukaisia).²⁷⁹

Belgian hallitus hyväksyi vastikään toimintasuunnitelman kestävästä julkisista hankinnoista 2009–2011. Sen tavoite on nostaa niiden osuus 50 prosenttiin vuoteen 2011 mennessä. Tavoite pyritään saavuttamaan käyttämällä online-palvelua ja tietokantoja (Guide Sustainable Development) sekä soveltamisohjeita (circulars). Julkishallinnon ylläpitämä **online-opas**²⁸⁰ tarjoaa tietoa ja neuvoja kestävästä kehityksestä julkisille hankkijoille. Myös kestävät yksityiset hankinnat ovat agendalla. Budjetti kestävien hankintojen online-oppaan (ja ohjeiden) kehittämiseen oli 250 000 euroa vuosina 2008–2009. Vuonna 2010 arvioitu budjetti on 100 000 euroa. Hankkijoille on myös neuvova puhelin.²⁸¹

Kestävien hankintojen ohjeisto ja sen kriteerit perustuvat useisiin **standardeihin** (European Ecolabel, Blauwe Engel, Nordic Swan Ecolabel, Dutch milieukeur ecolabel, Belgian social label, Reilun kaupan merkki). Keke-koordinaatioyksikkö on luonut useita **tuotetiedostoja**, joista hankintaviranomaiset voivat valita sopimuksen oikeisiin kohtiin kestävyyskriteerit helposti kopiaimalla. Tuotetiedostojen testivaiheessa sidosryhmiä, kuten työnantaja- ja ammattiliittoja ja kansalaisjärjestöjä konsultoidaan niiden viimeistelemiseksi. Koordinaatioyksikkö on myös tekemässä tutkimusta yritysten kanssa kriteerien noudattamismahdollisuuksista. Se valmistuu kesäkuussa 2010. Tämän jälkeen järjestetään vielä sidosryhmäkonsultaatio jokaisesta tuoteryhmästä.²⁸²

2.8 Espanja

Espanja on perustuslaillinen monarkia, jolla on suhteellisen vahvoja itsehallintoalueita. Espanjassa oli tammikuussa 2010 sosiaalidemokraattinen hallitus (PSOE)²⁸³. Seuraavat parlamenttivaalit pidettäneen vuonna 2012.

CSR:n määritelmä

Parlamentin alahuoneen CSR:n alakomitean (ks. Olemassa olevat organisaatiot) käyttämä määritelmä on sama kuin Euroopan komission eli ”CSR is a concept whereby companies integrate social and environmental concerns in their business operations and in their interaction with their stakeholders on a voluntary basis”.²⁸⁴

Taustaa

Espanjalaiset yritykset ja valtiovalta heräsivät yritysten yhteiskuntavastuuseen suhteellisen myöhään muihin OECD-maihin verrattuna. Hallinto on tehnyt ennen vuotta

279 Steurer et al. (2007). Sustainable Procurement in EU Member States: Overview of government initiatives and selected cases. Final Report to the EU High Level Group on CSR. pp. 19, 55-56

280 <http://www.gidsvoorduurzameaankopen.be/en> - kestävä hankintaopas flaamiksi ja englanniksi

281 <http://www.guidedesachatsdurables.be/en/node/105>; <http://www.guidedesachatsdurables.be/en/node/107>

282 Dieter Vander Beke (dieter.vanderbeke@poddo.be), Duurzame Consumptie en Productie - Consommation et Production durables, FPPS Sustainable Development), sähköposti 9.2.2010

283 <http://www.parties-and-elections.de/spain.html>

284 http://www.mtas.es/es/empleo/economia-soc/RespoSocEmpresas/docs/RD_Consejo_RSE_Ingles.pdf

2002 joitakin yksittäisiä aloitteita, mutta pääasiassa CSR on jätetty yritysten hoitettavaksi²⁸⁵. Asiasta syntyi julkinen keskustelu, kun Espanjan hallitus ei reagoinut mitenkään²⁸⁶ EU-komission vihreään kirjaan (Corporate social responsibility. A business contribution to sustainable development) vuosina 2001–2002.

Lainsäädäntö

Laki yritysten omistajaohjauksesta²⁸⁷ määrittelee mm. arvopaperikauppaa käyvien tahojen vastuut ja velvollisuudet. Laki sisältää pörssiyrityksille läpinäkyvyysohion, joka toimii periaatteella ”noudata tai selitä”. Jos yritys ei noudata läpinäkyvyysohion vaatimuksia, sen on selitettävä, miten ja miksi se toimii toisin. Vaatimusten noudattamatta jättäminen ei ole kuitenkaan sanktioitua. Lisäksi laissa on suositukset hyvistä yrityskäytännöistä (Unified Code for Corporate Governance).

Laissa läpinäkyvyydestä edellytetään lisäksi, että yritysten tilinpäätöksissä täytyy käsitellä myös ulkomaan toimintaa. Mukana on oltava kaikki yrityksen osat.²⁸⁸

Olemassa olevat organisaatiot

Julkisen keskustelun seurauksena Espanjan hallitus perusti kongressiin (parlamentin alahuone) CSR:n alakomitean. Se järjesti kansainvälisesti ainutlaatuisen kuulemisen, jossa yritysten, yliopistojen, ammattiyhdistysliikkeen ja kansalaisjärjestöjen edustajat esittivät näkemyksensä yritysten yhteiskuntavastuusta. Puhujia oli yli kuusikymmentä. Yhteiskuntavastuun alakomitean jäsenillä oli mahdollisuus pohjustaa työtään kysellen asiantuntijoilta, millainen yhteiskuntavastuun edistäminen Espanjalle parhaiten sopisi.²⁸⁹

CSR:n alakomitea parlamentin alahuoneessa suositti yritysten yhteiskuntavastuuelimen perustamista loppuasiakirjassaan vuodelta 2007²⁹⁰. Myös vuosina 2004–2007 toiminut työministeriön alainen asiantuntijafoorumi oli sitä suosittelut.²⁹¹

Helmikuussa 2008 Espanjan kuningas perusti valtiollisen yritysten yhteiskuntavastuun neuvoston (CERCE). Perustamisasiakirjassa²⁹² todetaan CERCE:n tehtäväksi neuvonantamisen hallitukselle. CERCE toimii työ- ja maahanmuuttoministeriön alaisuudessa ja sen rakenne on nelikantainen; siihen kuuluu työnantajia, hallintoa, ayliikettä ja kansalaisjärjestöjä, joilla jokaisella on 12 edustajaa, pysyvässä elimessä neljä neljäksi vuodeksi kerrallaan. Päätökset tehdään konsensusperiaatteella.

285 <http://www.iese.edu/research/pdfs/DI-0543-E.pdf>

286 The Spanish Discourse on Corporate Social Responsibility, Journal of Business Ethics, Natàlia Cantó-Milà and Josep M. Lozano <<http://www.springerlink.com/content/100281/?p=11e8becb27214e49ab9034387065b306&pi=0>>development

287 [http://www.croem.es/Web/CroemWebAmbiente.nsf/ca9fbec891192b50c1256bd7004f727c/baac267e9be3b7ddc125717e00544277/\\$FILE/CUDefinitivo.pdf](http://www.croem.es/Web/CroemWebAmbiente.nsf/ca9fbec891192b50c1256bd7004f727c/baac267e9be3b7ddc125717e00544277/$FILE/CUDefinitivo.pdf)

288 Royal Decree 1362/2007, artikkelit 21 ja 22

289 The Spanish Discourse on Corporate Social Responsibility, Journal of Business Ethics, Natàlia Cantó-Milà and Josep M. Lozano <<http://www.springerlink.com/content/100281/?p=11e8becb27214e49ab9034387065b306&pi=0>>

290 http://www.senado.es/legis8/publicaciones/pdf/congreso/bocg/D_424.PDF

291 http://www.mtas.es/es/empleo/economia-soc/RespoSocEmpresas/docs/INFORME_FOROEXPERTOS_RSE.pdf

292 http://www.mtas.es/es/empleo/economia-soc/RespoSocEmpresas/docs/RD_Consejo_RSE_Ingles.pdf

CERCE on kokoontunut ennen tammikuuta 2010 viimeksi toukokuussa 2009²⁹³. CERCellä on viisi työryhmää²⁹⁴:

1. Läpinäkyvyys. Työryhmä suunnittelee yritysten yhteiskuntavastuuraportointiin ja raporttien ulkopuoliseen varmentamiseen liittyviä asioita.
2. Talouskriisi. Työryhmä käsittelee yritysten yhteiskuntavastuun roolia talouskriisissä.
3. Kulutus. Työryhmä käsittelee sosiaalisesti ja ympäristöllisesti vastuullista kuluttamista, kuten reilua kauppaa, sekä eettisiä investointeja. Se myös analysoi julkisten hankintojen vastuullisuuteen liittyviä asioita.
4. Koulutus. Työryhmä edistää yritysten yhteiskuntavastuusta tiedottamista kansalaisille ja yrityksille.
5. Monimuotoisuus. Työryhmä käsittelee mm. julkisten hankintojen vastuullisuutta ja riskiryhmien kuten vammaisten saamista työelämään sekä sukupuolten tasa-arvoa työelämässä.

Yrityksiä edustavan järjestön edustajan mukaan CERCE:n tehtävänä on edistää yritysten yhteiskuntavastuuta vapaaehtoisin toimin. Pääasiassa se keskittyy tutkimukseen, koulutukseen, kuluttajien mukaan ottamiseen ja vastuulliseen sijoittamiseen.²⁹⁵

Parin viime vuoden aikana espanjalaiset suuryritykset ovat edistyneet yhteiskuntavastuussaan lähtötilanteeseen nähden paljon, vaikka paljon parannettavaakin on, sanoo yritysetujärjestö²⁹⁶. Tämä järjestö ei kertonut, johtuuko kehitys sen mielestä Espanjan julkisen sektorin aktivoitumisesta vai esimerkiksi siitä, että yritykset kilpailevat ulkomaisten yritysten kanssa tai saavat ulkomailta muutoin esikuvia vastuullisuudessa.

OECD:n kansallinen yhteyselin²⁹⁷ ei ole muihin maihin verrattuna toiminut kovinkaan aktiivisesti²⁹⁸.

CERCEä ja alueiden RETOSia (ks. alla) hallinnoi työ- ja maahanmuuttoministeriön yritysten yhteiskuntavastuusta vastaava yksikkö. Se on antanut asiaa edistävälle tutkimukselle ja koulutukselle 1,28 miljoonaa euroa voittoa tavoittelemattomien järjestöjen kautta vuonna 2009.²⁹⁹

Uudet aloitteet

Tammikuussa 2010 oli olemassa lakialoiteluonnos sisältäen määräykset yritysten itsearvioinnista. Julkinen sektori antaisi kansainvälisiin standardeihin nojaavat indikaattorit, joiden perusteella yritykset arvioisivat itseään. Minimivaatimukset täyttävät yritykset saisivat sosiaalisesti vastuullisen yrityksen arvon. Julkinen sek-

293 Gil Ramos Masjuan, Subdirector General, Dirección General de la Economía Social, del Trabajo Autónomo y de la Responsabilidad Social de las Empresas, Ministerio de Trabajo e Inmigración, sähköposti 4.2.2010.

294 http://www.observatoriorsc.org/index.php?option=com_content&view=article&id=182%3Agrupos-de-trabajo-del-cerse&catid=32&Itemid=71&lang=es

295 <http://www.csreurope.org/pages/en/foretica.html>

296 http://www.csreurope.org/pages/en/focus_club_de_excelencia.html

297 <http://www.espnc.es>

298 Orenco Vázquez, koordinaattori, Observatorio de Responsabilidad Social Corporativa, sähköposti 2.2.2010.

299 Gil Ramos Masjuan, Subdirector General, Dirección General de la Economía Social, del Trabajo Autónomo y de la Responsabilidad Social de las Empresas, Ministerio de Trabajo e Inmigración, sähköposti 4.2.2010.

tori pitäisi listaa näistä yrityksistä. CERCE toimisi vastuullisuusarvoja myöntävänä tarkkailijana.³⁰⁰

Ympäristövastuu

Ympäristölainsäädäntö säätelee yksityiskohtaisesti ympäristöasioita. CERCE:n tehtävään kuuluu myös ympäristöuultuvuus.

Julkiset hankinnat

Espanjan parlamentti sääti tammikuussa 2009 lain kestävästä julkisista hankinnoista, joka sallii sosiaalisten ja ympäristövaatimusten esittämisen hankintapyyntöissä³⁰¹. Laki on yhtä kunnianhimoinen kuin pisimmällä olevissa EU-maissa³⁰². Tätä mieltä on myös aiheen parissa työskentelevä SETEM-kansalaisjärjestö³⁰³.

Vihreistä julkisista hankinnoista on olemassa kansallinen suunnitelma, mutta ei ainakaan toistaiseksi sosiaalineläkökohdista³⁰⁴.

Alueet (territorit, jotka voivat olla kaupunkeja, provinseja tai laajempia alueita) ovat luoneet RETOS-nimisen yhteistyöelimen edistämään vastuullista hankintaa. Alueet hankkivat suhteellisen itsenäisesti, ja vastuullisen hankinnan käytännöt vaihtelevat alueittain. Joka alueelta RETOSiin kuuluu ryhmä, jossa voi olla julkishallinnon edustusta, yrityksiä ja kansalaisjärjestöjä. Työ- ja maahanmuuttoministeriö hallinnoi RETOSia.³⁰⁵ RETOS ja sen budjetti ovat kasvussa³⁰⁶.

Barcelonan kaupunki on ollut Euroopassa edelläkävijä ympäristöllisesti ja sosiaalisesti vastuullisissa julkisissa hankinnoissa. Se julkaisi vuonna 2006 oppaan nimeltä "Kestävä kaupunginvaltuusto"³⁰⁷.

Eettinen sijoittaminen

Espanjassa on tehty lakialoite eettisestä sijoittamisesta (Public Reserve Fund Project of Law). Aloitteen mukaan 10 prosenttia eläkerahastojen investoinneista täytyy sijoittaa eettisesti (ympäristöllisesti kestävästi ja sosiaalisesti vastuullisesti). Rahastojen tarkoituksena on tukea espanjalaisten tulevia eläkkeitä investoimalla rahat kestäväällä tavalla.³⁰⁸

Vuoden 2008 lopussa 12 eläkerahastoa oli asettanut eettisiä kriteerejä investoinneilleen. Nämä rahastot hallinnoivat 12 miljoonan euron varoja, joka on 16 prosenttia kaikista Espanjan eläkerahastoista. YK:n periaatteet vastuullisesta investoinnista (PRI) on kiihdyttänyt sijoitusten vastuullistamisen alkua Espanjassa.³⁰⁹

300 <http://www.la-moncloa.es/ActualidadHome/2009-2/271109-enlaceley>

301 Orenco Vázquez, koordinaattori, Observatorio de Responsabilidad Social Corporativa, sähköposti 2.2.2010.

302 <http://www.endsoupe.com/14530>

303 <http://procureitfair.org/documents/procure-it-fair-workshop-prague-25-06-09.pdf>

304 Orenco Vázquez, koordinaattori, Observatorio de Responsabilidad Social Corporativa, sähköposti 2.2.2010.

305 <http://www.mtas.es/uafse/es/novedades/pdf/RETOS/informe-retos-2008-web.pdf>

306 Gil Ramos Masjuan, Subdirector General, Dirección General de la Economía Social, del Trabajo Autónomo y de la Responsabilidad Social de las Empresas, Ministerio de Trabajo e Inmigración, sähköposti 4.2.2010.

307 <http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/angles.pdf>

308 http://www.sustainability.at/pdf/csr/Socially%20Responsible%20Investment%20in%20EU%20Member%20States_Final%20Report.pdf

309 [http://press.bbva.com/latest-contents/press-releases/spain/socially-responsible-investing-is-beginning-to-take-off-in-spain\(9882-22-101-c-46754\).html](http://press.bbva.com/latest-contents/press-releases/spain/socially-responsible-investing-is-beginning-to-take-off-in-spain(9882-22-101-c-46754).html)

3 Vertailua

Seitsemän maata tutkitusta kahdeksasta käytti jonkinlaista **CSR:n määritelmää**. Vain Ruotsi katsoi, ettei tarvitse omaa määritelmää, koska käsite on ”yleisesti hyväksytty”. Kiintoisaa Ruotsin näkemyksessä on se, että sen mielestä yhteiskuntavastuu on yritysten asia. Määritelmä sisältää työvoiman, ihmisoikeudet, korruption vastaisuuden ja ympäristön. Norjan ja Alankomaiden hallitukset mainitsevat myös avoimuuden. Yleisin määritelmä jakaa CSR:n taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristökomponentteihin tässä järjestyksessä. Ruotsin määritelmä viittaa Global Compact -aloitteeseen. Espanja ja Ranska käyttivät selkeimmin Euroopan komission CSR-määritelmää. Lähes kaikkien selvityksen maiden määritelmissä toistuu Euroopan komission näkemys: CSR tarkoittaa yrityksille ”vapaaehtoista pyrkimystä” tai ”toimia yli lakiminimien”. Etenkin Ison-Britannian ja Tanskan määritelmissä korostui myös CSR:n kytkeminen taloudelliseen etuun.

Vapaaehtoisuuden korostamisesta huolimatta järjestelmien kuvauksissa tuotiin esille eri **lakeja**, joilla maiden mielestä jo säännellään, usein sanktioita, myös vastuullisuutta (yhtiö-, raportointi-, kestävän kehityksen-, ympäristö-, työ- ja rikoslain). Ruotsi perustelee lainsäädännön puutetta sillä, että CSR on yritysten asia ja yritysvetoista. Kun erityistä CSR-lainsäädäntöä ei ole, se mikä liittyy suoraan CSR:ään, koskee suureksi osaksi lakia tai säännöstä yritysten vastuullisuusraportoinnista vuosiraportin yhteydessä. Alankomaissa ja Norjassa tosin pohditaan raportointilainsäädännön laajentamista CSR:ään. Ruotsi oli ensimmäinen maa, jossa vaadittiin valtionyhtiöiltä GRI-raportointia (Global Reporting Initiative). Ranskassa taas vastuullisuusraportointi säädettiin ensimmäisenä pakolliseksi vuonna 2001. Sekä Isossa-Britanniassa että Ranskassa yritykset veloitetaan tarkastelemaan myös alihankkijoiden toiminnan vaikutuksia. Raportoimatta jättämiseen ei kuitenkaan liity sanktioita eikä siitä, miten on raportoitava, ole tarkkoja ohjeita. Belgia kielsi ensimmäisenä maana sijoitukset jalkaväkimiinoihin ja rypälepommeihin. Tätäkään lakia ei ole käytännössä toimeenpantu eikä siihen liity sanktioita. Tanskassa raportointi on lakisääteistä, mutta ainoan CSR:ää koskevan lain noudattaminen on vapaaehtoista.

Eri maissa eri ministeriöt johtavat tai **koordinoivat CSR-työtä**. Norjassa ja Ruotsissa vastuu kuuluu pääasiassa ulkoministeriölle. Norjassa, Ruotsissa ja Ranskassa ulkoministeriöissä toimivat nk. CSR-lähettiläät, jotka koordinoivat CSR-työtä ja osallistuvat kansainväliseen keskusteluun ja työryhmiin. Ruotsissa toimii myös ministeriöiden keskinäinen sisäinen CSR-työryhmä. Isossa-Britanniassa julkisen vallan CSR-vastuu kuuluu suurimmaksi osaksi elinkeino- ja innovaatio (BIS) -ministeriölle. Ranskassa vastuu kuuluu lähinnä ekologian, energian ja kestävän kehityksen ministeriölle. Belgiassa CSR-työtä koordinoi nk. kestävä kehityksen yksikkö (ministeriöiden välinen koordinaatioyksikkö). Espanjassa aiheesta vastaa parlamentin alahuoneen

CSR-alakomitea. Kaikissa maissa on myös OECD:n kansallinen yhteyselintä NCP, eri ministeriöiden alla. Alankomaiden NCP on yksi innovatiivisimmista.

Julkisen vallan CSR-työtä ja neuvonantoa varten on perustettu erilaisia **hallintoelimiä**. Norjassa tällainen on KOMpakt-niminen viranomaisten päätöksenteon parantamiseen ja kokemusten vaihtoon keskittyvä elin. Alankomaissa toimii SER-neuvonantajaelin ja riippumaton MVO Nederland -keskus. Ruotsin ulkoministeriön alaisuudessa toimii Globalt Ansvar -niminen yhteiskuntavastuun osasto. Ruotsi onkin ensimmäinen maa, jossa CSR on koordinoitu näin hallituksen sisällä. Isossa-Britanniassa parlamentaarinen ihmisoikeuskomitea arvostelee hallitusta sen keskittymisestä vapaaehtoiisiin CSR-toimiin ja tekee selontekoja. Tanskassa hallituksen neuvonantajana toimii Yhteiskuntavastuun neuvosto, jonka sihteeristö työskentelee työministeriössä. Tanskassa myös hallituksen CSR Centrum toimeenpanee yhteiskuntavastuun toimintasuunnitelmaa. Espanjassa hallitusta neuvoo valtiollinen elin CSR-neuvosto CERCE, joka toimii työministeriön alla.

Useiden maiden ulkoministeriöt/kehitysyhteistyöyksiköt tukevat erilaisia kestäväen yritystoiminnan ja **tuotantoketjun aloitteita ja hankkeita**. Tällainen on esimerkiksi tuotantoketjujen ympäristö- ja sosiaalisiin kysymyksiin keskittyvä kestäväen kaupan aloite IDH Alankomaissa. Monikansallisten yritysten tutkimuslaitos SOMO saa Alankomaiden hallinnolta yli miljoona euroa vuosittain erilaisiin CSR:ään liittyviin tutkimuksiin ja hankkeisiin. Ison-Britannian kehitysyhteistyöosasto DFID rahoittaa esimerkiksi ”Kehitystä tukevien ostojen foorumia” ja eettisen kaupan ETI-aloitetta. Norja on suurin kaivannaisteollisuuden EITI-avoimuusaloitteen rahoittaja.

Useimmissa maissa **CSR-budjetit** on vaikea arvioida, koska ne ovat osa kokonaismäärärahoja. Belgia tosin ilmoitti, että uusi lakialoite on tuomassa selvyttä budjettiasioihin. Belgian kestäväen kehityksen koordinaatioyksikön budjetti CSR:ään 2010 on noin 0,5 miljoonaa euroa (2 osapäiväistä CSR:ään keskittyvää työntekijää). Alankomaiden MVO Nederlandin (26 työntekijää) budjetti 2010 on 3,3 miljoonaa euroa, josta suurimman osan maksaa talousministeriö. OECD:n kansallista yhteyselintäkin varten varataan Alankomaissa melkein miljoona euroa kolmeksi vuodeksi. Ruotsin Globalt Ansvar -osaston (3 työntekijää) vuosittainen kulkukatto on 70 000 euroa (tähän eivät sisälly palkat). Lisäksi Globalt Ansvar -osasto voi tukea eri hankkeita vuosittain 0,5-1 miljoonalla eurolla. Esimerkiksi yksin Belgian Flanderin aluehallinto ilmoitti käyttäneensä CSR-aloitteisiin pari miljoonaa euroa 2004-2009.

Erityisen **CSR-toimintasuunnitelman tai strategian** ovat tehneet Belgia, Iso-Britannia ja Tanska. Belgiassa CSR-toimintasuunnitelma sitouttaa julkista hallintoa 13 toimenpiteeseen. Toimintasuunnitelmaa ollaan päivittämässä sidosryhmäprosessin avulla. Belgiassa myös aluehallinnot kuten Flanderi ovat tehneet tai tekemässä omia CSR-toimintasuunnitelmia. Tanska seuraa toimintasuunnitelman toteutumista joka toinen vuosi. Norjassa julkaistiin 2009 nk. valkoinen kirja CSR:stä, jonka avulla viranomaiset haluavat tehdä yrityksille selväksi niihin kohdistuvia odotuksia ja keskustella julkisen vallan roolista. Valkoinen kirja on tehty eri ministeriöiden välillä ja

sitä seuraa ulkoministeriö. Ranskassa on kestävä kehityksen strategia, jossa CSR mainitaan yhtenä monista asioista.

Belgiassa, Isossa-Britanniassa, Norjassa ja Ranskassa on tehty 2007 **kestävien julkisten hankintojen** toimintasuunnitelmat. Ranskassa lakikin määrää kestävä kehityksen integroimisesta julkisiin hankintoihin. Alankomaissa kestävien hankintojen strategia julkaistaan 2010. Useat maat ovat asettaneet itselleen kunnianhimoisia tavoitteita. Esimerkiksi Alankomaat tähtää kestäviin hankintoihin 2015 mennessä ja Iso-Britannia sekä Ranska tähtäävät kestävien hankintojen johtaviksi EU-maiksi 2009 mennessä. Belgian tavoitteena on se, että puolet hankinnoista tehdään kestävästi 2011 mennessä. Ruotsissa kestäviä julkisia hankintoja ovat edistäneet kunnat ja kansalaisjärjestöt, ei niinkään hallitus. Eräät maat kuten Belgia ovat luo- neet hankintaviranomaisille mallituotetiedostoja ja online-oppaita (Belgian budjetti tähän on noin 100 000 euroa vuodessa). Espanjassa on myös kunnianhimoinen laki kestävästä hankinnoista työministeriön hallinnoiman RETOS-elimen toteuttamana.

Norja korostaa **ihmisoikeuksien** keskeisyyttä yritysten kansainvälisessä toiminnassa. Britannian CSR-tavoitteet sisältävät yritysten toiminnan aiheuttamien ihmisoikeusloukkausten vähentämisen. Britannian parlamentin ihmisoikeuskomitea ajaa uutta strategiaa vahvistaakseen hallituksen velvollisuutta suojella ihmisoikeuksia ja tukea brittiyrityksiä, jotta ne voivat täyttää velvollisuutensa ihmisoikeuksien kunnioittamisesta kotimaassa ja muualla. Ruotsille ihmisoikeudet ovat yrityksen sosiaalisen vastuun komponentti YK:n Global Compactin mukaisesti. Kehityspoliittisesti ja ihmisoikeudellisesti tärkeät **elinkelpoinen palkka ja ihmisarvoiset työt** ovat vähän esillä. Britannian hallituksen vastuullisuusraportista ne löytyvät kehitys- yhteistyöministeriön rahoittaman ETI-hankkeen komponentteina. Norja tukee ILO:n projekteja ihmisarvoisista työoloista. Belgiassa voi saada tuotteelleen vapaaehtoisen sosiaalimerkin, jos se on valmistettu ILO:n perussopimuksia kunnioittaen. Ranskan kauppalakiin sisältyy ILO:n perussopimusten esittely **alihankkijoille**. Muuten alihankintaketju ja siihen liittyvä vastuullisuus olivat hyvin vähän esillä. Alankomaissa hallitusta neuvova SER puhuu vastuusta ulkomaisissa tuotantoketjuissa, samoin se toistuu kestävä kaupan aloitteissa samoin kuin Britanniassa. Siellä strategia mainitsee kaupan hankinta- ja toimitusketjut sektorina, jolla on voimakkaita vaikutuksia kansainväliseen vastuullisuuteen. Eettisen kaupan aloite puuttuu myös lapsityövoimaan.

Norja ja Britannia ovat **verotuksen vastuullisuuskysymysten** tienäyttäjää. Norjan ulkoministeriö tilasi raportin pääomapaosta ja verojen välttelystä kehitysmaissa raportin jo 2007 ja toisen 2009. Britannia tukee vaatimuksia velvoittaa kansainväliset suuryhtiöt raportoimaan veronmaksustaan maittain kansainvälisten veropetosten ja verojen välttelyn kitkemiseksi.

Norja on myös **eettisen sijoittamisen ohjeistuksen** edelläkävijä. Norjan hallitus on julkaissut valtion eläkerahastoja koskevan eettisen ohjeiston ja nimittänyt niitä koskevan eettisen neuvoston. Neuvosto tutkii sijoituskohteina olevia yrityksiä oma-aloitteisesti. Valtiovarainministeriö päättää yritysten pois sulkemisesta.

Sekä Norjassa että Ruotsissa valtio harjoittaa aktiivista omistajapolitiikkaa. Myös Ruotsissa on perustettu Eettinen neuvosto, joka koordinoi yritysanalyysseja ja painostaa ”rikkoyrityksiä”. Belgiassa, Isossa-Britanniassa ja Ranskassa on säädelty eläkeyhtiöiden sijoittamista laein: Isossa-Britanniassa eläkerahastojen on kerrottava sijoitusperiaatteensa SRI:n osalta (avoimuussäädös); Ranskassa ja Belgiassa niiden on raportoitava, miten ne ottavat huomioon eettiset, sosiaaliset ja ympäristönäkökohdat. Espanjassa on vireillä lakialoite koskien eläkerahastojen eettistä sijoittamista. Alankomaat on tukenut useita tutkimuksia, mutta tulee eettisessä sijoittamisessa jälkijunassa.

Suomi

Joissakin maissa on kansainvälisten lakiasiantuntijoiden mukaan erikseen säädetty yritysten velvollisuudesta yhteiskuntaa kohtaan, mutta ei Suomessa. Suomen julkisen hallinnon CSR-politiikkaa pidetään toistaiseksi hajanaisena. Tilanne on muuttumassa, kun TEM pyrkii valtioneuvoston periaatepäätökseen ja ulkoasiainministeriö teetti 2009 selvityksen³¹⁰ ihmisoikeuksien huomioimisesta vastuullisessa yritystoiminnassa koti- ja ulkomailla. Tulosten mukaan yritystoimintaa ei täällä vielä arvioida ihmisoikeusnäkökulmasta ja julkisen vallan työkaluja tähän samoin kuin monitahoista keskustelua aiheesta ja sitä tarkastelevien tahojen tukea tulisi lisätä. Vaikka Suomessa on moneen maahan verrattuna suhteellisen hyvä lainsäädäntö, niin varsinainen yritysjohton vastuullisuuteen ja tytäryhtiöiden, toimitus- ja alihankintaketjujen vastuullisuuteen liittyvä lainsäädäntö kumminkin puuttuvat. Julkisissa hankinnoissa Suomessa neuvontasivuilla korostetaan hankintojen edullisuutta. Sosiaali- ja ympäristökriteerit löytyvät Hilma-sivuilta, mutta niistä puuttuvat kansainvälisyys ja kehityspoliittinen näkökulma. Vientiluotoksessa Finnvera on hitaasti sisäistänyt ympäristökriteerit. Verovastuullisuuden osalta valtioneuvoston selvitys 2009 tukee kansainvälistä hallinnollista yhteistyötä veropetosten ja veronkierron estämiseksi.

4 Suosituksia

Asiantuntijoiden mukaan julkinen valta tekee karhunpalveluksen yrityksille ja kansalaisille koti- ja ulkomailla, jos se rajoittaa toimensa täysin vapaaehtoiseen vastuullisuuspolitiikkaan. Kattava politiikka käsittää myös sitoumuksia, vastuuvuolisuuksia ja ihmisoikeudet. Silloin eri tahot tietävät, mitä tehdä.

4.1 Julkisen vallan vastuullisuuden sisällöstä

Lähdettäessä siitä, että vastuullisuus on tavoite itsessään, julkisen vallan vastuullisuuspolitiikassa tarvitaan

- vankka identiteetti: julkinen valta on erillinen toimija
- vastuullisuuden kokonaisvaltaisuus
- kansainvälisyys: koko tuotanto-, alihankinta- tai toimitusketju; tytäryhtiöt ja kumppanuusyritykset
- työnjako: kuka julkisen vallan vastuullisuuspolitiikkaa ja työtä koordinoi, mitä ministeriöitä se koskee ja mitä niiltä ja eri osastoilta odotetaan
- mitä yrityksiltä odotetaan
- julkisen sektorin politiikka normittaa yrityksiä esim. raporttien sisällöstä, raportointitavasta
- ei tehdä sellaista, mitä yritykset tekisivät vapaaehtoisesti joka tapauksessa
- koko toimitusketju, alihankinnat, tytäryhtiöt ja kumppanuusyritykset
- taustaksi kansainväliset ihmisoikeuksien julistus, YK- ym. sopimukset ja normit kuten esim. YK:n PRI, OECD:n toimintaohjeet jne.
- YK-sopimusten ratifioinnin tärkeyden korostaminen muissa maissa

4.2 CSR-raportoinnin sisällöstä

Raportoinnin käyttökelpoisuus kehittyy, kun yrityksille kerrotaan, mitä tulee raportoida ja miten. Mikäli yritys laatii vastuullisuusraportin tiedon välittämiseksi yrityksen vastuullisuudesta, niin siitä tulisi löytyä seuraavia elementtejä:

- tytäryhtiöt, osaomistukset, yhteisyritykset, alihankintaketjut
- tuotantomaat, tuontimaat
- toiminta erityistalous- ja erityis- tai vapaatuotantoalueilla ja siellä nautitut erityisedut kuten verovapaudet ja -helpotukset
- yrityksen saamat tuet
- toiminnan ilmasto- ja ihmisoikeusvaikutukset ja riskit ihmisoikeuksille ja alkuperäiskansoille

- tietoa paikallisyhteisöjen kannoista hankkeeseen ja mahdollisesta hankkeen vastustuksesta, yksityisten turvallisuusjoukkojen tai poliisin käyttö ja mahdolliset konfliktit;
- tuotannon terveys- ja ympäristövaikutukset ja miten niitä torjutaan (esim. jae- taanko kivityöntekijöille P3- tai P4-hengityssuojaimet)
- terveysriskit ja ympäristöriskit, jotka yrityksen kehittämästä tuotteesta voi aiheutua
- eettiset toimintaohjeet joihin on sitouduttu ja miten varmistetaan, että sitä noudatetaan ja arvioidaan riippumattomasti, kuka arvioi
- tiedot veronmaksusta: paljonko veroa maksaa sinne missä tuloa syntyy
- tieto siitä, miten varmistetaan, että esimerkiksi kaakao, kahvi, palmuöljy, luonnonkivi, tinamalmi tai muu yrityksen käyttämä raaka-aine on tuotettu kestäväällä tavalla ja/tai eettisesti
- tietoa vuokratyövoiman käytöstä, työn teettämisen ehdoista ja palkoista
- tietoa ammatillisesta järjestäytymisestä
- tiedot alan paikallisesta lainsäädännöstä ja palkkataulukot yms. ja miten näitä noudatetaan ja valvotaan riippumattomasti

Tekijät Författare Authors FinnWatch ry Eeva Simola, Päivi Pöyhönen, Outi Moilala, Kristoffer Wilen	Julkaisuaika Publiceringstid Date Juni 2010 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment
Julkaisun nimi Titel Title Det offentliga CSR-systemet i olika länder	
Tiivistelmä Referat Abstract Syftet med utredningen var att kartlägga de politiska riktlinjerna och arbetssätten i olika länder i anslutning till företagens samhällsansvar (CSR – Corporate Social Responsibility). CSR-definitionerna avviker i någon mån från varandra i olika länder. Allmänt taget är det fråga om företagens frivilliga ansvar, som överskrider den nivå som lagstiftningen föreskriver i det land där företaget är verksamt. Ansvaret delas in i ekonomiskt ansvar, socialt ansvar och miljöansvar. De länder som omfattades av utredningen var Nederländerna, Danmark, Sverige, Storbritannien, Belgien, Frankrike, Spanien och Norge. I rapporten beskrivs den definition på CSR som har antagits i respektive land, regeringens och andra offentliga aktörers riktlinjer, eventuell lagstiftning om systemet och de olika aktörernas roller och ansvar. Dessutom granskas i rapporten betydelsen av vissa system för att främja företagens samhällsansvar i det aktuella landet. Sådana system är t.ex. företagens, i synnerhet statsägda bolags, rapporteringsskyldigheter, statens ägarpolitik, offentlig upphandling, beskattning, exportkrediter och investeringsverksamhet (etiska investeringar). Utredningen genomfördes genom intervjuer och annan, i huvudsak internationell, informationsinsamling. I utredningen görs jämförelser och uppskattningar av effekterna av olika offentliga åtgärder. Nederländerna, Sverige och Norge har klassificerats som föregångarländer. I Storbritannien och Danmark har tagits initiativ som bedöms som lovande. Som intressanta dimensioner av de lagbetonade CSR-systemen presenteras ansvarsbegrepp som man har tillägnat sig i Frankrike och små och medelstora företags ansvar i Belgien. I rapporten rekommenderas att myndigheterna i sin ansvarighetspolitik ska ha en stark identitet och ett övergripande angreppssätt. Finlands offentliga CSR-politik anses tills vidare splittrad, men läget uppskattas bli bättre. Kontaktperson vid arbets- och näringsministeriet: Avdelningen för rbetslivs- och marknadsfrågor/Pasi Järvinen, tfn 010 604 8067	
Asiasanat Nyckelord Key words företag, samhällsansvar, CSR, Corporate social responsibility	
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-405-2
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 67	Kieli Språk Language Suomi, finska, finnish
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Vain sähköinen julkaisu Endast som elektronisk publikation Published in electronic format only

Tekijät Författare Authors FinnWatch ry Eeva Simola, Päivi Pöyhönen, Outi Moilala, Kristoffer Wilen	Julkaisu-aika Publiceringstid Date June 2010 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment
Julkaisun nimi Titel Title Public authorities' CSR systems in various countries	
Tiivistelmä Referat Abstract The purpose of this report is to outline the Corporate Social Responsibility (CSR) policies and practices found in various countries. To some extent, definitions of CSR vary by country. On a general level, CSR refers to a company's voluntary responsibility exceeding the level specified in the legislation of the company's operating countries. Responsibility has three pillars: economic, social and environmental responsibility. The countries covered in the report include the Netherlands, Denmark, Sweden, the United Kingdom, Belgium, France, Spain and Norway. For each country, the report describes the CSR definition adopted, outlines defined by the Government and other public authorities, any CSR-related legislation and the various actors' roles and responsibilities. In addition, the role of certain systems as catalysers of CSR is analysed for each country. Examples of such systems include reporting obligations for companies, particularly state-owned ones, state ownership policy, public contracts, taxation, export credits and investment activities (ethical investment). The study was conducted based on interviews and other, mainly international, data collection. This report presents comparisons and assessments of the effectiveness of the various measures undertaken by public authorities. The Netherlands, Sweden and Norway were classified as leading countries, while promising initiatives are also being undertaken in the UK and Denmark. Responsibility concepts adopted in France and SMEs' responsibilities in Belgium are also presented, as interesting dimensions of legislation-oriented CSR systems. The report recommends that public authorities build a strong identity and adopt a holistic approach with respect to their responsibility policies. In the case of Finland, the public authorities' CSR policy is currently deemed incoherent, but it is thought that the situation is improving. Contact person within the Ministry of Employment and the Economy: Labour and trade department/Pasi Järvinen, tel. +358 10 604 8067	
Asiasanat Nyckelord Key words Companies, CSR, Corporate social responsibility	
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-405-2
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 67	Kieli Språk Language Suomi, finska, Finnish
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Vain sähköinen julkaisu Endast som elektronisk publikation Published in electronic format only

Julkisen vallan CSR-järjestelmä eri maissa

Selvityksen tavoitteena oli kartoittaa yritysten yhteiskunnalliseen vastuuseen (Corporate Social Responsibility, CSR) liittyviä poliittikhalinjauksia ja toimintatapoja kahdeksassa maassa.

Vastuullisuus jaetaan taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristövastuuseen. Se, mitä vastuullisuuden ulottuvuudet sisältävät tai miten julkinen valta niitä eri maissa edistää, vaihtelee suuresti.

Selvitys toteutettiin haastattelujen, kyselyiden sekä tiedonhakujen avulla.

Selvityksen kohdemaana ovat Alankomaat, Tanska, Ruotsi, Iso-Britannia, Belgia, Ranska, Espanja ja Norja. Raportissa käydään läpi kyseisessä maassa omaksuttu CSR:n määritelmä, hallituksen linjaukset, vastuunjako eri toimijoiden kesken sekä CSR-järjestelmään mahdollisesti liittyvä lainsäädäntö ja käytössä olevat resurssit. Lisäksi esimerkiksi verotusta, vientiluottoja ja sijoitustoimintaa tarkastellaan yritysten vastuullisuutta edistävinä järjestelminä.

Selvitys osoittaa, että CSR-järjestelmissä löytyy eri maiden välillä eroja esimerkiksi koordinoinnissa ja työnjaossa vaikka useimmat maat ovat omaksuneet EU:n komission kannan vapaaehtoisesta, lainsäädännön minimitasoa ylittävästä vastuullisuudesta. Lisäksi yritysten yhteiskunnallisen vastuullisuuden edistämisessä keskeistä on tavoitteenasettelun selkeys ja kokonaisvaltaisuus.

Verkkajulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-227-405-2

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY